T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

BAYRAK VE SANCAK SEVGİSİNİN KAZANDIRILMASINDA SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜMİT YEL

Malatya 2018

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

BAYRAK VE SANCAK SEVGİSİNİN KAZANDIRILMASINDA SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümit YEL

Danışman
Prof. Dr. Mesut AYDIN

Malatya 2018

T.C.

İnönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Ümit YEL tarafından hazırlanan Bayrak ve Sancak Sevgisinin Kazandırılmasında Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi başlıklı bu çalışma, 02.07.2018 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Mesut AYDIN

Üye : Doç. Dr. Recep DÜNDAR

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Birol BULUT

O N A Y

...../...../2018

Doç. Dr. Niyazi ÖZER
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Mesut Aydın'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Bayrak ve Sancak Sevgisinin Kazandırılmasında Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi** adlı bu çalışmamın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını belirtirim. Yararlandığım bütün kaynakların metin içinde ve kaynakçada uygun bir biçimde gösterildiğini onurumla doğrularım.

Ümit YEL

ÖNSÖZ

Bir milletin olmazsa olmazı bağımsızlığının sembolü bayraktır. Bayrak sevgisi, vatan ve millet aşkının somut nişanesidir. Türk milletinin en kutsal değerlerinden olan bayrak ve sancağın gelecek nesillere aktarılması ise hayati bir görevdir. Bu görevin yerine getirilmesi, sosyal bilgiler dersinin hedefleri arasındadır. Sosyal bilgiler dersi, bu millî değerlerin aktarılması noktasında büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışmanın, Türk milletinin tarihî ve millî değerlerinin bin yıl daha artarak yaşatılması için bir fayda sağlaması dileğindeyiz.

Çalışmamın başlangıcından son evresine kadar karşılaştığım her türlü sorunun aşılmasında bana yardımcı olan, hoşgörüsü, desteği ve bilgisiyle bana yol gösteren, hayatıma kattığı değeri hiçbir zaman unutamayacağım değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mesut Aydın'a saygılarımla sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım süresince ihtiyaç duyduğum her alanda yardımlarını bir an bile esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Recep Dündar ve Sayın Dr. Öğretim Üyesi Erol Koçoğlu'na teşekkür ederim. Manevi destek ve fikirleriyle beni destekleyen Sayın Dr. Öğretim Üyesi Emine Meliha Kurtdaş, Sayın Dr. Öğretim Üyesi Şule Egüz ve Sayın Arş. Gör. Fatih Kaya hocalarıma da teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca, her zaman maddi ve manevi destekleriyle arkamda duran, beni destekleyen sevgili aileme sevgi ve saygılarımı sunarım.

Ümit YEL

ÖZET
BAYRAK VE SANCAK SEVGİSİNİN KAZANDIRILMASINDA SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖNEMİ

YEL Ümit

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mesut AYDIN

Haziran 2018, Sayfa: xii+98

Bu araştırmanın amacı bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin önemini tespit etmek, bu konuda öğretmen görüşlerine başvurmak ve bu doğrultuda konuyu irdelemektir. Ayrıca, esnafların görüşleri dikkate alınarak halkımızın bayrak ve sancağa olan bakış açısını incelemek de amaçlarımız arasındadır. Araştırmamızda ilk olarak çalışmayla ilgili olan tanımlara ve Türk milletine ait bayrakların tarihsel değerlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın teorik kısmı tamamlandıktan sonra, öğretmen ve esnafların görüşleri alınarak iki farklı yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Öğretmenlere uygulanacak yarı yapılandırılmış görüşme formunda dört soru yer alırken esnaflara uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda beş soru yer almaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Malatya'da görev yapan elli beş sosyal bilgiler öğretmeni ve elli beş esnaf oluşturmaktadır. Betimsel tarama modeliyle gerçekleştirilen çalışmada elde edilen bulgular objektif şekilde değerlendirilmiş ve NVivo10 programından yararlanılarak modellendirilmiştir.

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenleri ile esnafların, bayrak ve sancağa bakış açısı hakkında fikir edinilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin bayrak ve sancak sevgisini aktarmakta ne derece etkili olduğu hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Elde edilen bulgulara dayanarak bayrak ve sancak sevgisinin nasıl aktarılması ve aynı zamanda nasıl olması gerektiği hakkında çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Bayrak, Sancak, Sosyal Bilgiler

ABSTRACT
THE ROLE OF THE SOCIAL STUDIES COURSE IN THE EVALUATION OF THE FLAG AND STARBOARD LOVE

YEL Ümit

Master of Science, Inonu University Institute of Educational Science
Department of Social Education,

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mesut AYDIN

June 2018, Page: xii+93

The aim of this research is to determine the role of the social science course in giving the flag and starboard love, to apply the opinions of the teachers in this subject and to examine it in this direction. Also, considering the opinions of tradesmen, we should examine the point of view of our people from the flag and the turtle. Within the scope of the research, firstly the definitions related to the work and the historical values of the flags belonging to the Turkish nation were included.

After the theoretical part of the work has been completed, two different semi-structured interview forms have been prepared to receive the opinions of teachers and tradesmen. While there are 4 questions in the semi-structured interview form to be applied to the teachers, there are 5 questions in the semi-structured interview form applied to the tradesmen. The study group consists of 55 social studies teachers and 55 tradesmen working in Malatya. The findings obtained by the descriptive scanning model were evaluated objectively and modeled using the NVivo10 program.

As a result of the research, the opinions of the teachers of social studies and the viewpoint of tradesmen on the flag and crane were obtained. It has been learned about how effective the social science course is in conveying flag and starboard love. Based on these findings, various suggestions were made about how to transfer flag and starboard love and how it should be.

Key Words: Flag, Starboard, social studies.

KISALTMALAR

Akt : Aktaran

Bas : Baskı

Ed : Editör

F : Frekans

G : Görüş

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

MÖ : Milattan önce

Ss : Sayfa sayısı

TDK : Türk Dil Kurumu

Vb. : Ve benzeri

İÇİNDEKİLER

ONAY ..... **i**
ONUR SÖZÜ ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
KISALTMALAR ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
GİRİŞ **1**

BÖLÜM I

1.1.Temel Kavramlar 3
1.1.1. Bayrak 3
1.1.2. Cumhurbaşkanlığı Forsu 4
1.1.3.Sancak 5
1.1.4. Alem 5
1.2. Bayrağın Tarihçesi 6
1.3. Eski Türk Devletlerinde Bayrak ve Sancak Kullanımı 7
1.3.1.Millî Değer İfadesi Olarak Gelişimi ve Renkler 7
1.3.1.1. Ak (Beyaz) 9
1.3.1.2. Al (Kırmızı) 10
1.3.1.3. Yeşil 11
1.3.1.4. Sarı 11
1.3.1.5. Mavi 12
1.3.1.6. Kara (Siyah) 12
1.3.2. Eski Türk Devletlerinde Bayrak ve Sancak 13
1.3.2.1. Büyük Hun İmparatorluğu 13
1.3.2.2. Batı Hun İmparatorluğu 14
1.3.2.3. Avrupa Hun İmparatorluğu 14
1.3.2.4. Ak Hun İmparatorluğu 15
1.3.2.5. Göktürk İmparatorluğu 16

1.3.2.6. Avar İmparatorluğu ... 16
1.3.2.7. Hazar İmparatorluğu ... 17
1.3.2.8. Uygur İmparatorluğu ... 17
1.3.2.9. Karahanlı Devleti ... 18
1.3.2.10. Gazneliler ... 19
1.3.2.11. Büyük Selçuklu İmparatorluğu ... 20
1.3.2.12. Harzemşahlar ... 21
1.3.2.13. Altınordu Devleti ... 21
1.3.2.14. Büyük Timur İmparatorluğu ... 22
1.3.2.15. Babür İmparatorluğu ... 22
1.3.2.16. Osmanlı Döneminde Bayrak ve Sancak ... 23
1.4.Türk Bayrağı ... 24
1.4.1. Türk Bayrağının Doğuşu ... 25
1.4.2. Türk Bayrağı Kanunu ... 25
1.4.2.1. Bayrağın Şekli ve Yapımı ... 25
1.4.2.2. Bayrağın Çekilmesi ve İndirilmesi ... 25
1.4.2.3. Bayrağın Selamlanması ... 26
1.4.2.4. Bayrağın Yarıya İndirilmesi ... 26
1.4.2.5. Bayrağın Örtülebileceği Yerler ... 26
1.4.2.6. Yasaklar ... 26
1.4.2.7. Cezalar ... 27

BÖLÜM II

2.1.Problem Durumu ... 28
2.1.1.Problem Cümlesi ... 28
2.1.2.Alt Problemler ... 29
2.1.2.1. Öğretmen Grubu Alt Problemleri ... 29
2.1.2.2. Esnaf Grubu Alt Problemleri ... 29
2.2.Araştırmanın Amacı ... 29
2.3.Araştırmanın Önemi ... 30
2.4.Araştırmanın Sınırlılıkları ... 30
2.5.Araştırmanın Varsayımları ... 30
2.6. Temel Kavramlar ... 30
2.7.Sosyal Bilgiler Dersinin Bayrak Sevgisi Hakkında Kazanımları ... 31

2.7.1. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı 31
2.7.1.1. Kazanımlar 31
2.7.1.2. Ders Kitabı İçeriği 32
2.7.1.3. Değerlendirme 35
2.7.2. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı 36
2.7.2.1. Kazanımlar 36
2.7.2.2. Ders Kitabı İçeriği 36
2.7.2.3. Değerlendirme 36
2.7.3. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı 37
2.7.3.1. Kazanımlar 37
2.7.3.2. Ders Kitabı İçeriği 37
2.7.3.3. Değerlendirme 37

BÖLÜM III

3.1.Yöntem 38
3.1.1.Araştırma Modeli 38
3.1.2. Çalışma Grubu 38
3.1.3. Verilerin Toplanması 39
3.1.4. Verilerin Analizi 39

BÖLÜM IV

4. Bulgular ve Değerlendirme 41
4.1. Öğretmen Grubu Bulgu ve Değerlendirmeler 41
4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler 41
4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler 49
4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler 53
4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler 57
4.2. Esnaf Grubu Bulgu ve Değerlendirmeler 65
4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler 65
4.2.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler 70
4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler 73
4.2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler 76
4.2.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler 80

BÖLÜM V

5. Sonuç ve Öneriler 86

5.1. Sonuç 86

5.2. Öneriler 87

KAYNAKÇA 88

EKLER 91

EK 1: ÖĞRETMEN GRUBU YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU 91

EK 2: ESNAF GRUBU YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU 92

EK 3: GEREKLİ İZİN BELGELERİ 93

GİRİŞ

Bir millet için en önemli duygulardan olan vatan, millet, bayrak ve sancak sevgisi oldukça kadim ve değerlidir. Özellikle, yüce Türk milleti için vatan ve bayrak, kendi canından daha mukaddes bir varlıktır ve bu, geçmişten günümüze uzanır. Bayrak için, bu topraklara nice canlar verilmiş yine bu uğurda nice canlar alınmıştır. Mithat Cemal Kuntay'ın

Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak, eğer uğrunda ölen varsa vatandır…

Dizelerindeki anlayışla, Türk milleti yüzlerce yıl boyunca bayrak ve vatan için canını hiçe saymış, bu değerler uğruna nice yiğitler kanlarıyla toprağı sulamıştır. Türk milleti bu duyguları yüzyıllarca zirvelerde yaşamıştır.

Türklerdeki bu bağımsız yaşama düşüncesi, birçok devletin kurucusu olmalarını sağlamıştır. Bu devletler, sembol olarak ise renk ve motiflerle ile süslenmiş, kendilerini temsil eden bayrakları kullanmışlardır. Böylelikle, bağımsızlıklarını göstermişlerdir.

Türk milleti dinamik yapısı sayesinde, farklı coğrafyalarda ve zamanlarda, çeşitli nedenlerden dolayı yıkılmış olan devletlerinin yerine tekrar devlet kurmuşlardır. Yaşadıkları çevreyi ve problemleri ele alarak bu durumu düşündüğümüz zaman, meseleyi daha iyi anlayabiliriz. Çeşitli kaynaklarda, bu nedenlerden dolayı Türk milletinin tarihte yüzü aşkın devlet kurup yıktığı belirtilmektedir. Buradan hareketle şu yoruma varmak mümkündür: Türkler, tarihte yüzlerce devlet kurdukları gibi yüzlerce de bayrak kullanmışlardır.

Çalışmanın devamında, bu bayraklardan günümüze ulaşanların bilgisine değinilecektir. Ayrıca, günümüzde bayrağa bakış açısı ve değişim hakkında çıkarımlarda bulunulacaktır.

Şehitlerimizin kanıyla oluşmuş Türkiye Cumhuriyeti'nin şanlı bayrağı ise günümüzde gururla gönderde dalgalanan, gölgesinde huzur ve güven bulduğumuz mutluluk nedenimizdir. Ona yapılmış olan en küçük saygısızlık, vatanımız ve milletimiz için canlarını hiçe sayan şehitlerimize, bu milletin tarihine yapılmış bir hakarettir. Varlığını ebediyete dek devam ettirmek isteyen millet, her şeyden önce vatanına ve

bayrağına önem vermeli, kıymetini bilmelidir. Bayrağımız gönderde dalgalandığı müddetçe milletimiz de bu topraklarda ebediyete dek yaşayacaktır.

Böylesi mukaddes değerlerin gelecek nesillere aktarılması ise oldukça mühimdir. Özgürlüğümüzün ve devamlılığımızın sağlanması adına, bu değerler yeni nesillere çeşitli yollar ile kazandırılmalıdır. İlköğretim ve ortaöğretim seviyesindeki öğrencilere bu değerleri kazandırmak, kişinin kendine karşı sorumluluğunun yanında vatanına karşı da sorumluluğunu gösterir. Bu bilinci ise yerleştirmek gerekir. Sosyal bilgiler dersi, bu değerlerin aktarılmasında en önemli ve etkin ders olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal bilgiler dersiyle beraber öğrenciler, bayrak ve sancağın ne olduğunu anlamanın yanında, neler pahasına bayrağımızın gönderde dalgalandığını da idrak etme olanağı bulur. Ana gayelerinden biri etkin ve bilinçli vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersi, hedeflerine hizmet etmek için bu bilinci yeni nesillere yerleştirmeye çalışır. Böylelikle, sosyal bilgiler dersi de etkin vatandaş yetiştirme hedefine ulaşmış olur.

BÖLÜM I

1.1.Temel Kavramlar

1.1.1. Bayrak

Bayrak; bir milletin, bir askerî birliğin, bir kuruluşun varlık alameti olarak kullanılan, düz bir renk veya birkaç çeşitli renk ile tasarlanan, genellikle dikdörtgen şeklinde olan ve bir mızrağın ucunda ya da gönderin üzerinde dalgalanacak şekilde asılmış olan kumaştır (Karatepe, 2008: 13).

Bayrak; milletlerin kendilerine has bazı renklerle, motiflerle ve yine kendilerine özgü buldukları bir hayvan figürü veya bir bitki figürü ile tasarladıkları, ayırt edici ve bağımsızlık sembolüdür.

Eski Çağ devletlerinde bayrak yapımında kumaş yerine, çoğunlukla madenden veya sert bir maddeden yapılmış olan alemler kullanılırdı. Bunun yerini kumaş bayrakların alması ise Orta Çağ'da başlamıştır (http://www.islamansiklopedisi.info/5.cilt,s.272).

Bizim dilimizde ise şu an kullanılan bayrak kelimesinin eskiden kullanılan 'batrak' sözcüğünden geldiği düşünülmektedir. "Batrak" kelimesi Divan-ı Lügati't-Türk 'te, ucuna ipek bez takılmış mızrak olarak açıklanmıştır.

Bayrak bir milletin varlığını, bağımsızlığını, egemenliğini, namusunu ifade eden bir semboldür. Her millet az ya da çok bayrağının bu ayırt ediciliğinin farkındadır. Türk milletinde ise bu terbiye birçok toplumdan katbekat fazladır. Bunca şerefi bünyesinde bulunduran bir bayrağa, kendi bayrağımız olmasa bile saygı duymak mecburiyetindeyiz.

Dünyaya bayrak sevgisini öğreten kişi Mustafa Kemal Atatürk'tür. Büyük Taarruz sonrası 9 Eylül'de İzmir'e ulaştığında kalacağı köşkün merdivenlerine Yunan bayrağı serilmişti. Atatürk, 'Bu niçin ?' diye sorduğunda, 'Kral, kalacağı eve bizim bayrağımızı çiğneyerek girmişti. Ne olur paşam siz de onun gibi yapın. Öcümüzü alın.' denildi. Atatürk, gururu çok kırılmış olan kalabalığa şöyle dedi: 'Sizi anlıyorum; ama o bir milletin timsalini çiğnemekle hata etmiş. Ben o hatayı tekrar edemem.' dedikten sonra "Kaldırın." emrini verdi. Bayrak kaldırıldı ve Atatürk köşke girdi. Bu yaşananlar, düşman bayrağına bile saygı gösteren Atatürk'ten, kendi bayrağımıza nasıl bir saygıyla yaklaşmamız gerektiğini anlatan bir miras olarak bize kaldı (Özakman, 2002: 666).

1.1.2. Cumhurbaşkanlığı Forsu

Cumhurbaşkanlığı forsundaki on altı yıldız, tarihteki on altı büyük Türk devletini, ortada bulunan güneş ise Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eder.

Cumhurbaşkanlığı forsunda on altı yıldız ile temsil edilen on altı Türk devletine çalışmamızın devamında tek tek değineceğiz. Buna rağmen, burada isimlerinin verilmesi yerinde olacaktır. Bu devletler şunlardır: Büyük Hun İmparatorluğu, Batı Hun İmparatorluğu, Avrupa Hun İmparatorluğu, Ak Hun İmparatorluğu, Göktürk İmparatorluğu, Avar İmparatorluğu, Hazar İmparatorluğu, Uygur Devleti, Karahanlılar, Gazneliler, Büyük Selçuklu Devleti, Harzemşahlar Devleti, Altın Orda Devleti, Timur İmparatorluğu, Babür İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'dur (Genç ve Cansız, 2009: 1).

Cumhurbaşkanlığı forsu, belirtilen ölçülere uygun olarak yapılır. Forsun sol üst köşesinde yer alan güneş ve yıldızlar sarı renktedir. Cumhurbaşkanının ikametgâhında, ziyareti süresince bulunduğu yerde, bayrak direğine çekilir. Gece gündüz çekilikalır, makam odasında çalışma masasının sol gerisine konur, içinde bulunduğu arabanın sol önünde, tepesinde ay yıldız bulunan kromajlı direğe çekilir (https://www.tccb.gov.tr/(21.11.2017-10.57)).

Ay yıldızın olmadığı, sadece ortadaki güneş ve etrafındaki on altı Türk devletini temsil eden, on altı yıldızdan oluşan bölüme Cumhurbaşkanlığı arması denilmektedir.

Cumhurbaşkanlığı forsunu resmî anlamda düzenleyen ilk belge 22 Ekim 1925'te çıkarılan Sancak Talimatnamesidir (https://www.tccb.gov.tr/(21.11.2017-11.05)).

1.1.3.Sancak

Sancak kelimesinin tanımı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde şöyle verilmiştir: Çoğunlukla askerî birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak.

Sancak, yere saplamak anlamına gelen "sançmak"tan gelmektedir. Sancak; bir ulusun ve askerî grubun şerefini temsil eden, farklı renk ve işaretleri barındıran, bayrağa nazaran ebatı daha büyük olan kenarları saçaklı bayraktır (Karatepe, 2008: 13). Sancak terimine oldukça eski dönemlerde rastlamak mümkündür. Geçmişi çok eskiye dayanmaktadır.

Orduların temsil ettikleri devletin sembolü olarak savaşta ve barışta, şan ve şeref emsali olarak askerî birliklerce kullanılır.

Türk milletinin bayrağa ve sancağa verdiği önemin bir örneğini de askerî birlikte görmek mümkündür. Türk milletinin savaş geleneğinde 'asker düşer sancak düşmez' sözünü illa herkes duymuştur. Bu söz öylesine sözlenmiş bir söz değildir. Nasıl bir bayrak bir ulusu temsil ediyorsa, bir sancak da bir askerî birliği temsil eder. Bu yüzden askerî birlikler sancaklarını namus muhafaza eder gibi korurlar. Askerî birliklerde sancak nöbeti ve sancağı taşımak çok önemli bir hadisedir. Sancağa kimse yaklaştırılmaz ve o güvenle muhafaza edilir.

1.1.4. Alem

Alem bazı devirlerde bayrak hatta sancak ile aynı anlamlarda kullanılmıştır. Zaten Osmanlıcada alem kelimesi ise bayrak ve sancak anlamına gelmektedir. Günümüzde de bu anlam ile kullanılması çok tuhaf kaçmamakla beraber, bayrak ve sancak anlamı dışında farklı bir kullanımı da söz konusudur. Burada bu farklı kullanım üzerinde durmak yerinde olacaktır.

Alem; minare ve kubbe gibi yüksekliklerin tepelerine, bayrak ve sancak direklerinin tepelerine takılan hilal ve yıldız veya lale motifli tepeliktir.

Alem, Arapça kökenli olmakta ve şu anlama gelmektedir: yol gösteren işaret, bayrak, hudut belirleyici, minare tepesi, sırığın altın teli. Bir bayrak veya sancağın direğinin tepesinde bulunan alemin geçmişi ise insanlık kadar eskidir.

Alemler insanlığı toplayan, tek bir arada, bir bayrak altında birleştiren sembollerdendir. Alemlerin kullanılmaya başlanmasında maneviyatın itici gücü olduğuna inanılmaktadır. Kullanılmaya başlanılan en eski alemlerin de gerçek hayvan boynuzları olduğu ileri sürülmektedir. Boynuz eski devirlerden beri kuvvet ve kudret sembolü olarak kabul edilmiş ve eski Türklerde ve Oğuz boylarında da kullanılmıştır (Tezcan, 1991: 4).

1.2. Bayrağın Tarihçesi

Bayrağın, Hintlilerin veya Çinlilerin buluşu olduğu tahmin edilmektedir. Çinli Çu Hanedasnlığı'nın kurucusunun MÖ 1122 yılında topluluk önünde beyaz bir bayrak taşıdığı söylenmektedir (Karatepe, 2008: 14). Türklerin de Çinliler ile ilişkiler sonucunda kullanmaya başlamış oldukları tahmin edilmektedir. Bayrak, Türk devletlerinde önemli bir yankı bulmuş, yüzyıllarca önemsenerek kullanılmıştır. Şimdi bayrağın Türkler arasında gelişimine bakalım.

Divan-ı Lügati't-Türk'te "batrak" olarak yazılmış olan bayrak kelimesi harplerde kullanılan, ucuna ipek bir bez takılan mızrak olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, eserden bunun şahsi mücadelelerde şan kazanmış kahramanlara armağan edilen bir sembol olduğu anlaşılmaktadır. Aynı eserde geçen bir şiirde ise kelime bayrak şeklinde kullanılmış ve Oğuz boyları arasında bu şekilde telaffuz edildiği bildirilmektedir. Yine aynı eserde erkek ismi olarak geçen Badruk'un da aynı kelimenin değişik şekilde bir kullanımı olduğu anlaşılmaktadır. Eski Uygur metinlerinde ise bayrak anlamında "badruk" kelimesinin kullanılması da bunun açık bir delilidir. İslam öncesi devirlerde kullanılan bu telaffuz biçimleri, çeşitli lehçelerde sonraki devirlerde de devam etmiş olsa da Oğuzlar arasında daima bayrak ve bayrah olarak kullanılmıştır (http://www.islamansiklopedisi.info/5.cilt,s.272).

Eski Türk devletleriyle çeşitli ilişkiler kuran Çin, Sasani ve Doğu Roma imparatorluklarında da çeşit çeşit bayrakların varlığı ve bunların hukuki, askerî bir sembol gibi kullanıldıkları bilinmektedir.

Hun Devleti'nde de tuğ ve bayrak gibi alametlerin kullanıldığı bilinmekle beraber, bu hususta net ve ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır.

Bayrak; İslam öncesi ve sonrası bazı Türk devletlerinde, Yakın Doğu ve Uzak Doğu Müslüman medeniyetleri arasında, diğer devletlerde olduğu gibi "çetr, asa, tamga, tınaz, tabl" vb. maddi hâkimiyet sembolleri arasında önemli bir yer tutar. Bayrağın sadece devlet liderinin alameti olarak kullanılmadığını belirtelim. Kabile reislerine, devlet görevlilerine, askerî liderlere, askerî unsurları oluşturan çeşitli zümrelere, savaş gemilerine, tüccar kuruluşlarına ve tarikat gibi sosyal ve dinî teşekküllere özel çeşitli renk ve figürlerde bayraklar bulunduğunu da burada belirtmek gerekir.

İslâm öncesinde Türklerin, daha atlı göçebe bir yaşam sürerken kurdukları siyasî oluşumlarda, kendilerine has alâmetlere, damgalara sahip oldukları bilinmektedir. Kabilelerin başında bulunan kişilerin de hâkimiyeti temsil eden bazı hukukî sembolleri tuğlarında kullandıklarını biliyoruz.

İslamiyet'ten önce ve sonra da bayrak kullanan Arap kabilelerinde bu âdet Hz. Muhammed ve ilk halifeler (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali) devrinden başlayarak daha da artmıştır. Hz. Muhammed'in ilk olarak, hicret sırasında Medine'ye girerken bayrak kullandığı bilinmektedir. Rivayete göre, hicret kafilesi Medine'ye yaklaştığında, bir sahabe Hz. Muhammed'e "Medine'ye yanında bir bayrak olmadan girme." diye fikir vermiş. Kendi başındaki sarığını çıkararak mızrağa bağlamış ve kafilenin önünde yürüyerek Medine'ye girmiştir. Emeviler ve Abbasiler zamanında da çeşitli renk ve şekillerde bayraklar kullanılmıştır.

Türkler, Müslüman olduktan sonra Abbasiler ve Samaniler gibi düzenli teşkilâta sahip olan ve hâkimiyet sembolleri kullanan devletler ile karşılaşmıştır. Bu devletlerden de etkilenmişlerdir (http://www.islamansiklopedisi.info/5.cilt,s.248).

1.3. Eski Türk Devletlerinde Bayrak ve Sancak Kullanımı

1.3.1.Millî Değer İfadesi Olarak Gelişimi ve Renkler

Bayrağın Türkler içinde geçmişi incelendiğinde, Orta Asya'daki Türklerin ilk devirlerinden itibaren bayrak kullandıklarının yapılan arkeolojik kazılar sonucu kanıtlandığını görürüz.

Türklerin kullanmış oldukları bayraklar incelendiğinde ise renklerin önemli bir yeri olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkler, özellikle bazı renklere yer vermiş ve renklere

çeşitli anlamlar yüklemiştir (Mazlum, 2011: 12). Burada kısaca bu konuya da değinmek yerinde olacaktır.

Türklerin tarih ve kültürlerinde bazı renklerin anlamları olduğu, ilk olarak Batılı Türkologların dikkatini çekmiş ve çalışmalarında bu konuya işaret etmişlerdir. Türkler zaman içinde beş ana renk olarak ak, kara, kızıl, yeşil, sarı renkleri esas almış ve bu renklerin her birini dünyanın dört yönü ve merkezini ifade edecek şekilde kullanmışlardır (Genç, 2009: 15).

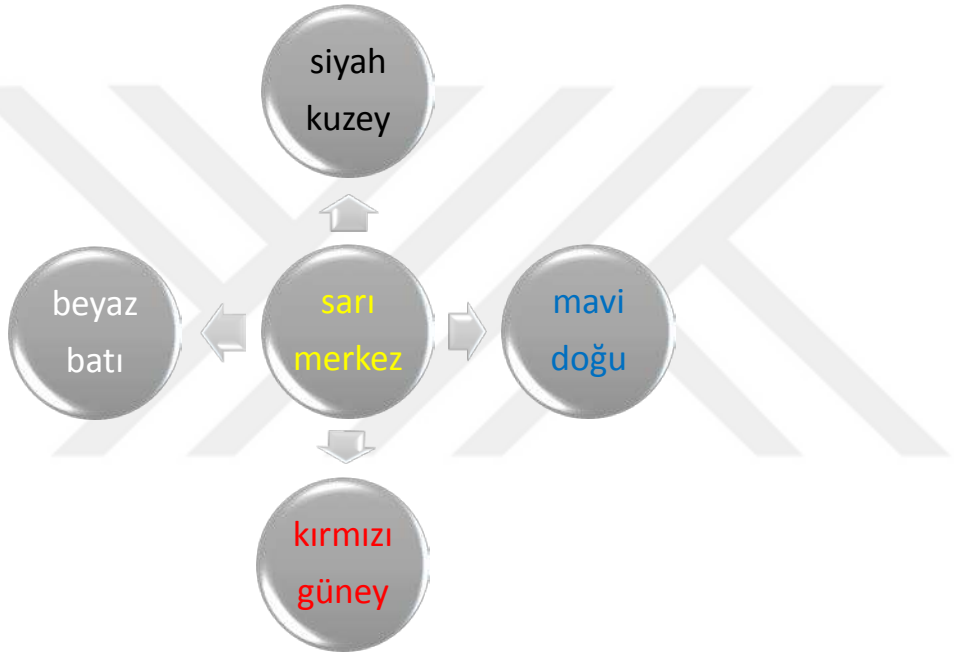

Türkler geniş coğrafyalara yayıldıktan sonra da yönlerin renkler ile ilişkilerini sürdürdükleri görülmektedir. Türklerin denizlere verdiği isimler de buna örnek teşkil etmektedir. Türklerin, denizleri renk yön ilişkisi altında isimlendirmiş oldukları düşünülebilir. Türkiye'nin kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Kızıldeniz, batısında Akdeniz ve doğusunda Gökçe Göl yer almaktadır. Bu isimlerin renk yön ilişkisine uygun olduğu ve Türk kültürü içinde bu şekilde yer aldığı görülmektedir.

Türk tarihi boyunca, bazı renklerin sembol anlamlarının dışında, bazı manevi ve millî anlamlar da yüklendiği görülür. Türk dünyasının renkler hakkındaki görüşleri, özellikle göçebe yaşamdan beslenen sözlü edebiyatta yoğun olarak işlenmiştir. Geleneklerden göreneklere, giyimden; yeme içmeye kadar, pek çok kültürel malzemeyle örülen destanlar da renklerin çağrıştırdığı anlamlar hakkında önemli ipuçları verir. Bu renklere Türklerin yüklediği anlamlar da kısaca şöyledir:

1.3.1.1. Ak (Beyaz)

Türk milletinde ak renk; saflığı, beyazlığı göstermenin yanında, temizlik, arılık, büyüklük ve yaşlılığı da ifade eder. Türkler arasında ak renk, baş renk olarak görülmektedir.

Tarihte bilinen ilk Türk devleti oaln Hun Devleti'nde ak renk, güç ve adaletin sembolü olarak kullanılmıştır. Devlet büyükleri ve komutanlar savaşlarda ak renk elbiseler giyerek askerler arasında ayırt edilmelerini kolaylaştırırlar. Cengiz Han da ak ata biner ve ak elbiseler giyermiş. Ayrıca, onun tuğu ile bayrağı da ak renkliymiş.

Selçuklular ve Osmanlılarda da kullanılan ak sancağın bu geleneğin bir devamı olduğu düşünülür. Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki 'ak alemler' sözü de bu ak bayrağın kutluluk ve azametinin göstergesidir (Altuntaş, 2012: 11).

Ak renk, aynı zamanda çok eski çağlardan beri Türkler içinde batıya karşılık gelen renktir. Yukarı da belirtildiği gibi Türkler içinde batıdaki denizin Akdeniz olarak adlandırılması bu sebepten dolayıdır.

Ak renk, Türkler içinde gücünü millî ve manevi inanışlardan alan devleti temsil etmiş ve bir hükümranlık sembolü olmuştur. Müslüman Türkler bunu dinî geleneklerine bağlamışlardır. Osmanlı Devleti'nde ise devlet geleneğinden gelen ak sancak ile daha çok ordu ve halk geleneğinin üstün tuttuğu al renk birleşerek bugünkü ay yıldızlı bayrağımızı meydana getirmiştir (Genç, 2009: 14).

1.3.1.2. Al (Kırmızı)

Türklerde kırmızı; ateş, hükümdarlık, kuvvet, şiddet, yoğunluk, aşk, haz, evlilik, savaş ve zaferin göstergesidir. Tarihimizin ilk devirlerinden bu yana manevi ve millî renk olarak algılanır. Türk duygusunu yansıtan millî bir sembol olarak görülmektedir. Rengini kandan alan kırmızı bu sebeplerden dolayı Türkler arasında çok önemlidir (Yardımcı, 2007: 7).

Türk kültüründe var olan yön- renk ilişkisine dayalı, güneyin adı kızıldır. Bu yüzden de güneylerinde bulunan denize Kızıldeniz adını vermişlerdir.

Kızıl rengin Türkler arasında kullanıldığı bir başka yer ise Türk kültüründe var olan Kızılelma efsanesidir. Kızılelma ya da diğer adı ile altın küre, Türklerin dünya hâkimiyeti idealinin bir simgesi olarak anlaşılmıştır ve esas olarak; ulaşılmak istenen gaye, amaç, yer anlamında kullanılmıştır (Tural, 1997: 61)

Türklerin 'Al Ruhu' veya 'Al Ateş' adlarını verdikleri, en eski inançları ile ilgili olarak bir ateş tanrısının veya koruyucu bir ruhun olduğunu bilinmektedir. Türk devletlerinin çok eski çağlardan beri al bayrak kullanmalarının nedeninin, al ateş inancı ile ilişkili olması muhtemeldir (Yıldırım, 2012: 25).

Kazaklar, Kırgızlar bayrak kelimesinin yerine "yalav" kelimesini kullanırlar ki, bu kelimenin aslı alevdir. "Al Ruhu" ismi ile al rengin ilişkisi şüphesiz hâle gelmektedir. Türkler arasında kırmızı renk sancak ve bayraklarda sıklıkla kullanılmıştır.

Ayrıca Selçuklulardan beri günümüz de dâhil olmak üzere Türkmenler, giyimlerinde kırmızıyı ön plana almaktadırlar. Yine Osmanlı Devleti zamanında en önemli sancaklarda kırmızı renk kullanılmıştır. Tüm bu anlatılanlardan anlaşılacağı üzere Türk kültüründe kızıl rengin özel bir yeri vardır.

1.3.1.3. Yeşil

Türklerde yeşil renk; yeşermek, ortaya çıkmak, genç kalmak, umut, yeniden doğuş, cennet gibi anlamlar ile kullanılmıştır. Türkler yarı göçebe yaşam tarzı sürerken doğaya oldukça bağımlı bir hayatları vardı. Bu hayatı sürerken iklimi ve mevsimleri yok saymak imkânsızdır. Türkler koyunlarını otlatmak için ilkbaharın gelmesini beklerlerdi. Hatta ilkbahar gelince nevruz ile kutlarlardı. İlkbahar gelince çimenler ve orman yeşerir, Türkler bundan mutlu olurdu. Bundan dolayı yeşil, Türk kültüründe yeniden yaşamayı, yeniden canlanmayı ve neşeyi temsil etmektedir Ayrıca yeşil renk hâkimiyet ve hükümdarlığın sembolü olarak Türk ordularında sancak rengi olarak da kullanılmıştır (Küçük, 2010: 54).

Eski Türkçede yaşıl olarak kullanılan ve yaş kökünden türeyen bu sözcük eski kullanımını dış Türklerde halen korumaktadır. Türklerin yeşille ilgili olarak manevi inançlarının kökü en eski dinî inanmalarından kaynaklanmaktadır (Yardımcı, 2007: 8).

Sarı rengin sıcaklığı, mavi rengin sakinlik ve huzurunu bünyesinde barındıran bu renk doğa rengi olup doğada ağaçların, bitkilerin sembolüdür. Yeşil gençliğin işareti olarak baharın rengi olarak da benimsenmektedir.

Ayrıca Hz. Muhammed'in ve Ehli-i Beyt'in simgeleri yeşil olduğu için yeşil rengin Türk kültüründe İslamiyet'in kabulünden sonra din simgesi olarak kullanılması ön plana çıkmıştır. İslamiyet ile ayrı bir kutsallık kazanan yeşil, Safevi Türkmen Devleti'nin bayrağının ana rengi olmuş, Osmanlı sancaklarında uzun süre kullanılmıştır (Yardımcı, 2007: 9).

1.3.1.4. Sarı

Türk kültüründeki yön- renk ilişkisinde sarı renk dünyanın merkezi olarak kullanılmıştır. Bu anlayışın da onların en eski inanışlarından olan Şamanizm'den kaynaklandığı görülmektedir (Genç, 2009: 35).

Temel olarak neşe ve keyif verici bir renk olan sarı, aynı zamanda bilgeliği, anlayışı ve yüksek düzeyde sezgisel kavrayışı da açığa çıkarır. Bu renk Türk

mitolojisindeki Ülgen ile doğrudan doğruya ilintilidir. Ülgen'in öyle bir sarayı vardır ki bu sarayın kapıları altından olup Ülgen de altın bir taht üzerinde oturmaktadır. Bugün kullanılan sarı da, Osmanlı döneminde sırma sarısı olarak ifade edilen sarı da hep altın sarısı olmuştur (Rayman, 2000: 10).

Aynı zamanda Türk kültüründe sarı felaketin, kötülüğün, hastalığın, yabancılığın, düşmanlığın ve nefretin de simgesi olarak kullanılırdı (Ögel, 1991: 483).

1.3.1.5. Mavi

Mavi, Türklerde renklerin en derini olup genellikle gök olarak söylenir. Bu renk tarih boyunca kutsal sayılan göğün ve suyun simgesidir. Türklerde mavi bilincin, gerçeğin, uyumun, sakinliğin ve umudun rengi olarak anlamlandırılmıştır. Gök rengi mavi; sonsuzluğu, türeyişi, emniyeti ve rahatlığı belirleyip huzur veren bir renktir. Ayrıca dostluğun, sadakatin, vefanın, aydınlığın ve temizliğin sembolü olarak görülür (Yardımcı, 2007: 8).

Türk kültüründe yön- renk ilişkisi içerisinde mavi doğunun karşılığı olarak kullanılmıştır. Bu yüzdendir ki Türkler doğularında bulunan denize gök deniz adını vermişlerdir.

Gök rengi ya da diğer adıyla mavi Türkler arasında bazen yeşil ile aynı anlamda kullanılmıştır. Aynı zamanda göğün de rengi olan gök rengi Gök Tanrı inancıyla da örtüştürülmüş ve kutsiyet anlamı yüklenmiştir.

1.3.1.6. Kara (Siyah)

Kara rengi eski Türklerde kuzeyin sembolü olmuştur. Bu yüzden kuzeylerinde bulunan denize Karadeniz adını vermişlerdir. Yine kuzeyden esen rüzgârlara karayel adını vermişlerdir.

Kara renk genellikle uğursuzluk ve yas alâmetidir. Kara ya da diğer adıyla siyah Türklerde matem alameti olarak kullanıldı. Orhun Kitabeleri'nde, Dede Korkut'ta kara renk bir yas, bir acının karşılığı olarak kullanılmıştır. Bu yüzden facialar ve ölümler sonrasında karalar giymek, ağıt yakmak gibi yas âdetleri bütün Türk coğrafyalarının geleneksel kültüründe yaşamaktadır.

Türk mitolojisinde kara sözü, toprak rengi olarak yağız yer anlayışı ile birlikte kullanılmıştır. Türk dilinde kara sözcüğü birbirinden çok farklı anlamları ifade etmektedir. Kara sözcüğü bir yandan denizin dışındaki toprak parçalarını işaret ederken bir yandan da ışıksız, karanlık anlamını içermektedir. Kara sözcüğünün uğursuzluk anlamına da kullanıldığı görülmektedir. Kara gün uğursuz gün, kara bağır da sıkıntılı gönül anlamında kullanılmaktadır. Kara sözcüğünün büyük karşılığı olarak kullanımına da rastlanmaktadır (Yardımcı, 2007: 11).

Bazı Türk devletlerindeki siyah bayrak olayı ile ilgili şu hususu da ifade etmek gerekir. Türkler, Abbasoğluları'dan meşruluk beratı almış olmaktan kaynaklanan saygı ve bağlılık ile ve biraz da hanedanlar arası veraset anlayışıyla siyah bayrak kullanmışlardır. Ancak Türkler, duygulandıkları beyaz, kırmızı, yeşil bayrakları hiçbir zaman kenara bırakmamışlardır. Gerçekten de Türkleri kara bir bayrağın ardından veya onun altında akına şehadete veya göçe sevk edebilmek zordur (Genç, 2009: 50).

1.3.2. Eski Türk Devletlerinde Bayrak ve Sancak

1.3.2.1. Büyük Hun İmparatorluğu

Var olan kaynakların neredeyse tamamında, günümüzde rengi ve şekli bilinen ilk Türk bayrağının Büyük Hun imparatorluğuna ait olduğu belirtilir. Koyu sarı renk üzerine açık sarıdan ejderha motifi işlenen bir bayraktır.

Bayrakta kullanılan ejderha Çinlilerde kutsal sayılırken Türklerde düşman olarak atfedilmiştir. Bu nedenle bu bayrağın sonraki zamanlarda şekillendirildiği söylenebilmektedir (Ögel, 1995: 290)

1.3.2.2. Batı Hun İmparatorluğu

Büyük Hun İmparatorluğu'nun gerilediği ve Çinlilere karşı baş edemez olduğu zamanlarda bir iç mücadele sonucu doğu ve batı olarak ikiye ayrılmasıyla kurulmuştur (Özey, 1998; Sertkaya, 1987: 3).

Batı Hun İmparatorluğu'nun bayrağı üzerinde herhangi bir motif olmaksızın sade tek renkten meydana getirilmiştir. Bayrağı tek başına oluşturan sarı renk Türk kültüründe dünyanın merkezi yerine kullanılmıştır. Aynı zamanda sarı; neşe, keyif vericiliği, bilgeliği ve anlayışı simgelerken diğer yandan kötülüğü ve hastalığı da simgelemektedir. Türklerde kullanılan beş ana renkten biridir.

1.3.2.3. Avrupa Hun İmparatorluğu

Avrupa Hun İmparatorluğu, Orta Asya'da varlığını kaybederek batıya doğru göç edip Hazar bölgesinde toplanan Hun kitlelerinin bölgede çoğalmasıyla ortaya çıkmıştır. Var olduğu kısa zamanda, tarihte silinmeyecek izler bırakmış ve diğer büyük Türk imparatorluklarının temelini oluşturmuştur.

Avrupa Hun İmparatorluğu'nun bayrağı, beyaz zemin üzerinde sarı renkte Hüma kuşu motifi resmedilerek oluşturulmuştur. Hüma kuşu Türk kültüründe geçtiği yerlere zenginlik ve mutluluk verdiğine inanılan bir kuştur (Ögel, 1995: 493).

Hüma kuşu bazı kaynaklarda cennet kuşu olarak da isimlendirilen, görünmeyecek kadar çok yükseklerde durup dinlenmeksizin sürekli uçan bir kuş olarak da anlatılır. , Ayaklarının hiç yere değmediği, hatta ayaklarının dahi olmadığı iddia edilir.

1.3.2.4. Ak Hun İmparatorluğu

Ak Hun İmparatorluğu, tarihte Eftalitler olarak bilinen Asya'nın iç kesimlerinde varlığını sürdüren bir devlettir. Yıkıldıktan sonra diğer Türk devletlerinin kurulmasında etkin rol oynamıştır.

Büyük Hun İmparatorluğu'nun parçalanması sonucu batıya doğru göç eden Hun kabileleri, İç Asya'dan Hazar bölgesine doğru yoğun bir Hun hareketliliği oluşturdu. İç Asya'dan göç eden Hunların bir kolu Hazar Denizi'ne, diğer kolu güneye doğru ilerlemişti. Güneye doğru ilerleyen kabileler Orta Doğu Türkleri olarak da anılan Ak Hunları kurdular (Özey, 1998: 11)

Ak Hun Devleti'nin bayrağı, beyaz zemin üzerine sarı renkten oluşan üç adet yıldızdan meydana gelmiştir.

Beyaz, Türk kültüründe saflığın, temizliğin ve yaşlılığın simgesidir. Türklerde batıya karşılık gelir ve baş renk olarak atfedilir. Sarı renk ise bilgelik, neşe ve keyif vericiliğin, bazen de hastalık ve kötülüğün simgesi olarak algılanmıştır.

Bayrak üstünde kullanılan yıldız motifi ise Türklerde önemli olarak görülen bir diğer hususdur. Türkler gerek yaşayış tarzı gerek ise ekonomik faaliyetleri nedeniyle sık sık yıldızlara ihtiyaç duymuşlardır. Bazen de zamanı tahmin etmek ve bazen yön bulmak için kullanmışlardır. Yıldızların yaşamlarındaki öneminden ötürü olmalı ki onlar için şiirler yazıp şarkılar söylemişlerdir (Ögel, 1995: 146).

1.3.2.5. Göktürk İmparatorluğu

Göktürk İmparatorluğu'nun bayrağı, gök rengindedir. Açık mavi renkte bir zemini vardır. Ortası, yeşil renkte bir bozkurt başından meydana gelmiştir. Türklerin renklere verdiği önemi düşünürsek mavi renk; sonsuzluğu, türeyişi, emniyeti ve rahatlığı simgeleyen bir renk iken yeşil ise umudu, yeniden doğuşu simgeler. Bayrağa da ayrıca Türk kültüründe çok önemli bir yere sahip olan bozkurt motifi işlenmiştir.

Göktürk kağanının bayrağında, som altından dökülmüş Bozkurt başı, bayrak direğinin tepesine dikilirmiş. Savaşçıların taşıdıkları bayrakların tepelerinde ise, demirden dökülmüş bozkurt başı bulunurdu. Diğer birçok Türk topluluğu gibi Göktürkler de Bozkurt'u önemsemiş ve kutsal görmüşlerdir. Bozkurt, Göktürklerin türeyiş efsanelerinde yer alan kutsal bir yaratıktır. Ergenekon Destanı ile de, ulusal bir değer ve anlam taşımaktadır. Tarih öncesinden gelen bu inanç, Göktürklerin ulusal varlıklarının, özgürlük ve egemenliklerinin simgesi olmuştur (Alizade, 2008: 9).

1.3.2.6. Avar İmparatorluğu

Avar İmparatorluğu'nun bayrağında yeşil zemin üzerine siyah renkli dörtnaa giden bir at bulunur. Atın üzerinde ise geriye doğru ok atan bir süvari vardır. Yeşil, Türkler arasında yeniden canlanma, umut gibi genelde güzel anlamlara gelirken, siyah ise genelde olumsuz anlamlar ile kullanılmıştır.

Avarların bayrağına bakınca gördüğümüz yay geren süvariyi görürüz. Bu görüntüden Avarların savaşçı bir toplum olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Avarların İstanbul'u kuşatan ilk Türk topluluğu olmaları da bu sonucu kanıtlar niteliktedir.

1.3.2.7. Hazar İmparatorluğu

Hazarların bayrağı mavi zemin üzerine beyaz yıldız ve motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Bayrakta kullanılan mavi; göğü, büyüklüğü ihtişamı temsil ederken beyaz; yaşlılığı, saflığı ve temizliği temsil etmektedir. Türkler arasında mavi, gök renk olarak da isimlendirilmiştir. Bu bayrak oluşturulurken mavi zemin üzerinde yıldızların kullanılması, gökyüzü ile ilişkilendirilmesini sağlamıştır.

1.3.2.8. Uygur İmparatorluğu

Türkler tarafından tarihte kurulmuş üçüncü büyük devleti Uygur İmparatorluğu'dur. Kutluk Bilge Kül Kağan tarafından Karabalasagun'da kurulmuştur. Diğer Türk devletlerinden farklı olarak Manihaizm dinine girmişler ve ilk defa tarım ile uğraşmaya başlamışlardır. Bunun sonucu olarak da ilk defa göçebe hayatı terk ederek yerleşik hayata geçmeye başlamıştır (Çandarlıoğlu, 2004: 156).

Uygur bayrağı, sarı zemin üzerinde sarının farklı bir tonu ile işlenmiş kadın ve erkek figürlerinden meydana getirilmiştir. Bayrağı oluşturan sarı renk, Türklerde bazen neşe, keyif vericilik ve bilgeliği ifade ederken, bazen de felaketin, kötülüğün, hastalığın, yabancılığın, düşmanlığın ve nefretin de simgesi olarak kullanılmıştır.

Bayrağın üzerindeki figürler hakkında ise kesin bilgiler bulunmamaktadır. Tarihteki Türk devletleri arasında en ilginç bayrağa sahip olan Uygurlardır. Bu bayrağın, şehir hayatını ve kadın-erkek eşitliğini sembolize ettiği düşünülmektedir.

1.3.2.9. Karahanlı Devleti

Karahanlı Devleti, Bilge Kül Kadir Han tarafından kurulmuştur. Tarihteki ilk Türk İslam devletidir. Kurulduğu çevre ise genelde Türklerden oluşmaktadır. Şimdi Karahanlı Devleti'nin bayrağına bir göz atalım. Bu etkiler bayrağa yansımış mı?

Karahanlı Devleti'nin bayrağına ilk bakıldığında Türkler arasında yaygın olan bir rengi, sarıyı görürüz. Zemin üzerine beyaz renkte tuğ figürü koyularak meydana getirilmiştir. Sarı, Türklerde bazen olumlu bazen ise olumsuz anlamlarda kullanılmıştır. Beyaz ise Türkler arasında hep iyi anlamlarda kullanılmıştır.

Bayrağın üzerine figür olarak işlenmiş tuğun, dokuz sayısının kutluluğu nedeniyle gökteki dokuz gezegeni temsil ettiği düşünülmektedir. Gök, dokuz kattır ve Türklerin dünya anlayışında yeryüzü dokuz bölgeye bölünmüştür. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat 'tan önceki padişahların savaş sancakları, Oğuz geleneğine uygun olarak dokuz tuğdan oluşmaktadır (Ögel, 1995: 128).

1.3.2.10. Gazneliler

Gazneliler Alp Tegin tarafından Afganistan'da kurulmuştur. Tarihte ilk Türk İslam devletlerindendir. Gazneliler daha sonra Hindistan'a doğru gitmişlerdir.

Gaznelilerin bayrağı diğer Türk devletlerinin bayraklarıyla kıyaslanınca daha şatafatlı görünmektedir. Bayrakta dört renk kullanılmıştır. Yeşil zemin üzerinde beyaz hilal yer alır. Ortasında ise beyaz ve siyah detaylarıyla sarı bir tavus kuşu yer alır.

Bayrağın hâkim rengi olan yeşil; gençlik, yeniden doğuş, umut gibi anlamlarla kullanılır. Aynı zamanda, Türk İslam devletlerinde dinî figür olarak da kullanılmıştır. Yeşil, din rengi olarak düşünülmüştür. Gazellilerin de ilk Türk İslam devletlerinden olduğunu düşünürsek burada kullanılan yeşilin daha ziyade dine yapılan bir atıf olduğunu söylemek yanlış olamayacaktır. Bayrakta bulunan diğer renklerden olan sarı, bazen olumlu bazen olumsuz anlamlarda, beyaz ise olumlu manada kullanılmıştır. Siyaha ise genelde olumsuz yaklaşılmıştır.

Ayrıca, bayrakta en çok dikkat çeken şey üstündeki figürlerdir. Bayraktaki tavus kuşu, gösteriş için konulmuştur ve saltanatı simgeler. Bu tavus kuşu muhafızlarda ve sancaklarda da bulunmaktadır (Eskigün, 2006: 79). Bayrakta bulunan bir diğer figür ise hilaldir. Hilal Türkler arasında İslam'ın simgesi olarak sık sık kullanılmıştır.

1.3.2.11. Büyük Selçuklu İmparatorluğu

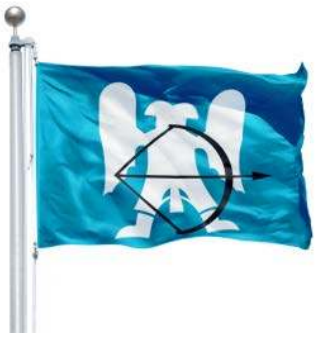

Büyük Selçuklu Devleti'nin bayrağı, mavi zemin üzerine beyaz renkte çift başlı kartaldan oluşur. Üstünde ise siyah renkte ok yay ikilisi yer alır. Selçuklu Devleti bayrağında diğer Türk devletlerinin bayraklarında sık sık kullanılan renkler kullanılmıştır. Mavi, gök renk olarak da isimlendirilmiş sonsuzluk, türeyiş gibi anlamlara gelmiştir. Beyaz ve siyah ise zıt anlamlarda iyi ve kötü olarak kullanılmıştır. Ancak, Selçuklu bayrağına bakınca ilk odaklanmamız gereken nokta beyaz ve siyah renkten ziyade, çift başlı kartal figürü olmalıdır.

Kartal, Şamanizm'e göre yer ile göğün arasında bulunan çelik kapıyı tutar. Türk inancına göre, insanlara gökyüzü ve yeryüzü yolculuklarında eşlik eden koruyucudur. Yükseklik, ululuk simgesi olan kartalın, Türkler arasında kutsal sayıldığı Altay kaya resimleriyle kanıtlanmıştır. Ayrıca Türkler kartalı kılıç kabzalarında kabartma figürler ile kullanmışlardır.

Aynı zamanda, Türklerde kartaldan türeme inancı görülmektedir. Bu inanış efsanelere yansımaktadır. Yakut Türklerinin bir efsanesine göre şaman, kartaldan türemiştir. Ayrıca Attila'nın ordusunun sancağı üzerinde Bozkurt ile beraber kartalın da var olduğu biliniyor. Yine bu figür Anadolu yerleşimlerinde de kullanılmıştır. Alacahöyük ve Yazılıkaya'da Hititler tarafından çift başlı kartal kabartmaları yapılmıştır. Selçuklu Devleti de bayrağında çift başlı kartal sembolünü kullanmıştır. Kısacası çift başlı kartal güç ve kudretin sembolü olarak görülmüş, doğunun ve batının hâkimiyetini sembolize etmiştir. Çift başlı kartal sembolünü, Türkler Orta Asya kültüründen göçler ve fetihler sayesinde tüm dünyaya taşımıştır (Metin, 2017: 89).

Selçuklu bayrağında yer alan diğer figürler ok ve yay ise Türkler arasında bir savunma veya saldırı aracı olarak kullanılır. Kültürel bakımdan da büyük bir öneme

sahiptir. Ok ve yay genel olarak güç, kuvvet ve kudreti temsil eder. Devlet ve hâkimiyet anlayışı içerisinde özel bir yeri vardır. Bu anlamlarıyla Selçuklu Devleti bayrağında olduğu gibi, zaman zaman bayrak ve sancaklarda sembol olarak kullanılmıştır (Göksu, 2011: 1).

1.3.2.12. Harzemşahlar

İlk Türk İslam devletlerinden olan Harzemşahlar Devleti'nin bayrağı tek düz siyah renkten oluşmaktadır.

Siyah ya da kara, Türkler arasında olumsuz anlamlarda kullanılmıştır. Uğursuzluk, yas, matem gibi anlamları ifade eder.

Harzemşahlar bayrağının sadece siyah renkte olması muhtemelen yukarıdaki anlamlardan ziyade, Hz. Muhammed'in bayrağının da zemininin siyah olmasından kaynaklanmalıdır.

1.3.2.13. Altınordu Devleti

Altınordu Devleti'nin bayrağı, beyaz zeminden meydana gelir. Kırmızı hilal ve siyah motifler ile desteklenmiştir. Türklerin ana renk olarak kullandığı beş renkten üçünü içerisinde barındıran bayrak, ayrıca Türkler için ayrı bir öneme sahip hilal motifini de içerisinde bulundurmaktadır.

1.3.2.14. Büyük Timur İmparatorluğu

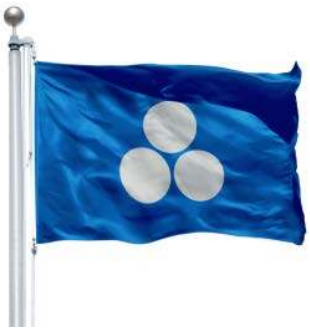

Timur İmparatorluğu'nun bayrağı mavi zeminden oluşur. Bayrağın ortasında üç tane beyaz daire figürü kullanılmıştır. Bayrağın zemin rengini oluşturan mavi, Türklerce gök renk olarak da adlandırılmıştır. Büyüklüğü, ihtişamı temsil eder. Figürleri oluşturan beyaz renk ise Türkler arasında saflığın, temizliğin göstergesidir. Yaşlılığı da simgelemektedir.

Timur İmparatorluğu'nun bayrağında bulunan üç daire Emir Timur'un arzın dörtte üçüne hâkim olduğunu simgelemektedir. Diğer yandan bu üç dairenin Timur`un mühürleri olduğu yönünde fikirler de bulunmaktadır. Timur İmparatorluğu'nda birden çok bayrak kullanılıyordu. Bu bayrakların siyah, kırmızı ve mor renklerden meydana geldiği düşünülmektedir.

1.3.2.15. Babür İmparatorluğu

Babür İmparatorluğu Zahireddin Muhammed Babür tarafından Delhi'de kurulmuştur. Varlığını 1858 yılına kadar devam ettirmiştir. İngiliz sömürgeciliği neticesinde yıkılarak bugünün Hindistan Devleti'nin temellerini oluşturmuştur.

Babür İmparatorluğu'nun bayrağı sarı ve kırmızı renklerden oluşmuştur. Bayraktaki sarı ve kırmızı ortaklığı, bayrağın zemin rengini seçmeyi zorlaştırmıştır.

Kırmızı rengi zemin olarak ele aldığımızda sağdan sola doğru bayrağı tamamen kapsayan büyük sarı bir üçgenden meydana geldiğini görürüz.

Bayrakta kullanılan sarı ve kırmızı Türkler için önemli iki renktir. Sarı renk; merkezi, hâkimiyeti ve kudreti sembolize ederken, kırmızı; gücü ve bağımsızlığı temsil eder. Bayrakta kullanılan sembol ise cihan hâkimiyetini ifade etmektedir.

1.3.2.16. Osmanlı Döneminde Bayrak ve Sancak

Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik döneminde kullanılan belli bir bayrak yoktur. Klasik dönemde padişahların egemenlik alametleri olarak çeşitli tuğ, tuğra ve sancaklar kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile devletin varlığının sembolü olarak Selçuklu hükümdarı tarafından Osman Gazi'ye ak sancak gönderilmiştir. Selçuklu hükümdarından gelen ak sancağın Yavuz Sultan Selim devrine kadar tek sancak olarak kullanılmaya devam ettiği bilinmektedir.

Hükümdara ait bayraktan başka devlet ricalinin, beylerbeyi ve sancak beylerinin, donanma komutanlarının kendilerine özgü bayrakları olurdu. Yeniçeri ocağının, topçu ocağının, humbaracı ocağının, silahtar bölüğünün, sipahi bölüğünün, kapıkulu süvarilerinin de çeşitli bayrakları vardı.

Yeniçeri bayrağı; yarısı yeşil, yarısı kırmızı renkli olup, ortasında sarı sırma ile işlenmiş bir Zülfikar bulunuyordu. Topçu ocağının bayrağı kırmızıydı ve bir top resmini ihtiva ederdi. Humbaracıların bayrağında yine aynı zemin üzerinde bugünkü havana benzeyen bir figür yer alıyordu. Silâhtar bölüğünde sarı, sipahi bölüğünde ise kırmızı renkli, üzerlerinde ikişer beyaz hilâl bulunan bayraklar vardı. Kapıkulu süvarisinin mızraklarının ucunda, yarısı kırmızı, yarısı yeşil, uç tarafı yırtmaçlı bir bayrak mevcuttu.

Yavuz Sultan Selim devrinde Çaldıran Savaşı sırasında ilk defa kırmızı renkli bayrak kullanılmıştır. I. Mahmut'tan sonra donanmamızda yeşil renkli sancaklar kullanılmıştır. Bu sancakların üzerinde üç hilâl bazılarında ise Zülfikar figürü bulunurdu. III. Selim döneminde bayrak yeniden ele alınmış ve bayrağa sekiz köşe bir yıldız eklenmiştir. III. Mustafa döneminde ay ve yıldızın devlet sembolü olarak kullanılmasıyla başlayan süreç III. Selim ile güçlenmiştir. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nun ileri döneminde bayrağının ay-yıldız olarak isimlendirildiğine dair devlet kayıtları vardır (http://osmanli.site/02.02.2018-17.30).

Günümüzde kullandığımız beş köşeli yıldızdan oluşan al bayrak son şeklini Abdülmecid döneminde almıştır. Meşrutiyet Dönemi'nde bayrak, şeklini korumuş Cumhuriyet Dönemi'nde şekli ve ölçüsü kanun ile belirlenmiştir.

1.4.Türk Bayrağı

Türkiye Cumhuriyeti bayrağı şehitlerin kanıyla sulanmış al rengi üzerine beyaz hilal ve yıldızdan oluşur. 2994 sayılı Türk Bayrağı Kanunu 29 Mayıs 1936'da Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek 5 Haziran 1936'da Resmî Gazete' de yayımlandı. Bakanlar Kurulu tarafından 28 Temmuz 1937'de kabul edilip 14 Eylül 1937'de yayımlanan 7175 sayılı kararnâme ile de bu kanunun nasıl tatbik olunacağını tespit eden Türk bayrağı nizamnâmesi uygulanmaya başlandı. Türkiye Cumhuriyeti'nde kullanılan her türlü onlara ait bütün vasıfları en ince ayrıntılarına kadar tespit eden bu kanun ve nizamnâme ile ay yıldızlı kırmızı Türk bayrağı kesin şeklini almış oldu ((http://www.islamansiklopedisi.info/5.cilt,s.254).

1.4.1. Türk Bayrağının Doğuşu

Bugün kullandığımız Türk bayrağımızın oluşumu sürecine çeşitli efsaneler vardır. Bu efsanelerin en çok bilinenlerine kısaca değinmek gerekir.

Osmanlı Devleti'nde kullanılmış olan bayrak, kırmızı zemin üzerine hilal ve sekiz köşe yıldızdan meydana gelir. Türk bayrağının bir savaş sırasında, şehit olan askerlerimizin kanının bir çukurda toplanması ve devamında ay ve yıldızın yan yana gelmesi ile oluştuğu söylenmektedir. Yapılan tüm varsayımlar sonucunda bahsi geçen savaşın 1. Kosova Savaşı olması en büyük ihtimallerden biridir; çünkü 28.07.1389 akşamında gökyüzünde Jüpiter ve Ay yan yana gelmiştir (Karatepe, 2008: 35).

Bir diğer efsane ise Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Gazi'nin rüyasıdır. Osman Gazi, rüyasında göğsünde bir hilal ile yıldızın belirdiğini ve göğsünün büyümeye başladığını görmüştür. Bu rüyayı devletinin cihana hükmedecek kadar büyüyeceğine bağlamış ve bayraklarında kullanmaya başlamıştır (Karatepe, 2008: 35).

1.4.2. Türk Bayrağı Kanunu

Bu başlık altında, bayrağımızı ve özelliklerini daha iyi bilmek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti anayasasında yer alan Türk Bayrağı kanununun bölümlerini başlıklar ile inceleyeceğiz.

1.4.2.1. Bayrağın Şekli ve Yapımı

Türk bayrağı, 2994 numaralı kanun ile belirtilen şekilde, al zemin üzerine beyaz renkte ay ve yıldız koymak suretiyle yapılır (Kurtoğlu, 2010: 151).

Şekli, yapımı ve korunması ile ilgili esas ve usuller birinci maddede belirtilmiştir. İkinci maddede Türk bayrağı, bu kanuna ekli cetvelde gösterilen şekil ve oranlarda yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bayrak ile özel bayrakların (sembolik bayrak, özel işaret, flama, flandra ve fors) standartları, hangi kumaş ve maddelerden yapılacağı tüzükte gösterilir (http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf(27.01.2018- 21.45)).

1.4.2.2. Bayrağın Çekilmesi ve İndirilmesi

Bayrak, kamu kurum ve kuruluşlarıyla, yurt dışı temsilciliklerine ve kamu kuruluşlarıyla gerçek ve tüzel kişilerin deniz vasıtalarına çekilir. Yurt içinde ve yurt dışında yetkililerin araçlarına takılır. Mağaza, dükkân, ev ve bunlara benzer diğer hususi yerlere ulusal bayram ve genel tatil günlerinde bayrak çekilebilir (Kurtoğlu, 2010: 154).

Bayrak çekilirken ve indirilirken tören yapılır. Bayrak törenlerinin gereken biçimde yapılmasından o mahaldeki yetkili amirler sorumludur. Bayrak indirilirken ağır ağır indirilir, çekilirken çabuk çabuk çekilir (Kurtoğlu, 2010: 157).

1.4.2.3. Bayrağın Selamlanması

Bayrak çekilirken, indirilirken veya tören geçişlerinde üniformalı olup olmadığına göre cephe alınarak selamlanır
(http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf(27.01.2018- 22.20)).

1.4.2.4. Bayrağın Yarıya İndirilmesi

Türk bayrağı, yas alameti olarak yarıya çekilir. Yas alameti olması için devlet protokolü tarafından tespit edilmiş olmalıdır.

1.4.2.5. Bayrağın Örtülebileceği Yerler

Türk bayrağı, cumhurbaşkanlığı yapmış kişilerin, şehitlerin ve tüzükte belirlenecek asker ve sivil kişilerin cenaze törenlerinde tabutlarına; açılış törenlerinde Atatürk heykellerine veya resmî yemin törenlerinde masalara örtülebilir (http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf(27.01.2018- 23.00)).

1.4.2.6. Yasaklar

Türk bayrağı; yırtık, sökük, yamalı, delik, kirli, soluk, buruşuk veya layık olduğu manevi değeri zedeleyecek herhangi bir şekilde kullanılamaz. Resmî yemin törenleri dışında her ne maksatla olursa olsun, masalara kürsülere, örtü olarak serilemez. Oturulan veya ayakla basılan yerlere konulamaz. Bu yerlere ve benzeri eşyaya bayrağın şekli yapılamaz. Elbise veya üniforma şeklinde giyilemez.

Hiçbir siyasi parti, teşekkül, dernek ve vakıfta amblem, flama, sembol, fon teşkil edecek şekilde kullanılamaz.

Türk bayrağına sözle, yazı veya hareketle veya herhangi bir şekilde hakaret edilemez, saygısızlıkta bulunulamaz. Bayrak yırtılamaz, yakılamaz, yere atılamaz, gerekli özen gösterilmeden kullanılamaz.

Bu kurallara aykırı fiiller yetkililerce derhal önlenir ve gerekli soruşturma yapılır (http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf(27.01.2018- 00.00)).

1.4.2.7. Cezalar

Türk bayrağı kanunu ve çıkarılacak tüzüğe aykırı olarak bayrak yapmak, satmak ve kullanmak yasaktır. Bu yasağa aykırı olarak yapılan davranışlara cezai işlem uygulanır (Kurtoğlu, 2010: 161).

BÖLÜM II

Bu bölüm kapsamında; araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıkları, varsayımları, konu ile ilgili bilinmesi gereken temel kavramların tanımı ve sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan kazanımlar bulunmaktadır.

2.1.Problem Durumu

Milletimizin geleceğini teminat altına almak için bayrak ve sancak sevgisini yeni nesillere aktarmak, sosyal bilgilerin ana amaçları arasındadır. Böylelikle, etkili ve yararlı vatandaş yetişir. Sosyal bilgiler dersi bu görevi okullarda üstlenmiştir. Disiplinler arası bir ders olan sosyal bilgiler, gerek çok geniş bir çerçeveye sahip olması, gerekse ders saatlerinin okulda kısıtlı olması dolayısıyla bu aktarımı layıkıyla yapabiliyor mu? Bu araştırmada ise bu sorunun üstüne gidilmiştir.

Bu yüzden, Bayrak ve Sancak Sevgisinin Kazandırılmasında Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi adlı bu çalışmada, dersin bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada ne derece etkili olduğu araştırılmıştır.

Ayrıca, Türk milleti için çok önemli birer değer olan bayrak ve sancak, vatandaşlarımız için ne ifade ediyor, bayrak ve sancağa gerekli değer veriliyor mu ve vatandaşlarımız bayrak ve sancağı nerelerde kullanıyor gibi sorular araştırılmıştır. Bayrak ve sancağın kültürdeki kullanımları görülmeye çalışılmıştır. Bu problemi araştırırken ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin yanında, esnaflarımız ve iş adamlarımızın da görüşleri alınmıştır.

2.1.1.Problem Cümlesi

Problem cümlelerimiz, bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin kazanımları, alt kazanımları, öğrenme alanları neler olabilir ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görevleri nelerdir şeklindedir. Ders, bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında yeterli midir? Bayrak ve sanacağa millet olarak gerekli özen gösteriliyor mu? Bu sorulara cevap verilmeye çalışılacaktır.

2.1.2.Alt Problemler

2.1.2.1. Öğretmen Grubu Alt Problemleri

1.Sosyal bilgiler dersinin bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırılmasındaki rolü nedir?

2.Bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin kazanımları yeterli midir?

3.Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancak ne ifade eder?

4.Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gerekenler nelerdir?

2.1.2.2. Esnaf Grubu Alt Problemleri

1.Bayrak ve sancak sizin için ne ifade ediyor?

2.Sizce bayrak ve sancağa gerekli özen gösteriliyor mu?

3.Şahsınız olarak bayrağı nerelerde ve niçin kullanıyorsunuz? (kültürel değerler, dinî ve milli bayramlar vs.)

4.15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra bayrağa bakış açısı sizce değişti mi? Neden ve nasıl?

5.Gerçek bayrak sevgisi nasıl olmalıdır?

2.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, ulusumuzun birliğimi, beraberliğini, devamlılığını sağlamak için gerekli olan bayrak ve sancak sevgisinin, vatandaşlarımızda ne derece bulunduğunu araştırmaktır. Bu değerlere paralel, bayrak ve sancağı günlük hayatlarında nerelerde kullandıklarını da sorgulamak amaçlarımız arasındadır. En önemlisi, bu değerleri yeni nesillere aktarmak için nelerden yararlanılıyor ve sosyal bilgiler dersinin bu noktada rolü nedir gibi sorulara cevap bulmak amaçlanmıştır.

Bu sorulara bulunan cevaplardan hareket ile gerekli farkındalığın yaratılması ve önemlerin alınması amaçlanmıştır.

2.3.Araştırmanın Önemi

Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin perspektifinde, sosyal bilgiler dersinin bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada ne kadar etkin olduğu ortaya konacaktır. Nelerin eksik olduğu konusunda bilgi sahibi olunacaktır. Bu bilgiler ışığında, gerekli önemlerin alınması için yol açılmış olacaktır.

Esnaf ve iş adamlarından elde edilen bilgiler, evren örneklem ilişkisi içerisinde değerlendirilip bayrak ve sancağa bakış hakkında yorum yapılabilecektir. Hem çalışma esnasında hem de çalışma tamamlandıktan sonra farkındalık oluşacaktır.

Araştırmanın asıl amacı sosyal bilgiler dersinin bayrak ve sancak sevgisi kazandırmadaki rolünü ortaya çıkarmak ve gerekli önlemleri almaktır. Yani kısaca yeni nesillere bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak yeterli midir, değilse neler yapılması gerekir sorularına cevaplar bulması açısından araştırma, önemlidir.

2.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamızda kazanımları incelerken; 2013 Pasifik Yayınları 5.Sınıf, 2013 İmaj Yayınları 6.Sınıf, 2013 Anıttepe Yayınları 7.Sınıf, 2015 Evren Yayıncılık 5.Sınıf, 2015 MEB Devlet Kitapları 6.Sınıf, 2015 MEB Devlet Kitapları 7.Sınıf, 2017 MEB Ders Kitapları 5,6 ve 7 Sınıf Kitapları kullanılmıştır.

Literatür kısmında, araştırma konumuz hakkında yazılan makale, tez ve kitaplara yer verilmiştir.

Anketlerin uygulanması noktasında Malatya' da görev yapan elli beş sosyal bilgiler öğretmeni ve yine Malatya'da çalışanelli beş iş adamı ve esnaf olmak üzere toplam 110 kişi ile görüşülmüştür.

2.5.Araştırmanın Varsayımları

Araştırmamız için ulaşılan kaynakların yeterli olduğu, anket uygulama esnasında deneklerin soruları realist şekilde cevapladığı ve araştırma neticesinde bulunan sonuçların geçerlilik ve güvenirlik açısından beklenen düzeyde olduğu varsayılmıştır.

2.6. Temel Kavramlar

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak için çeşitli öğrenme alanlarının ünite ya da tema altında birleştirilmesiyle oluşan, insanın sosyal ve fiziksel çevresiyle olan etkileşimini inceleyen, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (Turan ve Ulusoy,2011: 4).

Eğitim: Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı olarak istenmedik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Kıncal, 2011: 11).

Bayrak: Bir milletin, bir askerî birliğin, bir kuruluşun varlık alameti olarak kullanılan, düz bir renk veya birkaç çeşitli renkler ile tasarlanan, genellikle dikdörtgen şeklinde olan ve bir mızrağın ucunda ya da gönderin üzerinde dalgalanacak şekilde asılmış olan kumaştır (Karatepe, 2008: 13).

Sancak: Genellikle askerî birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayraktır.

2.7.Sosyal Bilgiler Dersinin Bayrak Sevgisi Hakkında Kazanımları

Bu başlık altına sosyal bilgiler dersinin müfredatında var olan bayrak ve sancak sevgisini kazandırmaya yönelik kazanımları ve sosyal bilgiler ders kitabı içeriğindeki bu konuyla ilgili bölümler incelenecektir. Bu incelemeyi yapmak için üç farklı yılda kullanılmış 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ele alınacaktır.

Denetlenirken bayrak ve sancak sevgisini kazandırmaya yönelik olabilecek kazanımlar çalışma kapsamına alınmıştır. Bu kazanımlardan bazılarının direkt olarak bayrak ve sancak sevgisi kazandırmaya yönelik olmadığı düşünülse de kazanımın bayrak ve sancak sevgisini de geniş anlamda ihtiva eder.

2.7.1. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı

2.7.1.1. Kazanımlar

1. Öğrenme Alanı: Birey ve Toplum

Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.

2. Öğrenme Alanı: İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Kültürel ögelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.

Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.

*3.*Öğrenme Alanı: Birey ve Toplum

Bayrak ve İstiklâl Marşı gibi millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.

Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras ögelerine örnekler verir.

2.7.1.2. Ders Kitabı İçeriği

1. 2013 Pasifik Yayınları 5. Sınıf Ders Kitabı 7. Ünite Bir Ülke Bir Bayrak s.188

7. ÜNİTE: BİR ÜLKE, BİR BAYRAK

BAĞIMSIZLIK SEMBOLLERİ

Önce Hazırlanalım

Her yıl 12 Mart ve 13 Ekim tarihlerinde hangi kutlamalar yapılıyor? Okulunuzda bugünlere yönelik yapılan etkinlikleri yazınız.

Kırmızı zemin üzerine beyaz ay yıldızdan oluşan Türk bayrağına yönelik aşağıdaki şiiri okuyunuz.

BAYRAĞIM

Atalarım gökten yere
İndirmişler ay yıldızı,
Bir buluta sarmışlar ki
Rengi şafaktan kırmızı.

Onun ateş kırmızısı,
Ne gelincik ne de gülden,
Türk oğlunun öz kanıdır,
Ona bu al rengi veren.

Ay yıldızı, gökyüzünün
Ayla, yıldızından yüksek,
Türk'ün alın yazısıdır,
Türk'tür onu yükseltecek.

Hasan Âli Yücel

Yukarıdaki şiire göre bayrağımızın al rengi olmasının nedeni nedir? Sizce şair, hangi duygular içinde bu şiiri yazmıştır?

Bağımsızlık sembollerimizden biri olan bayrağımız, kırmızı zemin üzerine beyaz ay ve yıldızdan oluşur. Bayrağımızın şekli 29 Mayıs 1936 yılında çıkarılan "Türk Bayrağı Kanunu" ile belirlenmiştir.

Bu kanununa göre Türk Bayrağı yırtık, sökük, yamalı, delik, kirli, soluk, buruşuk veya layık olduğu manevi değeri zedeleyecek herhangi bir şekilde kullanılamaz. Resmî yemin törenleri dışında her ne maksatla olursa olsun masalara, kürsülere, örtü olarak serilemez. Oturulan veya ayakla basılan yerlere konulamaz. Bu yerlere ve benzeri eşyaya bayrağın şekli yapılamaz. Elbise veya üniforma şeklinde giyilemez. Bayrak yırtılamaz, yakılamaz, yere atılamaz, gerekli özen gösterilmeden kullanılmaz.

188

2.2013Pasifik Yayınları 5. Sınıf Ders Kitabı 7. Ünite Bir Ülke Bir Bayrak s.190

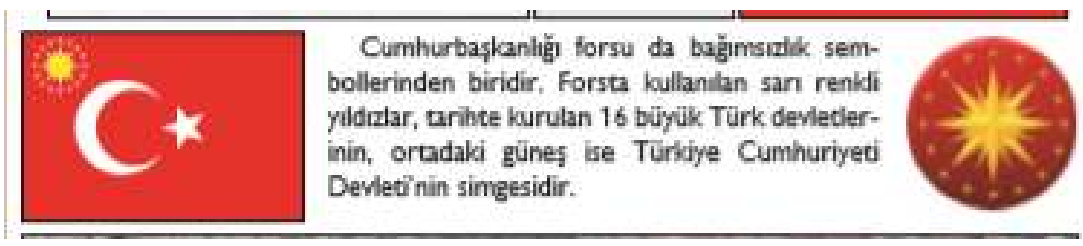

Cumhurbaşkanlığı forsu da bağımsızlık sembollerinden biridir. Forsta kullanılan sarı renkli yıldızlar, tarihte kurulan 16 büyük Türk devletlerinin, ortadaki güneş ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin simgesidir.

3.2015 Evren Yayıncılık 5.Sınıf Ders Kitabı 7. Ünite Bir Ülke Bir Bayrak s.146

Ulusal Egemenlik ve Bağımsızlık Sembolleri

giriş

- Aşağıdaki bayrakları inceleyiniz.
- Bayrakları üzerindeki sembollere göre sınıflandırınız.
- Ülke bayraklarının neden farklılık gösterdiğini tartışınız.
- "Bayrağım" şiirini okuyarak ona duygusunu arkadaşlarınızla tartışınız.

Kavramlar
- anayasa
- bağımsızlık
- millî egemenlik
- tören

Her devletin bağımsızlığını gösteren sembollerinin olduğunu biliyor muydunuz? Şimdi devletimizin bağımsızlık sembollerini birlikte inceleyelim:

- Cumhuriyetimizin devamı bir organı olan Türkiye Büyük Millet Meclisi,
- Topraklarımızın üzerinde dalgalanan Türk bayrağı,
- Başkentimiz Ankara,
- Bayrağımızın kutsallığını en güzel anlatan İstiklâl Marşımız bağımsızlığımızın sembolleridir.

TBMM, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü korumak üzere Anayasa'nın vermiş olduğu görevleri yerine getirmektedir.

Atatürk Ortaokulu öğrencileri, İstiklâl Marşı'nın kendilerinin ve tüm Türk milletinin gururu olduğunu biliyorlardı. Törenden sonra bu konuda konuşmaya başladılar:

146

4.2017 5.Sınıf MEB Ders Kitapları, Etkili Vatandaş Ünitesi s.159

EGEMENLİK VE BAĞIMSIZLIK SEMBOLLERİMİZ

6.23

Millî egemenlik ve bağımsızlık denildiğinde aklınıza neler geliyor?

Geçen yıl Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerimizi hatırlayalım. Bin yıldır üzerinde yaşadığımız vatanımız düşman tarafından işgal edilmişti. Bağımsızlığımızın tehlikeye düşmesi üzerine milletimiz Millî Mücadele'yi gerçekleştirerek yurdumuzu işgalden kurtarmıştı. Türkiye'nin bağımsız bir devlet olduğu dünyaya kabul ettirilmişti. Millî Mücadele'de milletimiz başarısız olsaydı ay yıldızlı bayrağımız yerine ülkemizi işgal eden devletlerin bayrakları gökyüzünde dalgalanacaktı. Millî Marşımız yerine onların marşları okunacaktı. Kısaca bağımsızlığımızı kaybetmiş olacaktık.

Bayrağımız, İstiklâl Marşımız, Türkçemiz, başkentimiz, paramız, meclisimiz bizim bağımsızlığımızın ve millî egemenliğimizin sembolleridir. Şimdi bu sembollerimizi daha yakından tanıyalım.

Ay yıldızlı bayrağımız Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Bayrağımızda kırmızı renk şehitlerimizin kanını temsil eder. Bayrağımız şairlere ilham vermiş, şiirlere konu olmuştur.

Bayrak şairi olarak anılan Arif Nihat Asya bakın duygularını nasıl ifade etmiş:

BAYRAK

Ey, mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağın
...
Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgende bana da, bana da yer ver!
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar:
Yurda ay yıldızının ışığı yeter.
Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızıllığında ısındık;
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün
Gölgene sığındık.

Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim.
...

(Kısaltılmıştır.)

5.2017 5.Sınıf MEB Ders Kitapları, Etkili Vatandaş Ünitesi s.160

2.7.1.3. Değerlendirme

Çalışmaya dâhil edilen tüm yıllarda 5. sınıf kazanımları ve 5. sınıf ders kitabı, içerik olarak diğer sınıflara kıyas ile oldukça öndedir. Ders kitabı içeriğinde bulunan bayrak ve sancak sevgisini kazandırmayı amaçlayan içerik, 5. sınıf sosyal bilgiler dersi için yeterlidir.

"Bir Ülke Bir Bayrak" adlı ünite ile birleştirilen bu kazanımlar, "Egemenlik ve Bağımsızlık Sembolleri" adlı başlık ile de öğrencilere yansıtılmıştır.

2013 5. sınıf sosyal bilgiler kitabında, "Bağımsızlık Sembolleri" başlığı altında Türk Bayrağı Kanununa ve Hasan Âli Yücel'in bir bayrak şiirine yer verilmesinin yanında, Cumhurbaşkanlığı forsunun anlamı verilmiştir. Kitap öğrencilerin seviyesine ve ilgisine uygun olarak düzenlenmiştir.

2015 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ise "Ulusal Egemenlik ve Bağımsızlık Sembolleri" başlığı altında bağımsızlık sembolleri sıralanmış ve diğer ülkelerin bayraklarına görsel olarak yer verilmiştir.

2017 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, "Egemenlik ve Bağımsızlık Sembollerimiz" adlı başlık altında yine egemenlik ve bağımsızlık sembolleri sıralanmış, öğrencinin düşünmesini hedefler nitelikte sorulara yer verilmiştir. Ayrıca Arif Nihat Asya'nın "Bayrak" adlı şiiri, akılda kalıcılığı artıracak biçimde eklenmiştir.

2.7.2. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı

2.7.2.1. Kazanımlar

1.Öğrenme Alanı: Birey ve Toplum

Sosyal bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.

Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.

2.Öğrenme Alanı: Kültür ve Miras

Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk- İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.

2.7.2.2. Ders Kitabı İçeriği

1. 2013 İmaj Yayınları 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında bayrak ile ilgili doğrudan bir içerik bulunamamıştır.

2. 2015 MEB Devlet Kitapları 6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bayrak ile ilgili doğrudan bir içerik bulunamamıştır.

3.2017 MEB Devlet Kitapları 6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bayrak ile ilgili doğrudan bir içerik bulunamamıştır.

2.7.2.3. Değerlendirme

Çalışmamız kapsamındaki 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının hiçbirinde bayrak ve sancak sevgisini ihtiva eden bir içerik bulunamamıştır. Bayrak ve sancağın bir millet için ne derece önemli ve kutsal olduğunu düşünmemiz gerekir. Bu değerler, Türk milleti için daha da büyük bir öneme sahipken okulda bu görevi üstlenen tek ders olan sosyal bilgileri dersinin 6. sınıfında bu değerin yer almamasının, bir eksiklik olduğu kanısındayız.

Bayrağımızı, ulusal bağımsızlığımızın nişanesi olarak yeni nesillere aktarmaktan başka çaremiz yoktur. Bunu yapmanın en iyi yollarından biri ise okul çatısı altında öğrencilere bu değerlerin kazandırılmasıdır. Bu yüzden geleceğimizi garanti altına almak için bu değerleri net olarak yeni nesillere aktarmak gerekir. Bu gerekliliğe destek vermesi için 6.sınıf sosyal bilgiler dersini de bayrak sevgisini ihtiva eden içerik eklenmelidir.

2.7.3. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı

2.7.3.1. Kazanımlar

Öğrenme Alanı: Güç, Yönetim ve Toplum

Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.

2.7.3.2. Ders Kitabı İçeriği

1. 2013 Anıttepe Yayınları 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında bayrak ile ilgili doğrudan bir içerik bulunamamıştır.

2. 2015 MEB Devlet Kitapları 7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bayrak ile ilgili doğrudan bir içerik bulunamamıştır.

3. 2017 MEB Devlet Kitapları 7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bayrak ile ilgili doğrudan bir içerik bulunamamıştır.

2.7.3.3. Değerlendirme

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, bayrak ve sancak sevgisini kazandırmaya yönelik yaptığı hizmet bakımından 6. sınıf sosyal bilgiler kitabı ile benzerlik göstermektedir. Konumuz ile ilgili olduğu varsayılabilen kazanım vardır; fakat çalışmamız kapsamındaki 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında tıpkı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında olduğu gibi hiçbir içeriğe rastlanmamıştır.

Türk milleti ve geleceği için bu kadar önemli bir değerin sadece 5.sınıfta verilmesi ve diğer sınıflarda göz ardı edilmesi eleştirimize haklılık vermektedir. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarına bu değerlerin eklenmesi gerekmektedir.

BÖLÜM III

3.1.Yöntem

Bu bölümde ve bu başlık altında araştırmanın modeli, araştırma yapılan çalışma grubu hakkında bilgi verilecek, elde edilen verilerin hangi yol ile toplandığı ve nasıl analiz edildiğine açıklık getirilecektir.

3.1.1.Araştırma Modeli

Bayrak ve Sancak Sevgisinin Kazandırılmasında Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi adlı bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma tipidir (Kıncal, 2011: 143). Araştırmamızda nitel araştırmanın görüşme veri toplamı yöntemi ve içerik analiz tekniği kullanılacaktır.

Görüşme, araştırılan konu hakkında bir amaca sahip olan ve karşılıklı konuşma yoluyla sözel bilgiler elde etmeyi amaçlayan bir tekniktir (Kıncal, 2011: 151). Çeşitli görüşme türleri vardır. Çalışmamızda, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile araştırma yapılmıştır.

Çalışma kapsamında önceden hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmaya dâhil edilebilecek kişilerle yapılan görüşme esnasında uygulanacaktır. Uygulama yapılan kişiler sosyal bilgiler öğretmenleri ve esnaflardır. Onlarla bizzat görüşülecek, anketteki soruları cevaplamak için gerekli süre tanınacaktır.

Çalışmamızda kullanmak için oluşturduğumuz yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken güvenirliğini sağlamak için uzman görüşleri alınmıştır.

3.1.2. Çalışma Grubu

Araştırmamızın çalışma grubunu 2017- 2018 eğitim öğretim yılında Malatya'da görev yapan 29'u erkek, 26'sı kadın olmak üzere toplam elli beş sosyal bilgiler öğretmeni ve yine 2018 yılının ilk üç ayı içinde Malatya'da çalışan 50'si erkek, 5'i kadın olmak üzere toplam 55 esnaf ve iş adamı oluşturmaktadır. Araştırmamızın toplam çalışma grubu 110 kişiden oluşmakta ve tamamı Malatya ilinde bulunmaktadır.

3.1.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın teorik kısmı tamamlandıktan sonra, bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında Sosyal Bilgiler dersinin önemi hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini almak için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Ayrıca, bayrak sevgisi hakkında vatandaşlarımızın görüşlerini almak için esnaf ve iş adamlarına uygulanacak ikinci bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formları çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Görüşme formu hazırlanırken soruların kolay, anlaşılır olmasına ve yönlendirmelerden uzak olarak tasarlanmasına çalışılmıştır. Öğretmenlere uygulanacak olan görüşme formunda 4 soru yer alırken esnaf ve iş adamlarına uygulanacak olan görüşme formunda 5 soru yer almaktadır.

Görüşmemizi gerçekleştirmek için öncelikle gerekli kurumlardan izinler alınmıştır. Daha sonra görüşme yapacağımız kişilerin işlerine engel olmamak için randevu alınmış ve görüşme sağlanmıştır. Görüşme sırasında yönlendirmelerden uzak rahat bir ortam sağlanmış verilen cevaplara saygı duyularak görüşme formuna aktarılmıştır.

3.1.4. Verilerin Analizi

Çalışmanın başında literatür taraması sonucu elde edilen teorik bilgi ve kavramlar açıklanacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise araştırma sonucu elde edilen bilgiler ve belgeler objektif şekilde taranıp değerlendirilecektir. Değerlendirmeler üzerine yorumlar yapılacaktır.

Araştırmanın ikinci bölümü asıl önemli bölümüdür. Değerlendirme yapmak araştırmanın en zor bölümü olarak karşımıza çıkar. Nitel araştırma yöntemlerinde kesin ve net sonuçlara ulaşılamamaktadır. Toplanan veriler nicel araştırmada olduğu gibi sayılara indirgenmeyip betimsel ve gerçekçi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bunun için toplanan verilerin ayrıntılı ve derinlemesine olması, aynı zamanda geçerlilik ve güvenirliğe ilişkin önemli bir göstergedir (Yıldırım ve Şimşek, 2010: 45).

Araştırma sonucu elde edilen görüşme formlarına nitel veri analizi yapılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerişyle yapılan görüşme formları ile farklı esnaf ve iş adamalarından elde edilen görüşme formları ayrı kategoride değerlendirilmiştir. Kategoriler, kendi içinde de her soru tek tek olmak üzere temalar altında incelenip tablo haline getirilmiştir. Tablo hâline getirilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Değerlendirme

esnasında N Vivo 10 programından yararlanılmıştır. Ortak görüşler bir araya alınarak görselleştirilmiş ve frekansları belirlenmiştir. Bu aşamada çalışmanın güvenirliğini sağlamak amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur.

BÖLÜM IV

4. Bulgular ve Değerlendirme

Bu başlık altında çalışmamızın alt problemlerine ilişkin bulgulara ve bulgular doğrultusunda yapılan değerlendirmelere yer verilmiştir.

4.1. Öğretmen Grubu Bulgu ve Değerlendirmeler

Çalışmamız iki çalışma grubundan oluşmuştur. Bu başlık altında çalışmamızın ilk grubu olan sosyal bilgiler öğretmenleriyle görüşmeler sonucu elde edilen bulgular ve bu bulguların değerlendirmelerine yer verilmiştir.

4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Bayrak ve Sancak Sevgisinin Kazandırılmasında Sosyal Bilgiler Dersinin Rolü adlı araştırmamızda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan *"Sosyal bilgiler dersi bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırılmasında nasıl rol alır?"* sorusuyla ele alınıp değerlendirilmiştir.

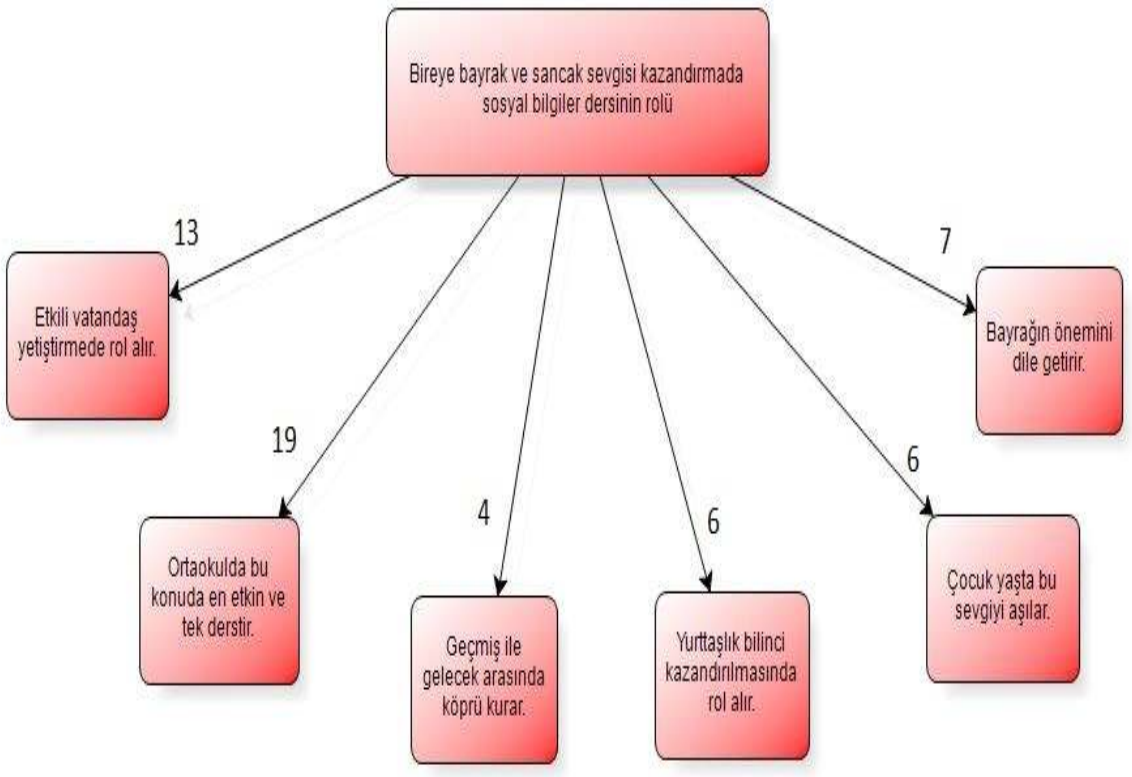

Sosyal bilgiler dersinin bayrak ve sancak sevgisi kazandırmadaki rolü irdelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından; "Etkili vatandaş yetiştirmede rol alır. ", "Ortaokullarda bu konuda en etkin ve tek derstir.", "Geçmiş ile gelecek arasında köprü kurar. ", "Yurttaşlık bilinci kazandırılmasında rol alır.", "Çocuk yaşta bu sevgiyi aşılar. ", "Bayrağın önemini dile getirir. " alt temalarının ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Bu alt problemimizde en çok dile getirilen tema "Ortaokullarda bu konuda en etkin ve tek derstir." (f=19) teması olmuştur. Bu temanın öğretmenler tarafından çok seçilmiş olması, sosyal bilgiler dersinin bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada ortaokullardaki tek ders olduğunu gösterir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada kendi branşlarının ana ders olduğunu ifade ettikleri söylenebilir. Ayrıca, "Yurttaşlık bilinci kazandırılmasında rol alır." (f=6) teması bu alt problemde dikkat çeken diğer bir noktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri, bayrak ve sancak sevgisinin bireye aktarılmasıyla yurttaşlık bilincinin oluşacağını da düşündükleri söylemişlerdir.

1.Tema: *Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin rolü*			
Alt Temalar		**f**	**%**
G.1	Vatanını, milletini, bayrağını seven, ulusal bilince sahip vatandaşlar yetiştirmek sosyal bilgiler dersinin ana görevlerindendir. Sosyal bilgiler dersinin temel yaklaşımlarından olan vatandaşlık aktarımı ve temel ilkelerinden olan Atatürk ilke inkılaplarına bağlı etkili ve yararlı vatandaş yetiştirme hedefine yönelik olarak bu kazanım bireye aktarılmaya çalışılır.	13	23,6
G.2	Bireye, bayrak ve sancak sevgisini kazandıran ilk ve ortaokulda en etkin ve tek ders sosyal bilgilerdir. Diğer derslerde bu kazanım örtük program ile verilirken sosyal bilgiler kazanımlarında direkt olarak yer almaktadır.	19	34,5

G.3	Sosyal bilgiler geçmişle gelecek arasına köprü kurar. Bayrak ile sancak geçmişimiz hakkında önemli bir unsur olduğundan sosyal bilgiler dersi bayrak ve sancak sevgisi kazanımında önemli rol alır.	4	7,4
G.4.	Sosyal bilgiler dersi temelinde insanı konu alan disiplinler arası bir derstir. Bu disiplinlerden biri de yurttaşlık bilincidir. Yurttaşlık bilincinde kazandırılması gerekenlerden biri de bayrak ve sancak sevgisidir. Bu kazanım sadece insan ve yurttaşlık bilinci ile ilgili değil, ayrıca siyaset ve tarih disiplinleri ile de ilişkilidir. Geniş kapsamlı çerçevesiyle bu konuda da sosyal bilgiler birçok kazanıma sahiptir.	6	10,9
G.5.	Sosyal bilgiler dersi, verildiği ortaokuldaki bireyin ilerleyen çağlarda kendine yön vermesi açısından öneme sahiptir. Ayrıca bireyde bu konu hakkındaki sorumluluklarının ortaya çıkması sağlanır.	6	10,9
G.6.	Türk toplumu için bayrak ve sancağın ne kadar önemli olduğu, neler pahasına bayrağımız altında özgürce yaşadığımızın anlatılması gerekir. Geçmişte ne cefaların çekildiği, ne fedakârlıkların yapıldığı anlatılarak ve bayrağın önemi dile getirilerek katkı sağlanmaktadır.	7	12,7
		55	%100

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin rolü adlı 1. temada görüş 1 (G1) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Sosyal bilgiler dersinin ana amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. Bu çerçevede, sorumluluklarını ve ödevlerini bilen bireyler yetiştirip vatana millete bayrağa ve sancağa olan bağlılığını ve saygınlığını artırır. Bunlar da etkinlikler, okuma metinleri vb. gibi stratejiler ile sosyal bilgiler dersi ile aktarılır."* **(Erkek, deneyim 5)**

"*Sosyal bilgiler öğretmeni öğrenciye ilk önce birey olma sonra vatandaş olma bilgisini sağlar. Sosyal bilgilerin en önemli amacı bireyi ulusal bilince sahip vatanını, milletini seven biri olarak yetiştirmektir. Bireylere tercihlerini öğreterek ona geçmişinde olan olaylardan yola çıkarak geleceğinin nasıl şekillendireceğini de öğretmiş olur. Öğrenci bu şekilde bayrak ve sancak sevgisine ulaşır."* **(Kadın, deneyim 14)**

"*Sosyal bilgiler dersi etkili vatandaş yetiştirme ilkesine bağlı olarak bireyleri vatanına, milletine bağlı kişiler olarak geliştirmeyi hedefler. Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak ise etkili vatandaş yetiştirme ilkesinin ana esaslarından olarak saymak yanlış olmayacaktır. Bunun için bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin hayati bir önemi vardır. Okullar içerisinde ise bu görevi üstlenen tek derstir. Sosyal bilgiler dersinin kapsamı bayrak ve sancak sevgisini aktarmak için oldukça uygun ve uyumludur. Bu görevi güzel bir şekilde yerine getirdiğine inanıyorum."* **(Erkek, deneyim 12)**

"*Atatürk ilke ve inkılapları çerçevesinde etkili ve yararlı vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen sosyal bilgiler dersi Atatürk inkılaplarından olan milliyetçilik ile yakından ilgili olan bayrak sevgisinin kazandırılmasında kuvvetli bir itici güçtür. Mustafa Kemal Atatürk'ün açtığt yoldan gösterdiği hedefe durmadan yürüyecek yeni nesillere bu değerlerin aktarılmasında sosyal bilgiler dersi ana derstir."* **(Kadın, deneyim 22)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin rolü adlı 1. Temada görüş 2 (G2) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Bireye ve bayrak ve sancak sevgisini kazandıran ilk ve ortaokulda tek derstir. Etkili vatandaş yetiştirme hedefine yönelik olarak bu kazanım bireye kazandırılmaya çalışılır."* **(Erkek, deneyim 6)**

"*Vatanın birliğini, devletin bölünmezliği ve tek bayrak olgusunun kazandırılmasında etkili olan kazanımların verilmesinde temel derstir. Bireye bayrak sevgisi kazandırmak için okullarda başka bir ders bulunmamaktadır. Eğer bu sevgi okullarda kazandırılacaksa bu yük tamamen sosyal bilgiler dersinin omuzlarına yüklenmiştir."* **(Kadın, deneyim 2)**

"Sosyal bilgiler dersi müfredatı ve içeriği ile bireye bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında en önemli hatta belki de tek derstir. Diğer derslerde bu kazanım örtük program ile verilirken sosyal bilgiler kazanımlarında doğrudan yer almaktadır. Bu noktadan anlaşılacağı gibi sosyal bilgiler dersinin bireye bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasındaki yeri doldurulamayacak kadar büyüktür." **(Erkek, deneyim 12)**

"*Sosyal bilgiler, millî anlam ve değerlerin öğrencilere tüm eğitim hayatları boyunca doğrudan verildiği bir ders olarak bilinir. Bu bağlamda bayrak ve sancak sevgisi de sosyal bilgiler dersinin öğrenciye kazandırdığı millî anlam ve değerler içindedir. Bayrak ve sancak sevgisini ders olarak kazandırmak için hâlihazırda okul müfredatında başka ders yoktur. Yani bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için tek ve ana ders sosyal bilgilerdir."* **(Kadın, deneyim 13)**

"*Bence sosyal bilgiler dersi bu kazanımı formal eğitimde örgün eğitim kurumlarında veren tek derstir. İlkokulda belki kısmen hayat bilgisi dersinde verilse de bu kazanımın gerçek manada ve yeterli derecede verildiği ders sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler dersinin diğer derslerden en büyük farkı içinde millî ve manevi duyguların verilmesidir. Bu sınıf ortamında bağımsızlığımızın nişanesi olan bayrağımızın ve sancağımızın sevdirilerek anlatılmasını sağlar."* **(Erkek, deneyim 9)**

"*Bayrak ve sancak sevgisi kazanımı ailede başlamalıdır. Ailede bazı duygu ve düşüncelere sahip olarak okula gelen öğrencilerin fikirlerini değiştirmek maalesef oldukça zor oluyor. Sosyal bilgilerin ise bayrak ve sancak sevgisini kazandırmadaki rolü, maalesef geliştirmek olarak sınırlı kalmaktadır. Çünkü sosyal bilgiler dersi okulda bu işi yapan tek derstir. Türkçe, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi derslerde de bu değerlere zaman zaman yer verilse de bu değerlerin asıl vurgulandığı ders sosyal bilgiler dersidir."* **(Kadın, deneyim 11)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin rolü adlı 1. Temada görüş 3 (G3) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"Bayrak ile sancak toplumun en önemli sembollerindendir. Sosyal bilgiler dersi ise kişinin geçmiş ile gelecek etkileşimini ortaya koyar. Bayrak ile sancak geçmiş ve gelecek arasında köprü kuran en önemli bağlardan biri olduğundan, sosyal bilgiler dersi bu

ortak noktadan hareketle bu sevginin kazanımında önemli bir rol alır." **(Erkek, deneyim 1)**

"*Bireye geçmiş ve gelecek arasında köprü olarak bayrak ve sancak sevgisini kazandırmada rol oynar. Geçmişi anlatarak geleceğe yön verir. Bizim geçmişimiz nice kahramanlıklarla doludur. Bizim tarihimiz Atillalar, Alparslanlar, Kürşatlar, Fatihler, Mustafa Kemaller ile doludur. Bir hilal uğruna canlarını veren isimsiz mezarsız Mehmetçiklerle doludur. Çanakkale'de 15'liklerin dönmeyen, Sarıkamış'ta donan Mehmetlerle doludur. Sosyal bilgilerin gayesi bu şanlı tarihimizi yeni nesillere aktararak bu ruhumuzu kaybetmemizi sağlamaktır. Böylece bin yıl önceki ruhumuzu şimdi de yaşamış oluruz."* **(Kadın, deneyim 9)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin rolü adlı 1. Temada görüş 4 (G4) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Çok disiplinli bir ders olan sosyal bilgiler, insanı ve yaşamı konu alır. İnsan ile ilgili olan her konu sosyal bilgiler disiplininin konusudur. Bayrak ve sancak sevgisi ise sosyal bilgiler dersinin yalnız insan ile olan ilişkisinin yanı sıra tarih ve siyaset bilimi ile de ilgilidir. Bundan ötürü sosyal bilgiler bunları kazandırmada oldukça önemlidir.* **(Kadın, deneyim 2)** demiştir.

"*Sosyal bilgiler dersi çok boyutlu disiplinler arası bir derstir. İçinde öğrenciye bayrak ve sancak sevgisini aşılayabilecek olan hem tarihi hem vatandaşlığı barındırır. Sosyal bilgiler bayrağın ve sancağın anlamı ve tarihini öğreterek öğrencinin bunların önemini kavramasını sağlar."* **(Kadın, deneyim 3)**

"Sosyal bilgiler dersi disiplinler arası bir derstir. Bu disiplinlerden biride yurttaşlık bilincidir. Bu disiplinin kazandırması gereken kazanımlardan biri de bayrak ve sancak sevgisidir. Bu kazanım sosyal bilgiler dersince çocuğa verilmektedir. Bunun yanı sıra millî bilinci vermek için en ideal ders sosyal bilgiler dersidir. **(Erkek, deneyim 7)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin rolü adlı 1. Temada görüş 5 (G5) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Öğrencilere küçük yaşta sosyal bilgiler dersi vererek bazı değerlerin küçük yaşlarda zihinlere yerleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu değerlerden biri belki de en önemlilerinden olan bayrak sevgisi bu dönemde bireye verilir.*" **(Kadın, deneyim 4)**

"*Sosyal bilgiler dersi ortaokulda verilen bir ders olduğundan ortaokuldaki gelişim döneminde verilecek bayrak ve sancak sevgisi bireyin ilerleyen çağlarda kendine yön vermesi açısından öneme sahiptir. Ne de olsa ağaç yaş iken eğilir.*" **(Erkek, deneyim 2)**

"Her vatandaşa bayrak ve sancak sevgisi kazandırılmalıdır. Bu eğitim ailede başlayıp okul yıllarında pekiştirilir. Sosyal bilgiler dersi bu sevginin kazandırılmasında oldukça önemli bir gelişim noktasındadır. Bireyi var eden bayrak ve sancak sevgisidir bu sevginin her bireye sağlam bir şekilde yerleştirilmesi gerekmektedir." **(Kadın, deneyim 7)**

"Sosyal bilgiler dersi toplumun dinamiklerini, manevi değerlerinin ayakta tutulması için hayati önem arz ediyor. Bayrak ve sancak sevgisi soyut bir kavramdır ve biz bunları öğrencilerin yaşlarına ve hazır bulunuşluğuna göre somutlaştırarak aktarmalıyız. Sosyal bilgiler dersi bu işin yapılması için öğrencinin hem gelişimsel dönemde hem de okul çatısı altında olmasının verdiği avantajlarla yerine getirir." **(Erkek, deneyim 10)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin rolü adlı 1. Temada görüş 6 (G6) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"Sosyal bilgiler dersinin tarih dersi ile bağlantısı sayesinde geçmişten günümüze Türk toplumu için bayrak ve sancağın ne kadar önemli olduğuna çeşitli konularda değinilmesi noktasında katkı sağlamaktadır. Vatandaşlık dersinde, Türk vatandaşının bayrağına ve sancağına vermesi gereken saygı ve sevginin bir görev olduğu dile getirilmiştir. Sosyal bilgiler dersi bunun için bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında önemli bir rol alır." **(Erkek, deneyim 3)**

"*Öncelikle öğrencilere her ülkeyi dolayısıyla da o ülkede yaşayan milleti temsil eden bir bayrağın olduğu örneklerle anlatılmalıdır. Öğrencinin bayrak kavramını anlamasını sağladıktan sonra Türk bayrağının ne zaman, ne şartlarda ortaya çıktığını, bayrak uğruna geçmişte Türk milletinin yapmış olduğu savaşlardan ve fedakârlıklardan bahsederek önemli bir unsur olduğunu anlatmalıdır. Sosyal bilgiler bu hedeflerin yerine getirilmesinde rol alır."* **(Kadın, deneyim 1)**

"*Türk milletinin bayrak ve sancak sevgisi diğer milletlerden çok farklıdır. Bizim bayrak sevgimiz ana gibidir yar gibidir uğruna nice canlar verilir, nice canlar alınır. Türk milletinde bu duygu bir içgüdü gibidir. Sosyal bilgiler dersi ise bu içgüdüyü ortaya çıkarmaktır."* **(Erkek, deneyim 4)**

"Sosyal bilgiler dersi, toplumumuza unutulmuş tarihini, örf ve adetlerini, insanlık değerlerini ayrıca sosyolojik davranışları büyük ölçüde hatırlatmaktadır. Bu ölçüde toplumun çatısı altında yaşadığımız sancağımızın ne kadar bağlayıcı ve özgürlük için zaruri bir sığınak olduğunu bireye hatırlatır. Türk milletinin bu değerler için neleri feda ettiğini gösterir." **(Erkek, deneyim 3)**

4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Yarı yapılandırılmış görüşme formumuzda yer alan *"Bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında sosyal bilgiler kazanımları yeterli midir?"* sorusuyla sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

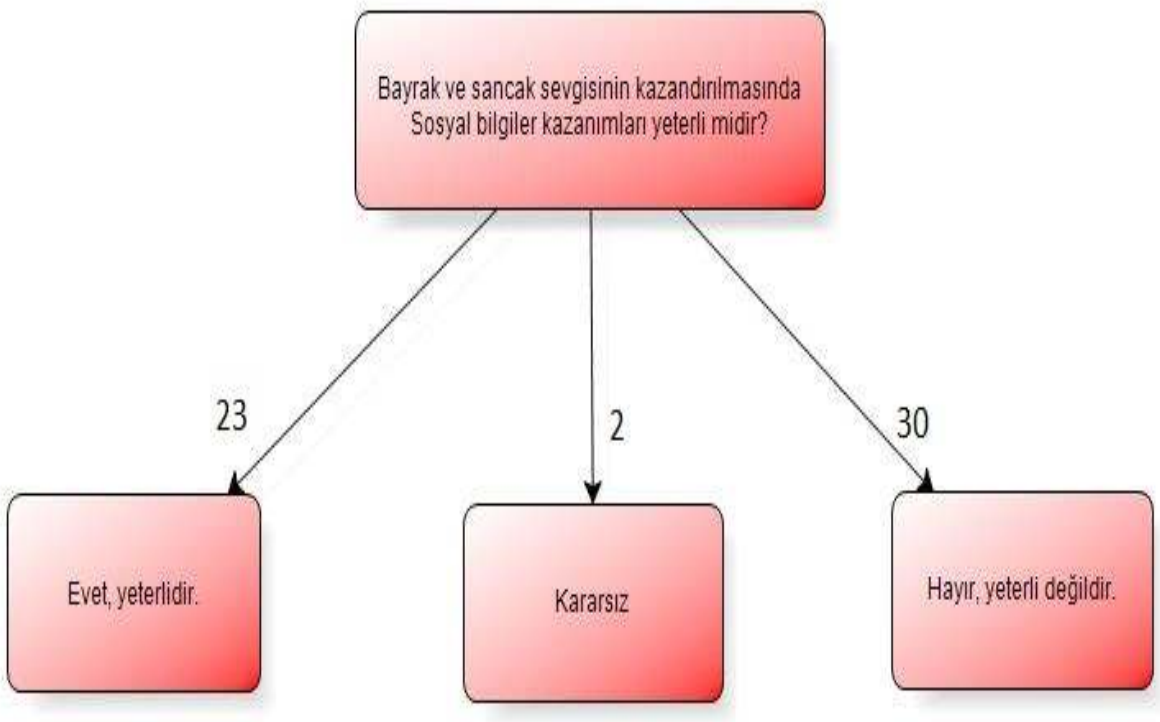

Bayrak ve sancak sevgisi kazandırmasında Sosyal bilgiler dersi kazanımlarının yeterli olup olmadığını bu soru ile irdelenmiştir. 55 sosyal bilgiler katılımcısından 30 sosyal bilgiler öğretmeni yetersiz bulurken, 23'ü yeterli bulmuştur. 2 katılımcı ise kararsız kalmıştır. Bu noktadan bakıldığında aşırı fark olmasa da sosyal bilgiler öğretmenleri kazanımları yetersiz bulmaktadır. Yetersiz bulan sosyal bilgiler öğretmenleri ders saatinin az oluşu ve konuların genişliği üzerinde durmuşlardır. Bayrak ve sancak sevgisinin sosyal bilgiler dersi içerisinde daha aktif hale gelmesini isteyen sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunlukta olduğu söylenebilir.

2.Tema: *Bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında Sosyal bilgiler kazanımları yeterli midir?*			
Alt Temalar		**f**	**%**
G.1	*Evet, Yeterlidir.*	23	41,8
G.2	*Hayır, Yeterli değildir.*	30	54,6
G.3	*Kararsız.*	2	3,6
		55	%100

Bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında Sosyal bilgiler kazanımları yeterli midir? Adlı 2. Temada görüş 1 (G1) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Sosyal bilgilerde tarih önemli rol oynar. Millî değerlerin özellikle bayrak ve sancak sevgisinin kazanımında tarihi değerler önemli yer alır. Sosyal bilgiler içinde tarihi değerlerin ağırlığını düşünürsek bayrak ve sancak sevgisi kazanımı da yeterlidir."* **(Erkek, deneyim 1)**

"*Kazanımlar yeterlidir diye düşünüyorum. Gerçekçi olmak gerekirse bir öğretmen bütün bunları kazandıramamaktadır. Bunun için ders saati yetersizdir. Buna derse karşı ilgisizlik ve öğretmene karşı tutum da eklenirse işin içinden çıkılmaz bir hâl almaktadır"* **(Kadın, deneyim 2)**

"Kendi şahsımı örnek olarak alırsam kesinlikle yeterlidir. Bana göre burada derslerden ve kazanımlardan daha çok öğretmenin çabası ve isteği önemlidir. Öğretmen isterse küçük bir yazı bile yeterlidir. Ama istemezse sosyal bilgiler dersinin tamamı bayrak kazanımı olsun yine de öğrenciler hiçbir şey almadan okulu bitirir." **(Erkek, deneyim 5)**

"*Sosyal bilgiler dersinde bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılması kazanımları yeterlidir. Kazanımlar sadece müfredatta belirtilen açık kazanımlarla sınırlı olmayıp yeri geldikçe örtük olarak da sosyal bilgiler dersinde sıkça ele alınmaktadır."* **(Erkek, deneyim 12)**

"*Yeterlidir. Zaten sosyal bilgiler dersi işlenirken örneğin bir milliyetçilik ilkesini anlatırken aynı zamanda bayrak ve sancak sevgisini de vermiş oluruz. Zira bu durum İstiklal Marşı'nın kabulü, savaşlar ve hatta barış antlaşmalarında da vardır."* **(Erkek, deneyim 9)**

"Kazanımlar yeterlidir. Ancak benim görüşümce sosyal bilgiler ders kitaplarında en az her sınıfta iki tane olmak üzere atalarımızın kahramanlık destanlarına yer verilmelidir. Çünkü bu destansı yazılar bu dönem çocuklarında rol model yoluyla en etkili öğretme metodudur." **(Kadın, deneyim 5)**

"*Bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgilere ait kazanımlar yeterlidir. Lakin bu sevgiyi aktarmak için eğitim sisteminde tek ders bulunması yeterli değildir. Sekizinci sınıfta bulunan Atatürkçülük ve İnkılap adlı dersin ortaokuldaki tüm sınıflarda sosyal bilgiler dersinin yanı sıra bulunması daha uygun olur."* **(Kadın, deneyim 16)**

Bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında Sosyal bilgiler kazanımları yeterli midir? Adlı 2. Temada görüş 2 (G2) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Bence her ne kadar kazanımlar iyi olmuş olsa da kesinlikle yetersizdir. Çünkü her zaman daha iyisi vardır. Milletimiz için hayati olan ve çok önemsediğimiz bu değerler için her yapılanın daha iyisi olduğu anlamına gelmektedir. Biz her zaman daha iyi olsun diye uğraşmalıyız."* **(Erkek, deneyim 13)**

"*Oldukça yetersizdir. En az her sınıfta bir kazanım ve gizli kazanımlar şeklinde olmalıdır. Çünkü bayrak ve sancak sevgisi vatanını, milletini seven etkili vatandaş yetiştirme konusunda başlangıç noktasıdır."* **(Kadın, deneyim 6)**

"*Yeterli değildir. Daha kapsamlı hale getirilmeli mevcut kazanımlara ek yeni kazanımlar koyulmalı. Hatta imkânlar olanağında müfredata bunlar hakkında ders koyulmalıdır."* **(Erkek, deneyim 5)**

"Sosyal bilgiler kazanımlarında bayrak ve sancak sevgisine yeteri kadar yer verilmemektedir. Günümüzde büyük bir öneme sahip olan bayrak ve sancak sevgisinin gelecek nesillere aktarılması için kazanımlarda bu konulara daha fazla yer verilmelidir." **(Erkek, deneyim 2)**

"*Yeterli değildir. Bayrak sevgisi bir derste verilebilecek bir duygu da değildir. Kazanımlar en az her sınıfta olacak şekilde artırılmalı bunun yanı sıra müfredattaki sosyal bilgiler ders sayısı da artırılmalıdır."* **(Kadın, deneyim 10)**

"*Bayrak ve sancak sevgisi öncelikle küçük yaştan itibaren aşılanmalıdır. Sonrasında temelleri sosyal bilgiler dersinde atılmalıdır. Ancak tek başına bu derste yeterli olacağını düşünmüyorum. Bayrak ve sancak sevgisini her zaman her branşta öğretmenlerinin günlük hayattan örnek vererek bu kazanımı güzel bir şekilde öğreteceği düşüncesindeyim."* **(Kadın, deneyim 16)**

"*Yeterli değildir. Eğer yeterli olsaydı bayrağa anlam yüklenmesi için musibetler nasihatlerin önüne geçmezdi. Acil olarak hem kazanımlar artırılmalı gerekirse veriliş şekilleri ve veriliş yaşları değiştirilmelidir."* **(Erkek, deneyim 11)**

"*Okul çatısı altında bayrak ve sancak sevgisini kazandıran tek ders olması hasebiyle yeterli olmadığı kanısındayım. Fakat biz Türk milleti bayrak sevgisini aileden aldığımız için bu açık dolmaktadır. Zira yakın tarihte 15 Temmuz hainliğinde görüldüğü gibi bayrak için can vermeyi unutmamışız. Biz Türkler alev alev yanmasak da küle dönüşmüş değiliz köz gibi bekliyoruz."* **(Erkek, deneyim 4)**

"*Tamamen yeterli olduğunu düşünmüyorum. Sadece sınıf ortamında anlatılanların yeterli olacağı kanısında değilim. Mesela bugün Japonya'da öğrenciler Hiroşima'ya geziye götürülür ve tarihte neler olduğunu bizzat görerek öğrenir. Bizler de okullarımız da böyle uygulamalar yapabiliriz. Mesela Çanakkale bu uygulama için biçilmiş kaftandır."* **(Erkek, deneyim 7)**

Bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında Sosyal bilgiler kazanımları yeterli midir? Adlı 2. Temada görüş 3 (G3) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Bu soruya yeterli ya da yetersiz demek biraz kaçamak cevap gibi olacağı düşüncesindeyim. Geçmişe göre değerlendirdiğimizde, devam eden süreçte yaşadığımız olaylar göz önüne alınarak yeniden düzenlenerek daha etkin bir biçime getirilebilir."* **(Erkek, deneyim 12)**

"*Yeterli ya da yetersiz demeyi burada anlamsız görüyorum. Çünkü aslında kazanım olarak yeterlidir ama bayrak sevgisi kazanım sayıları ile ölçülecek bir duygu değildir. Ananın evladından daha çok sevdiği, evladını vatanı için kınalayıp cepheye gönderdiği ve vatanını sembolize eden bayrak sevgisini bu şekilde kategorize etmek görüşümce yanlış olacaktır."* **(Kadın, deneyim 9)**

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Hazırlamış olduğumuz yarı yapılandırılmış görüşme formunda *"Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancak ne ifade ediyor?"* sorusuyla ele alınan araştırmamızın üçüncü alt problemi sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda ele alınarak irdelenmiştir.

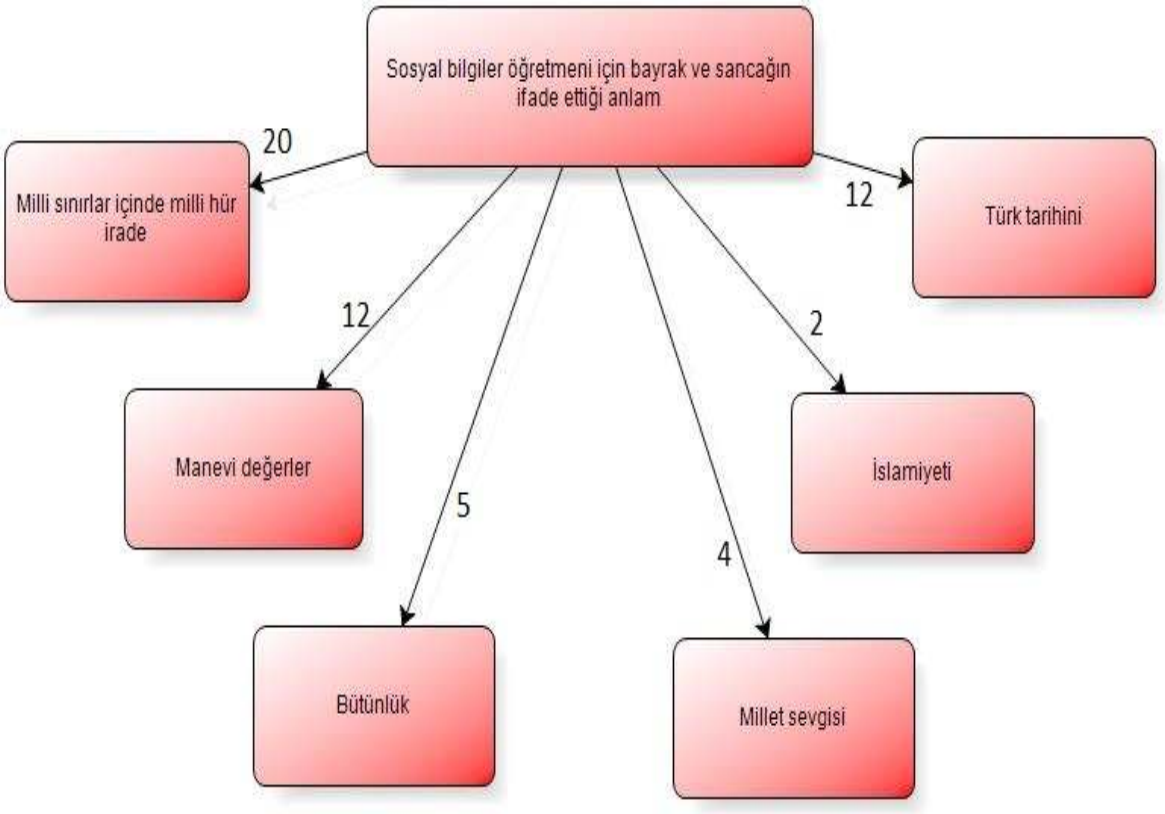

Sosyal bilgiler öğretmenleri için bayrak ve sancağın ne ifade ettiğinin irdelendiği bu bölümde çeşitli cevaplar alınmıştır. "Millî sınırlar içinde millî hür irade" (f=20) sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından en çok tercih edilen tema olmuştur. Bu temanın sosyal bilgiler öğretmenlerince bu kadar çok seçilmesi Türk milletinin bağımsızlığa verdiği değerin bir göstergesidir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından "manevi değerler", "bütünlük", "millet sevgisi", "İslamiyet", "Türk tarihi" gibi 5 farklı tema daha oluşturulmuştur.

Bu temaların tamamı Türk milletinin bayrak ve sancağa ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleriyle oluşturulan "manevi değerler" (f=12) ve "İslamiyet" (f=2) temaları değişmeyen özelliklere sahip olması ve millet olarak verdiğimiz değer noktasında bayrağa ne kadar büyük önem verildiğinin göstergesidir.

3.Tema: *Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancağın ifade ettiği anlam.*			
Alt Temalar		**f**	**%**
G.1	*Ulusal bağımsızlığa dayalı millî sınırlar içinde millî hür iradenin sembolüdür. Ülke içinde birlik, dirlik ve egemenliği ifade eder. Ülkenin varlığının temsil eder.*	20	36,4
G.2	*Bayrak ve sancak namus, şeref, haysiyet, onur gibi manevi ve kutsal değerleri ifade eder.*	12	21,8
G.3	*Bayrak vatanın bütünlüğünü ifade eder. Halklarımızın ayrışmasının önüne geçer ve millet bilinci verir.*	5	9
G.4.	*Bayrak vatan ve millet sevgisinin temel dayanağını oluşturur. Bayrak ve sancaktan hareket ile vatan ve millete karşı sevgi oluşur.*	4	7,3
G.5.	*Türklerin mücadelelerini, ülküleri ve bu uğurda verdikleri şehitleri, şehitlerin kanlarıyla sulanan bu bayrak savaş, barış, fetih, zafer gibi Türklerin kutsal saydığı ve bu kutsiyetler için canlarını feda ederek bize bıraktıkları mirası ifade eder.*	12	21,8
G.6.	*Bağımsızlık ve millî ülkünün yanında İslamiyet'i temsil eder.*	2	3,7
		55	%100

Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancağın ifade ettiği anlam adlı 3. Temada görüş 1 (G1) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Her insanın vatanını, milletini, devletini sevmesi için bir bilinç gerekir. Bu hissiyatı ilk başta çocuklara anne babaları vermelidir. Dersimizin gereği olarak bunu çocuklarla yaşadıkça öğrenmeliyiz. Benim için bayrak kutsaldır, biriciktir, dinî ve millî değeri vardır. Vatanımın bütünlüğünü ifade eder. Halklarımızın ayrışmasının önüne geçer. Millet bilinci verir. Bir çubuğun kırılıp birçok çubuğun kırılmaması hikâyesindeki çubukları bağlayan iptir bayrak."* **(Kadın, deneyim 2)**

"*Bağımsızlık, özgürlük ve boyun eğmeyişin, iradesine vatanına, yaşadığı topraklara sahip çıkmanın simgesidir. Kısacası; yaşadığı toprağı anlamlı hâle getiren o topraklara aidiyet katan bir semboldür."* **(Erkek, deneyim 4)**

"Bayrak ülkenin bağımsızlığını, milletin egemenliğini sembolize eder. Türk bayrağının oluşum aşamasında halkın verdiği kahraman mücadeleyi bilip bunun önemini algılayınca bayrak sıradan bir sembol olmaktan çıkıp içerisinde daha çok onların taşıdığı bir simge oluyor." **(Kadın, deneyim 2)**

"*Atatürk'ün ülkeye armağan ettiği bağımsızlığın yüz yıl sonra bile başka milletler karşısında tapusudur. Başka milletlere karşı zaferimizin simgesidir. Dünya döndükçe bağımsız olacağımızın teminatıdır."* **(Kadnı, deneyim 22)**

Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancağın ifade ettiği anlam adlı 3. Temada görüş 2 (G2) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Vatanını milletini seven her Türk vatandaşı gibi namusu, bağımsızlığı, birliği, dirliği, egemenliği ifade ediyor."* **(Erkek, deneyim 6)**

"Öğrencilere vereceğimiz değerleri bizim için oldukça kutsaldır. Biz önemseyip gereken değeri verdik sonra ancak başkalarına aktarabiliriz. Bayrak bizim için namustur." **(Erkek, deneyim 5)**

Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancağın ifade ettiği anlam adlı 3. Temada görüş 3 (G3) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancak bölünmez bütünlüğü ülke içinde egemenliği ülke dışında bağımsızlığı sembolize eden ülke hudutlarının doğudan batıya kuzeyden güneye tapusudur."* **(Erkek, deneyim 5)**

"*Misakımillî sınırları içinde istediğimiz hür yaşamı istediğimiz gibi yaşamamızı sağlayan özgürlüğümüzün simgesidir. Edirne'den Kars'a dağıyla taşıyla Türk milletine ait olduğunun tapusudur. Bu sınırlar içinde birliğin, dirliğin, göstergesidir."* **(Kadın, deneyim 16)**

Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancağın ifade ettiği anlam adlı 3. Temada görüş 4 (G4) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"Bayrak ve sancak bir milletin mutluluğunu ifade eder. Bayrak ve sancak benim için özgürlüktür, vatandır, İstiklal Marşı'dır. Bir ulusun bağımsızlık simgesidir. Şehit olmuş insanların kanıdır ve Türklüktür. Millet sevgisin temel dayanağını oluşturur." **(Kadın, deneyim 16)**

"Bir sosyal bilgiler öğretmeni öğrenciye vatandaş olma bilinci, yaşandığı topraklar üzerindeki hakların sahip olduğu değerleri öğretmedeki en önemli araçtır. Değerlerini çeşitli örnekler ile yaşanmışlıklar ile öğrenciye aktarabilecek ve öğrencileri bu doğrultuda şekillendirebilecektir. Bayrak ve sancak sevgisi de bir sosyal bilgiler öğretmeni için üst safhada önemlidir. Vatan millet bilincinin en önemli dayanağıdır." **(Erkek, deneyim 6)**

Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancağın ifade ettiği anlam adlı 3. Temada görüş 5 (G5) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Vatanı, milleti, özgürlüğü, savaşı, barışı, şehidi, her şeyi bize Türklüğe özgü ne varsa onda saklıdır. Rengi şehidimizin kanı, hilali dinin sembolü yıldızı ise şehidin ta kendisidir."* **(Kadın, deneyim 4)**

"Vatan uğruna dökülen kanı, çekilen sıkıntıları ifade ediyor. Uğruna yazılmış mısraları ifade ediyor. 'Bayrağı bayrak yapan üstündeki kandır, Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır." **(Erkek, deneyim 4)**

"Bayrak benim için; bu bayrağı kanlarıyla nehirler yapıp nehirler boyunca bize hediye eden binlerce kahramanı ifade ediyor. Vatanımda rahatça özgür bir şekilde yaşamamı bana hediye eden yiğitlere minnet borcu ifade ediyor." **(Kadın, deneyim 9)**

Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancağın ifade ettiği anlam adlı 3. Temada görüş 6 (G6) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Gölgesi huzur ve güven veren, gölgesinde ezanların okunduğu namazların kılındığı kimseye muhtaç olmadan, kimsenin etkisi altında kalmadan binlerce yıl kendi dinimiz ve kendi kültürümüz ile yaşamanın yegâne temelini ve İslamiyet'i ifade ediyor."* **(Kadın, deneyim 13)**

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Araştırmamızın dördüncü alt problemi yarı yapılandırılmış görüşme formunda *"Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gerekenler nelerdir?" sorusuyla ele alınıp irdelenmiştir.*

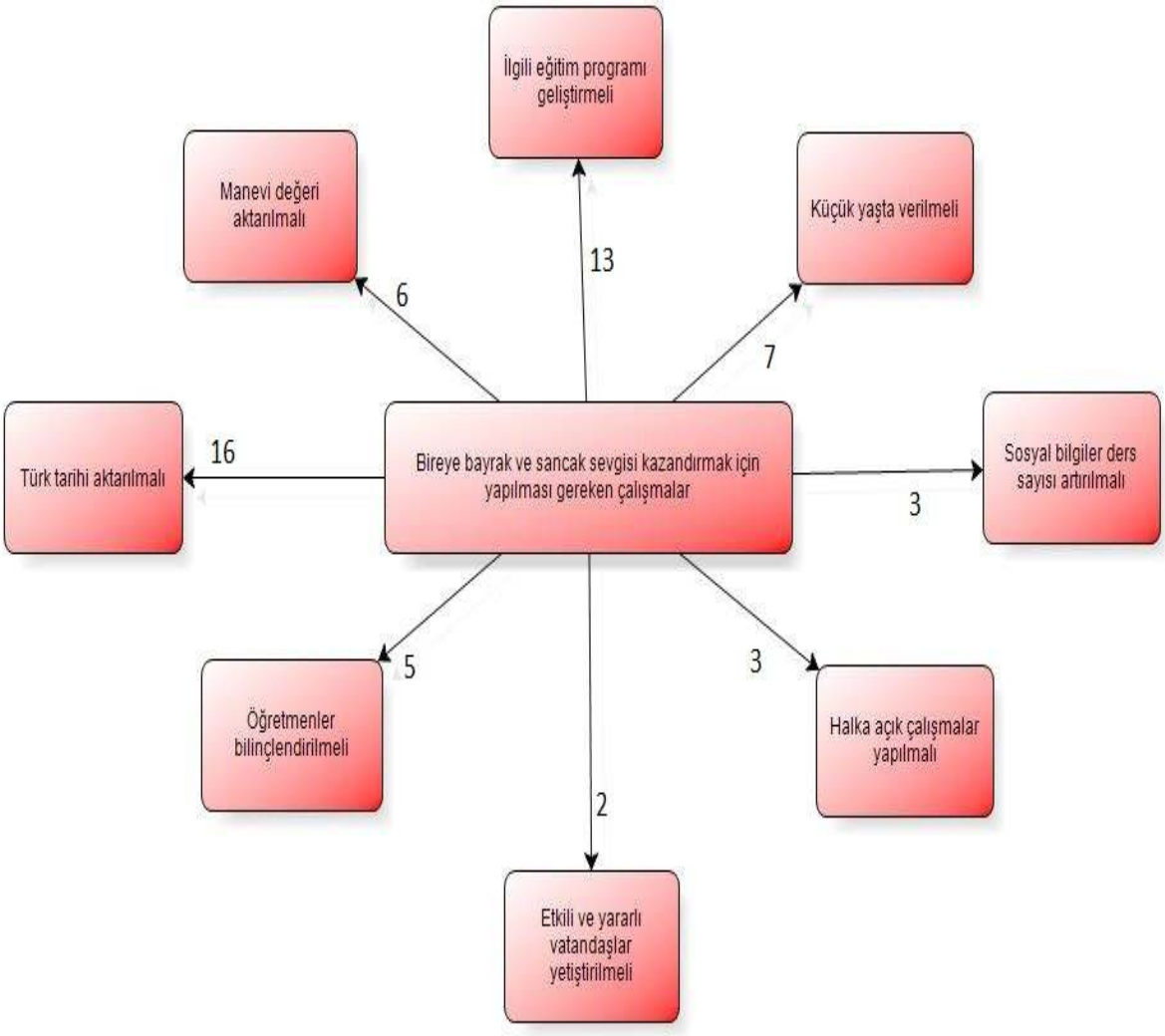

Bu aşamada bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin fikirleri alınmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Bu fikirlerin çoğu yapılması mümkün fikirlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleriyle, "Manevi değeri aktarılmalı.", "Türk tarihi aktarılmalı.", "Öğretmenler bilinçlendirilmeli.", "Etkili ve yararlı vatandaşlar yetiştirilmeli", "Halka açık çalışmalar yapılmalı.", "Sosyal bilgiler ders sayısı artırılmalı.", "Küçük yaşta verilmeli.", "İlgili eğitim programı geliştirilmeli." adlı 8 farklı tema oluşturulmuştur. Bu temalar için de en çok "Türk tarihi aktarılmalı." (f=16) teması tercih edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, şanlı Türk tarihinin aktarılması konusunda bayrak ve sancak sevgisinin etkili olacağı görüşüne sahiptir.

4.Tema: *Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar*			
Alt Temalar		**f**	**%**
G.1	*Bayrağın manevi değeri anlatılmalı, maddi bir bez olmaktan ibaret olmadığı anlatılmalıdır. Bağımsızlık sembolü olduğunu ve bağımsızlığın ne olduğunu derince anlatmak gerekir.*	6	11
G.2	*Türk tarihi bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için oldukça yeterlidir. Bu yüzden Türk tarihi kullanılmalıdır. Bayrak uğrunda canlarını feda eden şehitler anlatılmalıdır. Türk için bayrağın ne derece önemli olduğu çeşitli anekdotlarla öğrencilere verilmeli. Bayrağın özgürce gönderde dalgalanması için atalarımızın çektiği cefaları anlatmak gerekir. Bu yolla bayrağın ülkemiz ve bağımsızlığımız için ne derece önemli olduğunu belirtmek gerekir.*	16	29
G.3	Öğretmen, öncelikle çocuklara vereceği kazanımlara kendisi sahip olmalıdır. Öğretmen, hâkim olduğu bu konuda öğrencileri bilinçlendirmeli ve bu kavramların önemini belirtmelidir.	5	9
G.4.	Gizli ve örtük program ile bayrak sevgisini içeren kazanımlar müfredata eklenmelidir. Ayrıca bayrak ve sancak sevgisi bireye üst düzey anlatımlarla aktarılmalıdır. Tarihî ve millî duygularla kalıcılığı artıran çalışmalara, aktivitelere ve gezilere yer verilmelidir.	13	23,6
G.5.	*Bayrak ve sancak sevgisi çocuklara küçük yaşlarda kazandırılmalıdır.*	7	12,7
G.6.	Bireye bayrak ve sancak sevgisini doğrudan aktaran tek ders olan sosyal bilgiler dersinin ders sayısı artırılmalıdır. Sosyal bilgiler disiplinler arası çok geniş bir çerçeveye sahiptir ve bunların öğrencilere tam olarak aktarılması hayati bir önem taşır.	3	5,5
G.7.	Yalnız okullarda değil halka açık alanlarda da sosyal bilgiler öğretmenleri veya bilgili kişiler tarafından bayrak ve sancak	3	5,5

	sevgisinin önemi hakkında çeşitli konferanslar, programlar düzenlenerek bu sevgi kazandırılmalıdır.		
G.8	Geçmişini gören, geçmiş ile önüne bir yol çizebilecek insanlar yetiştirmeliyiz. 'Açtığın yolda gösterdiğin hedefe durmadan yürüyeceğime ant içerim.' sözlerini unutmadan unutturmadan bizden sonraki nesillerde de devam etmesi için her şekilde mücadele etmek gerekir	2	3,7
		55	%100

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar adlı 4. Temada görüş 1 (G1) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

" *Bayrağın sadece üzerinde renkler ve şekiller olan bir bez parçası olmadığını anlatmak gerek. Bunun için bağımsızlığımızın sembolü olan ay yıldızlı al bayrağımızın kolay kazanılmadığını, uğrunda nice canlar feda edildiğini anlatmak gerekir. Yaşadıkları dönemde bayrak için canını hiç çekinmeden feda eden kahramanları tanıtıp çocuklara empati kurdurmak gerekir. Sosyal bilgiler öğretmeni öncelikle çocuklara vereceği kazanımlara kendisi sahip olmalıdır. Aksi takdirde bayrağın namusla eşit bağımsızlık ifadesi olduğunu kavratamaz."* **(Erkek, deneyim 9)**

"*Öncelikle öğrenciye bayrağın değerinin öğretilmesi gerekir. Milletimiz için önemini bağımsızlığın sembolü olduğunun öğretilmesi gerekir. Bayrak dalgalandıkça özgür olacağımızın öğretilmesi gerekir. Bayrağın bir bez parçasından ibaret olmadığı anlatılmalıdır. Neler ifade ettiğinin kavratılması gerekir. Bayraksız toplum kavramının öğrenciye verilmesi gerekir. Öğrenciler bayrağın neleri ifade ettiğini, olmazsa neleri kaybedeceğimizi net olarak bilmelidir. Bunun için biz sosyal bilgiler öğretmenlerine çok görev düşmektedir."* **(Kadın, deneyim 3)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar adlı 4. Temada görüş 2 (G2) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Türk tarihi sancak ve bayrak sevgisinin kazanılması açısından oldukça yeterlidir. Tarihimizi güzel şekilde tanıtıp sevdirirsek bayrak ve sancak sevgisi aşılanmış oluruz.*

Milyonlarca insan bayrak yere düşmesin canını feda etmiştir. Bunu bireylere anlatmak gerekirse bu konuda yardım almak gerekir. Çünkü doğrudan düz anlatım yerine bayrak için kolundan, bacağından vazgeçen bir gaziyi sınıfa davet edip ondan yardım almak daha kalıcı olacaktır. Böylelikle öğrenciler etkilenecek ve bayrağın ne derece önemli olduğunu bayrağın dalgalanması için yiğitlerin nelerden vazgeçtiğini görmüş olacaktır." **(Erkek, deneyim 1)**

"*Bireye öncelikle yaşadığı ülkenin değerleri öğretilmelidir. Bu bağlamda bayrak ve sancak sevgisi öğretilmesi gereken ilk kavramlar arasında yer almaktadır. Bayrak ile ilgili anlatılan hikâyelerden yola çıkılarak tarihi anlatılarak bayrak tanıtılarak en iyi şekilde bayrak sevgisi aşılanmaya çalışılmalıdır Türk tarihinde bayrağın önemini vurgulamak için anlatılabilecek oldukça çok hikâye vardır. Çanakkale'de şehit olan gencecik insanlar, Kurtuluş Savaşı'nda şehit olan kadınlar, son yıllarda Güneydoğu'da verilen şehit polisler, askerler ve hatta 15 Temmuz darbe hadisesi bayrak için nelerin yapılacağını anlatmak için önemli birer örnektir."* **(Kadın, deneyim 3)**

"*Millî kültürümüzü gelecek nesillerimiz olan çocuklarımıza daha etkili bir şekilde aktararak bizde bulunan bayrak ve sancak sevgisinin ebediyete kadar devam ettirilmesini sağlamak gerekir. Bunun için de geçmiş, gelecek nesillere adeta bir fener tutacak gibi anlatılarak Türk milletinin, devletinin ve bayrağının sonsuza dek gönderde dalgalanması sağlanmalıdır."* **(Erkek, deneyim 8)**

" Millî değerlerimizin kaybolmasına izin vermeksizin her fırsatta bize ait şeylerin tekrar tekrar gün yüzüne çıkarılması, böylece bu sevgilerin depreşmesi sağlamalıdır. Bayrağın neler verilerek neler feda edilerek okul bahçesinde dalgalandığını ve dalgalanmazsa neler olacağını öğrencilere yine her fırsatta anlatmak, zaruridir." **(Kadın, deneyim 13)**

"*Bayrağımız uğrunda canlarını feda edenlerin hatıralarını korumak gerekir. Sıra bize geldiğinde canımızı aynı onlar gibi vermemiz gerektiğini unutmadan ve unutturmadan yaşamımızı idame ettirmemiz gerekir. Bu duygular bayrak sevgisini bizde diri tutan duygulardır."* **(Kadın, deneyim 6)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar adlı 4. Temada görüş 3 (G3) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Öğretmenleri bu konuda bilinçlendirmek ve bu kavramların önemini belirtmek gerekir. Çünkü maalesef görüyorum ki bu değerleri öğrenciye aktarmakla yükümlü olan kişiler yani sosyal bilgiler öğretmenleri bu konuda kbilinçli değiller. Öğretmenler bilinçli hâle getirilmelidir. Zira insan bilmediği değeri başkasına aktarmaz. Gerek hizmet içi eğitimler gerekse farklı bir metot kullanılarak sosyal bilgiler öğretmelerine bu değerler aşılanmalıdır."* **(Kadın, deneyim 13)**

"*Öncelikle bayrak ve sancak sevgisini kazandıracak kişinin bu konu hakkında yeterince bilgiye sahip olması ve kendinin bu duyguyu hissetmesi gerekir. Bu konuyla alakalı olarak; şehitliklere gezi düzenlenmeli, şehit ve gazi aileleri ziyaret edilmeli, belgeseller izletilmeli, öğrencilerin katılacağı resim, şiir, müzik vb. yarışmalar düzenlenmeli, kısa filmler çekilmelidir."* **(Erkek, deneyim 5)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar adlı 4. Temada görüş 4 (G4) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Bayrak ve sancak sevgisi bireye bilgi seviyesinde verilebilecek bir duygu değildir. Daha üst düzey anlatımlarla aktarılmalıdır. Yaşanmış olayları canlandırarak, örnek olaylar vererek dersi zenginleştirerek anlatımı güçlendirerek katkı sağlanabilir. Böylelikle bayrak ve sancak sevgisni öğrenciye vermenin yanında, öğrencide kalıcılığı da sağlamış oluruz."* **(Kadın, deneyim 2)**

"*Bireye bayrak ve sancak sevgisini kazandırmak için millî birlik ve beraberliği damarlarına işleyecek bir eğitim verilmeli, gerekli görüldüğünde bunlar görsel ve işitsel materyallerle desteklenmelidir. İmkânlar olanağınca öğrencilere projeler, ödevler, çalışmalar verilmeli kalıcılık artırılmalıdır. Derslere bu konuda yetkin kişiler veya öğrencilerin dikkatini çekecek gaziler veya şehit yakınları davet edilebilir. Şehitliklere geziler düzenlenebilir."* **(Erkek, deneyim 4)**

"Sosyal etkinler yapılmalı. Anma programları düzenlenmelidir. Tarihi yerlere geziler düzenlenmelidir. Tarihi filmler, belgeseller izletilmeli farkındalık oluşturulmalıdır. Geçmişle gurur duymak gerekir. Bir kere en başta ülkede eğitime katılan tüm öğrenciler, ortaokuldan liseye geçmeden önce mutlaka hiç yoksa Çanakkale'ye getirilmelidir. Burada yaşananlar anlatılmalı. Böylelikle, ülkemizde özgürce yaşamımızı orada yatanlara borçlu olduğumuzu göstermeliyiz. Sıra bize gelirse bizim de onlar gibi fedakâr olmamız gerektiğini belirtmeliyiz." **(Kadın, deneyim 9)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar adlı 4. Temada görüş 5 (G5) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Küçük yaşlardan itibaren bayrağa saygı duyması gerektiğini öğreterek, bayrağın bizim şerefimiz olduğunu çocuk yaşlardan itibaren çocuklara öğretmeliyiz. Unutmamalıyız ki bugünün çocukları yarının başbakanları, cumhurbaşkanları olacak. Öğretmenleri olarak yeni nesilleri yetiştirecek bizler dünyadan ayrıldığımız zaman Alparslan'ın bize emanet ettiği topraklara onlar sahip çıkacak."* **(Erkek, deneyim 5)**

"Bir insana bayrak ve sancak sevgisi küçük yaşlarda verilmelidir. 'Ağaç yaş iken eğilir' sözü bunun için çok doğru bir ifadedir. Bir insana çocukluktan itibaren bayrak sevgisi aşılayabilirsek bunun gelecek için çok doğru olacağı kanısındayım." **(Kadın, deneyim 16)**

"Bireye bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılması için bu eğitim küçük yaşlarda başlamalı ve kademe kademe artırılarak devam ettirilmelidir. Evde ebeveynler tarafından önemi anlatılarak başlanmalı, ilkokulda çocuğun rol modeli olan öğretmen tarafından devam ettirilmeli her fırsatta bayrak ile ilgili anekdotlar anlatılmalıdır. Özel günlerde (23 Nisan, 29 Ekim gibi) bayrakla ilgili şiirler, resimler yaptırılmalı bunlarla ilgili yarışmalar düzenlenmelidir." **(Erkek, deneyim 12)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar adlı 4. Temada görüş 6 (G6) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Okullarda çeşitli etkinlikler yapılmalıdır. Sosyal bilgiler ders sayısı artırılmalıdır. Diğer derslere kıyasla bizim ders sayımız oldukça azdır. Sosyal bilgiler disiplinler arası*

çok geniş bir çerçeveye sahiptir ve bunların öğrencilere tam olarak aktarılması hayati bir önem taşır. Zaten birçok sayısal ders liseye geçince unutulup gidecekken sosyal bilgiler dersinde verilen bazı manevi değerler hayat boyu bireylerle kalacaktır. Yıllarca mücadelesini verdiğimiz ders sayısı artırma konusunda artık radikal bir çözüm bulunmalıdır." **(Kadın, deneyim 10)**

"*Sosyal bilgilerin omuzladığı bu yük de sosyal bilgiler dersi sadeleştirilmeli gereksiz konular çıkartılarak böylesi önemli konulara ağırlık verilmelidir. Mümkünse sosyal bilgilerin ders saati artırılmalıdır."* **(Erkek, deneyim 4)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar adlı 4. Temada görüş 7 (G7) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Yalnız okullarda değil halka açık alanlarda sosyal bilgiler öğretmenleri, bayrak ve sancak sevgisinin önemini anlatarak bu sevgiyi kazandırmalılardır.. Bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler öğretmenlerine düşen görev, öğrencilere aktarmaktan daha fazlasıdır. Halka açık çeşitli çalışmalar yaparak bu görev yerine getirilebilir. Bu çalışmalar bazen bir konferans bazen bir sergi olabilir. Bunlardan verim alınacağından şüphem yoktur."* **(Erkek, deneyim 2)**

Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gereken çalışmalar adlı 4. Temada görüş 8 (G8) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Açtığın yolda gösterdiğin hedefe durmadan yürüyeceğime ant içerim' sözlerini unutmadan unutturmadan bizden sonraki nesillerde de devam etmesi için her şekilde mücadele etmek gerekir. Geçmişi öğrencilere anlatıp ondan ders çıkarmaları sağlanmalıdır. Kurtuluş mücadelemiz inceden inceye öğrencilere anlatılmalıdır. Cumhuriyet öncesi ve şimdi anlatılmalı kıyas edilmelidir. Atalarımızın, dedelerimizin bayrağımız hür dalgalansın diye neler yaptıkları nelerden vazgeçtikleri, öğrenciye iyice kavratılmalıdır. Öğrenci bu bilgileri aldıktan sonra kendi yolunu çizebilecek seviyeye gelecektir."* **(Kadın, deneyim 22)**

4.2. Esnaf Grubu Bulgu ve Değerlendirmeler

Araştırmamızın ikinci çalışma grubunu oluşturan esnaflar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin değerlendirmelere bu başlık altında yer verilmiştir.

4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Esnaflar ile yapılmak üzere hazırladığımız yarı yapılandırılmış görüşme formumuzun ilk sorusunu oluşturan *"Bayrak ve sancak sizin için ne ifade ediyor*?" ilk alt problemimizdir. Esnafların bu soruya ilişkin görüşlerine ve görüşlerle ilgili yorumlara yer verilmiştir.

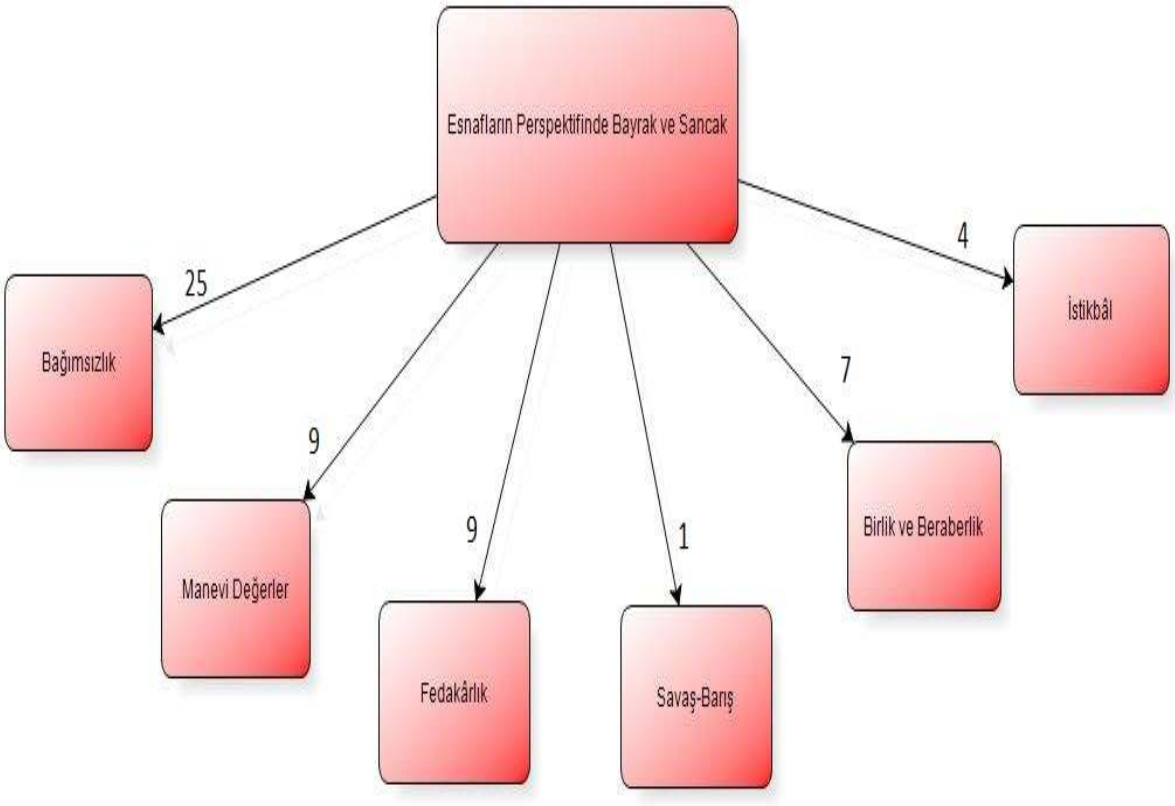

Esnafların perspektifinde bayrak ve sancağın ne ifade ettiğinin incelendiği bu bölümde onların görüşlerinin çeşitli olduğu görülür. Bulgulara göre ortaya çıkan alt temalar; "bağımsızlık", "manevi değerler", "fedakârlık", "savaş- barış", " birlik ve beraberlik", "istikbal" olarak belirlenmiştir. Bu alt temalar arasında esnafların en çok söylemiş olduğu tema ise "bağımsızlık" (f=25) olmuştur. Bu alt temanın esnaflar arasında çok seçilmesinin sebebi ise bayrağın, bağımsızlığın sembolü olmasıyla ilgili olmalıdır. Esnaflarca tercih edilmiş "manevi değerler" (f=9) ve "fedakârlık" (f=9) temaları bayrağın vazgeçilmez olduğunu kanıtlar niteliktedir diyebiliriz.

Ayrıca bu alt problemimize ilişkin temalar arasında en dikkat çekici olanı "savaş- barış" (f=1) temasıdır. Bu temayı tercih eden esnaflarımızın, bayrağı savaş ve barış arasında dengeyi sağlayan unsur olarak nitelendirmiş olduklarını görürüz.

1.Tema: *Esnaf perspektifinde bayrak ve sancak*			
Alt Temalar		**f**	**%**
G.1.	*İlk akla gelen bağımsız bir ülkedir. Vatanı, milleti ve devleti temsil eder. Kimsenin boyunduruğu altında olmadan kendi topraklarımızda kendi kendimizi özgürce yönetmemizin simgesidir.*	25	45,3
G.2.	*Namus, şeref, haysiyet, şan, ana, bacı gibi bize özgü kutsal değerlerimizi ifade ediyor.*	9	16,4
G.3.	*Rengini şehit kanından alan bayrağımız şehitlerimizi ifade eder. Kendi ülkemiz de özgürce yaşamız için verilen mücadeleleri ifade eder. Bu uğurda dökülen kanları ifade eder.*	9	16,4
G.4.	*Savaşı ve aynı zamanda barışı temsil eder. Bayrak buradaki dengeyi sağlayan unsurdur.*	1	1,8
G.5.	*Ülke içinde güven ve istikrar timsalidir. Toplayıcı, bütünleştirici, koruyucudur. Vatanın birlik ve bütünlüğünü sağlar.*	7	12,7
G.6.	*Bayrak milletimizin geleceğini ve vatanımın istikbalini temsil ediyor.*	4	7,4
		55	%100

Esnaf perspektifinde bayrak ve sancak adlı 1. Temada görüş 1 (G1) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"Türk milletini ve Türk insanlarının bayrağına ve milletine olan saygısını ifade ediyor. Aynı zamanda bayrak bu ülkenin sembolüdür. Bayrak ülkemizin bağımsızlığının nişanesidir. İç ve dış düşmanlara karşı topraklarımızın tapusudur. **(Terzi, Erkek, 60, deneyim 35)**

"*Bayrak bir milleti diğer milletlerden ayıran en temel etkenlerden biridir. Bayrak bir milletin bağımsızlığını temsil eder yani bir milletin bayrağı varsa o millet herhangi başka bir milletin sömürgesi altında değil, özgür ve bağımsız bir ülke haline gelmiş demektir."* **(Lokantacı, Erkek, 42, deneyim 25)**

"*İlk aklıma gelen kendi kendini yöneten bağımsız bir ülke aklıma gelir. Bayrak bir ülkenin sembolüdür. Bayrağı olmayan ülkelerin bağımsızlığı da yoktur. Bizim atalarımız dedelerimiz bayrağımız ve bağımsızlığımız olsun diye vatan topraklarını kanlarıyla sulamış. Kanlarından bize bu bayrağı hediye etmişlerdir."* **(Manav, Erkek, 26, deneyim 3)**

"Bayrak ve sancak akademik bir tanımla ve özetle bir topluluğun bağımsızlığının sembolüdür. Fakat bu tanım bana göre hem yetersiz hem görecelidir. Bayrak ve sancak bana göre sığındığım bir ev, kendimi sahipsiz hissettirmeyen bir baba, şehitlerimizin kanıyla alındığı için hakkını ödeyemeyeceğim bir anayı hatırlatıyor. Bağımsızlık her şeyden önce gelir." **(Yerli üretim, Erkek, 28, deneyim 12)**

"*Bayrak benim için vatanımı, milletimi, şerefimi, namusumu ifade ediyor. Bayrak bizim atalarımızın bizlere miras bıraktığı bu topraklardaki bağımsızlık tapumuzdur. Yüzyıllardır var olan Türklerin belki de en kuvvetli ve son kalesi Türkiye'nin geçmişi, bugünü ve geleceğinin sembolüdür."* **(Bisiklet, Erkek, 24, deneyim 5)**

"*Bayrak ve sancak aziz Türk milletinin yüksek bağımsızlık fikrinin sembolleşmiş halidir. Ocağı tüten hemen her hanede hürriyet ve istiklalin bir temsili olarak, şühedanın al kanına gösterilen hürmet gibi yüksek tutulur."* **(Gıda, Erkek, 22, deneyim 5)**

Esnaf perspektifinde bayrak ve sancak adlı 1. Temada görüş 2 (G2) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Bayrak denince ilk aklıma gelen bağımsız bir ülkedir. Sancak denince bir ülkenin silahlı kuvvetleri askerî birlikleri örf ve âdetlerine göre belirledikleri şekil ve işaretleri olan çeşitli renklerde yapılan bir bayrak aklıma gelir. Aslında bayrak ne ise sancak da odur Bayrak bir ülkenin sembolüdür bir ülkeyi temsil eder. Bayrak her zaman her yerde gururla taşıdığımız, uğruna binlerce şehit verdiğimiz bir tek kişi bile kalsak düşmana teslim etmeyeceğimiz şerefimizdir, namusumuzdur."* **(Beyaz Eşya, Erkek, 57, deneyim 38)**

"Bayrak benim namusumdur. Bayrak benim anamdır. Bayrak benim bacımdır. Bayrak benim ülkemdir. Bayrak benim dinimdir. Bayrak benim namazımdır. Bayrak benim şehidim ve gazimdir. Bayrak benden değerli bendir. Senden değerli sendir. Vatanın tek somut tarafıdır o olmasa somut olarak vatan sevgisini yaşayamazdık." **(Seyyar satıcı, Erkek, 53, deneyim 20)**

"B*ayrak vatanı, özgürlüğü, hürriyeti, ulusallığı, Atatürkçülüğü, Milliyetçiliği, Ülkücülüğü, anamı, bacımı, namusumu temsil ediyor."* **(Kuaför, Erkek, 24, deneyim 5)**

Esnaf perspektifinde bayrak ve sancak adlı 1. Temada görüş 3 (G3) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Bayrak aşktır. Bayrak olmazsa biz de olmayız. Bayrağımıza sahip çıkmalıyız. Gerekirse Ömer Halisdemir gibi canımızı feda etmeliyiz. Bayrağımızdaki kırmızı rengin şehitlerimizin kanı olduğunu her daim hatırlamalıyız ve bayrağımıza o derecede saygı duymalı, sevgi göstermeli ve sahip çıkmalıyız. Bayrak şehitlerimizin kanından meydana gelmiştir."* **(Kırtasiyeci, Erkek, 51, deneyim 20)**

"*Vatanımı, milletimi, zaferleri ifade ediyor. En çok ise şehitleri ifade ediyor. Bayrağı görünce ilk aklıma gelen şehitlerdir. Çünkü şehitler bayrak uğruna canlarını vermekten çekinmemiştir. Bayrak şu an rahatça gönderde ise bunun sebebi kahramanlardır. Şehitler olmasa vatan da olmazdı, bayrak da olmazdı."* **(Tuhafiye, Kadın, 31, deneyim 7)**

Esnaf perspektifinde bayrak ve sancak adlı 1. Temada görüş 4 (G4) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Bayrak vatanı, milleti, ulusu, savaşı ve aynı zamanda barışı temsil eder. Bayrak buradaki dengeyi sağlayan unsurdur. Bayrak M. Kemal Atatürk'ün yurtta sulh cihanda sulh dediği sulhtur. Türk milleti ve bayrağı, barışı savaştan evvel tutar; fakat savaş kaçınılmaz olursa dünyanın en iyi savaşçıları olduklarını da gösterirler."* **(Kuaför, Erkek, 28, deneyim 4)**

Esnaf perspektifinde bayrak ve sancak adlı 1. Temada görüş 5 (G5) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Ev reisini ifade ediyor. Bayrak bir evin babası gibidir. Toplayıcı, bütünleştirici, koruyucudur. Ev halkı babanın etrafında toplandığı gibi millet bayrağın etrafında toplanır. Bayrak, baba gibi milleti diğer milletlerin hain planlarından koruyan simgedir."* **(Manav, Kadın, 37, deneyim 3)**

"*Bayrak benim için vatanımı, milletimi, şerefimi temsil ediyor. Bir arada yaşamayı temsil ediyor. Bayrak birleştirici, bir arada tutucu bir simgedir. Bayrağımız yoksa vatanımız yok demektir. Mülteciler gibi kendimize vatan aramamak için bayrağımıza sahip çıkmalıyız. Bizim gibi mültecilere sahip çıkan bir millet bulmak imkânsızdır. Allah etmesin biz vatansız kalsak bizim gidecek yerimiz de yok. Onun için biz bayrağımıza vatanımıza sahip çıkmalıyız."* **(Terzi, Kadın, 36, deneyim 17)**

Esnaf perspektifinde bayrak ve sancak adlı 1. Temada görüş 6 (G6) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Benim için bir ülkenin bağımsızlığını, bütünlüğünü istiklal ve istikbalini ifade ediyor. Bayrak geleceğin teminatıdır. Bayrağın dalgalandığı yerde gelecek garanti altındadır. Bayrak güven ve huzur verir."* **(Dürümcü, Erkek, 46, deneyim 30)**

4.2.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

İkinci alt problemimiz *"Sizce bayrak ve sancağa gerekli özen gösteriliyor mu?"* sorusu ile yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer almıştır. Esnaflarımızın bu soruya ilişkin görüşleri bu aşamada değerlendirilmiştir.

Bayrak ve sancağa gerekli özen gösterilip gösterilmediğine dair esnaf görüşleri alınmış ve değerlendirilmiştir. 34 esnaf "Evet, gösteriliyor" derken, 20 esnaf "Hayır, gösterilmiyor." demiştir. 1 esnaf ise bu soru karşısında "kararsız" cevabını vermiştir. Bu sonuçlardan yapılabilecek en genel değerlendirme şöyledir: Esnafların çoğu, bayrak ve sancağa gerekli özenin gösterildiğini düşünmektedir. Gerekli özenin gösterilmediğini düşünen esnaflar ise sayıca küçümsenemeyecek kadar fazladır. Bu yüzden bayrak ve sancağa verilen değerin artırılması gerekmektedir.

2.Tema: *Bayrak ve sancağa gerekli özen gösteriliyor mu?*		
Alt Temalar	**f**	**%**

G.1.	*Evet, gösteriliyor.*	34	61,8
G.2.	*Hayır, gösterilmiyor.*	20	36,4
G.3.	*Kararsız.*	1	1,8
		55	%100

Bayrak ve sancağa gerekli özen gösteriliyor mu? Adlı 2. Temada görüş 1 (G1) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Büyük çoğunlukla özen gösteriliyor. Eski rengi solmuş, yırtılmış bayraklarımız yerinden indirilip yerine yenileri asılıyor. Yere düşen bayrak yerde bırakılmıyor, sancaklar törenlere yerinden itina ile getirilip götürülüyor. Bayrağa ve sancağa bu maddi değerlerin yanı sıra, manevi özen ve hassasiyet de gösteriliyor. Çünkü bu millet İstiklal Harbi'ni yaşadı ve bağımsızlığın kıymetini anladı."* **(Beyaz eşya, Erkek, 57, deneyim 38)**

"*Çoğunluk olarak gösteriliyor; fakat bazı kendini bilmez insanlar göstermiyor. Mesela okul kitaplarında bayrağımız var. Ancak ben, ne öğrencilerin ne de öğretmenlerin kitabın içindeki bayrağa gereken özeni gösterdiklerini düşünüyorum. Bazen minder yerine kullanıp üstüne oturuyorlar, bazen de yerden yere atıyorlar. Buna gerekli hassasiyeti göstermek adına öğrencilere eğitim verilmelidir."* **(Kırrtasiyeci, Erkek, 51, deneyim 20)**

"*Bence artık evet. Son zamanlarda yaşanan olaylar insanlara bayrağa ve sancağa karşı bakış açısını değiştirdi. Saygıyı önemli oranda arttırdı."* **(Bakkal, Erkek, 34, deneyim 14)**

"*Tarih boyunca Türk milleti kurduğu her devletin bayrak ve sancağına gerekli özeni göstermiş ve göstermeye de devam etmektedir. Bir milletin kimliği, kartviziti özelliğini taşıyan bu unsur, savaşçı bir millet olan Türk milleti için de tarih boyu özel bir değer*

olmuştur. Teoman'ın Asya Hun Devleti'ni kurarken bayrağa yüklediği anlam hâlen geçerlidir ve artarak devam etmektedir." **(Aktar, Erkek, 35, deneyim 4)**

"Çok şükür. Ülkemizin insanları bu konuda çok hassastır. Yediden yetmişe herkes bayrağa gerekli özeni gösterir." **(Demirci, Erkek, 47, deneyim 38)**

"*Evet. Gösterildiğini düşünüyorum. Milliyetçi ruhu yüksek olmayan insanlarda bu durum biraz az olsa da, millî ruhu yüksek olan insanlar daha fazla saygı gösterilmesini düşündüğü için sorunlar çıktığını düşünüyorum. Yoksa millet gerekli özeni gösteriyor."* **(Hediyelik, Erkek, 29, deneyim 3)**

"*İfade ettiği değere vâkıf olanlarca özen gösteriliyor, ancak bu değerin farkında olmayanlar özen göstermek konusunda zayıftır. Neyse ki milletimizin çoğu bu değerlerin farkındadır ve gereken özeni göstermektedir. Millet olarak bayrağa gösterdiğimiz değer bence dünya milletleri içinde bayrağa gösterilen en büyük saygı ve sevgidir."* **(Gıda, Erkek, 22, deneyim 5)**

"*Bayrağa ve sancağa gösterilen özenin ve değerin örneğini 15 Temmuz'da gördük. İnsanlar bayrağa verdikleri özen sonucu canlarını verdiler. Yeterince saygı gösterdiğimiz konusunda şüphe yok."* **(Terzi, Erkek, 60, deneyim 35)**

"*Ben vatanına milletine bu kadar sahip çıkan bu kadar özen gösteren başka bir devlet başka bir millet ya da bir ırk şahsen hiç görmedim."* **(Market, Erkek, 48, deneyim 23)**

Bayrak ve sancağa gerekli özen gösteriliyor mu? Adlı 2. Temada görüş 2 (G2) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*İsterdim ki şuraya ağzım dolu dolu tabii ki gösteriliyor diye yazayım naralar atayım ama maalesef göstermeyen göstermiyor. O insanları alıp götüreceksin bayrağı olmayan hürriyeti olmayan bir milletin içine atacaksın ki kıymet bilsinler."* **(Kuaför, Erkek, 24, deneyim 5)**

"*Bence bayrak ve sancağa gereken özen gösterilmiyor; çünkü gereken ilgi gösterilse ülkemizde darbe olayı gerçekleşmezdi. Bu kadar hain bir araya toplanıp ülkemizi yıkmak için uğraşmazdı."* **(Ayakkabıcı, Erkek, 31, deneyim 10)**

"*Bayrağa gösterilen hiçbir özen yeterli özen değildir. Şehitlerin kanıyla çizilmiş bayrak öyle he demeye tamam, saygıyı duyduk denecek bir müessese değildir. Bayrak*

kullanmak; bayrağı arabaya çizmek, kıyafete basmak, ondan boy boy telefon kılıfları yapmakla da olmaz. Bizim bayrağımız, gâvurun bayrağı gibi her yerde olamaz. Bizimkinin şanı farklıdır. Bizim bayrağımız aslında kıyafete bile basılmaz; ama millet tişört yapmış giyiyor. Buna dikkat edilmesi gerekir." **(Bisikletçi, Erkek, 24, deneyim 5)**

"*Hayır. Çünkü bu milletin millî duyguları üzerinde ciddi bir yozlaşma var. Millet kavramını anlayamayan bireyler millî değerlere gereken değeri veremezler ki gereken özeni gösterebilsinler."* **(Mali müşavir, Erkek, 32, deneyim 8)**

"*Hayır, bence gösterilmiyor. Rengini şehitlerimizin kanından alan bayrağımıza daha fazla özen ve saygı gösterilmesi, bayrağımızın vatandaşlarımız tarafından daha sıkı sahiplenilmesi gerektiğini düşünüyorum."* **(Market, Erkek, 32, deneyim 16)**

"*Bence gösterilmiyor. Ben mesleğim icabı günde en az 10 saat sokaklarda geziyorum. Sokaklarda bazen yerlerde bile bayraklar görüyorum. Oysa bizim bayrağımızın gâvurun bayrağı gibi değildir. Gönderden başka hiçbir yerde olmamalıdır. Sprey boyalarla duvarlara alelade çizilen bayrak bir tarafa, ilkokul kitaplarından koparılmış bayraklar rüzgârla yollarda geziyor. Bu bayrak unutulmasın diye yok olmasın diye Çanakkale de 15 yaşında diri diri toprağa girenlere borcumuzu böyle mi ödüyoruz?"* **(Seyyar satıcı, Erkek, 53, deneyim 20)**

"*Gösterilen sevginin yetersiz olduğunu düşünüyorum. Çünkü bayrak demek bizim yaşamımız demektir. Yiyecek bulamasak, giyecek bulamasak idare ederiz. Ama vatan olmazsa bağımsızlık olmazsa ne yiyecek kalır ne giyecek ne de namus kalır. Ne demişler ekmeksiz yaşarım hürriyetsiz yaşayamam."* **(Terzi, Kadın, 36, deneyim 17)**

Bayrak ve sancağa gerekli özen gösteriliyor mu? Adlı 2. Temada görüş 3 (G3) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Gerekli özen gösteriliyor mu gösterilmiyor mu kararsızım ama her darbe veya darbe girişiminden sonra değeri biraz daha fazlalaşmıştır. Keşke böyle olumsuzluklara gerek kalmadan gereken özeni göstermiş olsaydık böylece tarih de tekerrür etme fırsatı bulmazdı."* **(Şalgamcı, Erkek, 67, deneyim 40)**

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Araştırmamızın üçüncü alt problemi esnafların bayrağı nerede kullandığının irdelenmesidir. Bu amaca hizmet etmek için yarı yapılandırılmış görüşme formumuz

“Şahsınız olarak bayrağı nerelerde ve niçin kullanıyorsunuz?” sorusu üçüncü soru olarak yer almıştır. Esnafların bu soruya verdikleri cevaplar birden fazla temaya dâhil edilmiştir. Bunun amacı esnafların bayrağı nerede daha fazla kullandığı hakkında daha gerçekçi yorumlar yapabilmektir.

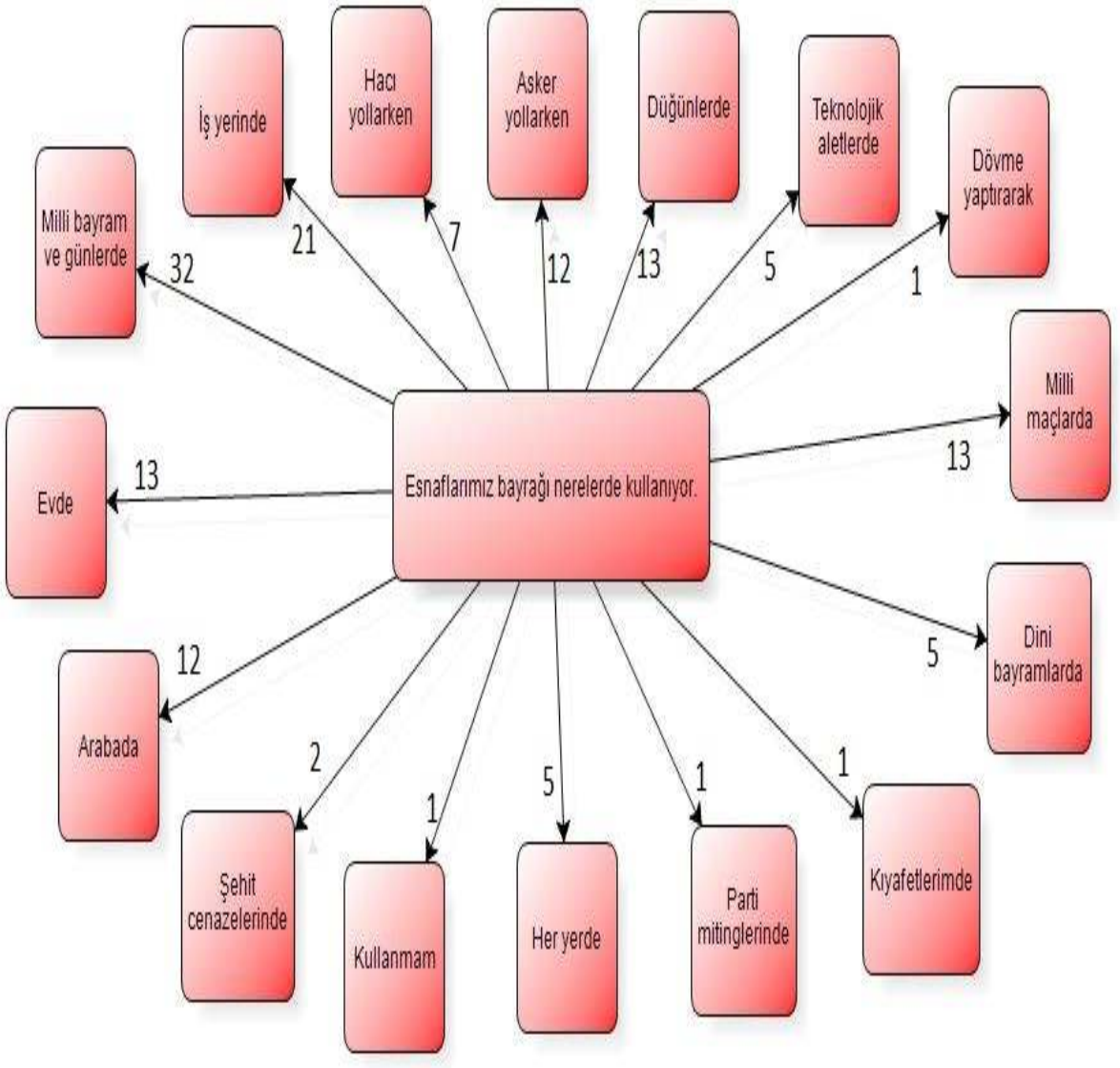

Bu aşamada esnaflarımızın bayrağı nerelerde kullandığı temalar halinde incelenmiştir. Esnaflarımızın bayrağı kullandığı alanlar oldukça fazladır. Bu fazlalık tema sayısından da anlaşılmaktadır. Esnaflarımız bayrakla ilgili; “millî bayram ve günlerde”, “evde”, “arabada”, “şehit cenazelerinde”, “kullanmam”, “her yerde”, “parti mitinglerinde”, “kıyafetlerimde”, “dini bayramlarda”, “milli maçlarda”, “dövme yaptırarak”, “teknolojik aletlerde”, “düğünlerde”, “asker yollarken”, “hac yollarken”, “iş yerinde” gibi 16 farklı tema oluşturmuşlardır. En çok tercih edilen tema ise “millî

bayram ve günlerde" (f=32) olmuştur. Esnaflarımızın, bayrağı milletimiz için önem ifade eden günlerde kullandıkları buradan anlaşılmaktadır.

Esnaflarımızın verdiği cevaplardan oluşan temalar arasında "evde" (f=13), "arabada" (f=12), "iş yerinde"(f=21) gibi günlük kullanım mekânları ön plana çıkan diğer temalar olmuştur. Ayrıca "dövme yaptırarak" (f=1), "kullanmam" (f=1), "parti mitinglerinde" (f=1), "kıyafetlerimde" (f=1) temaları yalnıza birer esnaf tarafından tercih edilen sıra dışı cevaplar olarak göze çarpmaktadır.

Esnaflarımızın bayrağı kullandıkları yerlere bakacak olursak bayrağın önemsendiğini ve birçok alanda kullanıldığını görürüz.

3.Tema: *Esnaflarımız bayrağı nerelerde kullanıyor?*			
Alt Temalar		**f**	**%**
G.1.	*Millî bayramlarda, millî günlerde, millî kutlamalarda milletimizin birlik olması gereken günlerde devletimize, askerimize destek olmak için asmak ve taşımak suretiyle.*	32	21,8
G.2.	*İş yerine asarak kullanırım.*	21	14,3
G.3.	*Eve asarak kullanırım.*	13	8,9
G.4.	*Arabada taşıyarak kullanırım.*	12	8,2
G.5.	*Asker yollarken ve karşılarken kullanırım.*	12	8,2
G.6.	*Hacı yollarken ve karşılarken kullanırım.*	7	4,8
G.7.	*Düğünlerde kullanırım.*	13	8,9
G.8.	*Telefon, bilgisayar vs. ekranında ve ya kılıfında bulundurarak kullanırım.*	5	3,4
G.9.	*Millî maçlarda kullanırım.*	13	8,9
G.10.	*Vücuda dövme yaptırarak kullanırım.*	1	0,6
G.11.	*Herhangi bir yerde kullanmıyorum.*	1	0,6

G.12.	*Dinî bayramlarda kullanırım.*	5	3,4
G.13.	*Parti mitinglerinde kullanırım.*	1	0,6
G.14.	*Bir yerde kullanmak değil, her yerde gölgesi altında olmak önemlidir.*	5	3,4
G.15.	*Şehit cenazelerinde kullanırız.*	2	1,4
G.16.	*Her yerde kullanırım.*	3	2
G.17.	*Kıyafetlerimde kullanırım.*	1	0,6
		147	%100
**bu tabloda anket sonucundan elde edilen cevaplar birden fazla görüş içinde kullanılmıştır.*			

4.2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Yarı yapılandırılmış görüşme formumuzun dördüncü sorusunu *"15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra bayrağa bakış açısı sizce değişti mi? Neden ve nasıl?"* oluşturur. Bu soru ile esnaflarımızın görüşleri alınmış ve değerlendirilmiştir.

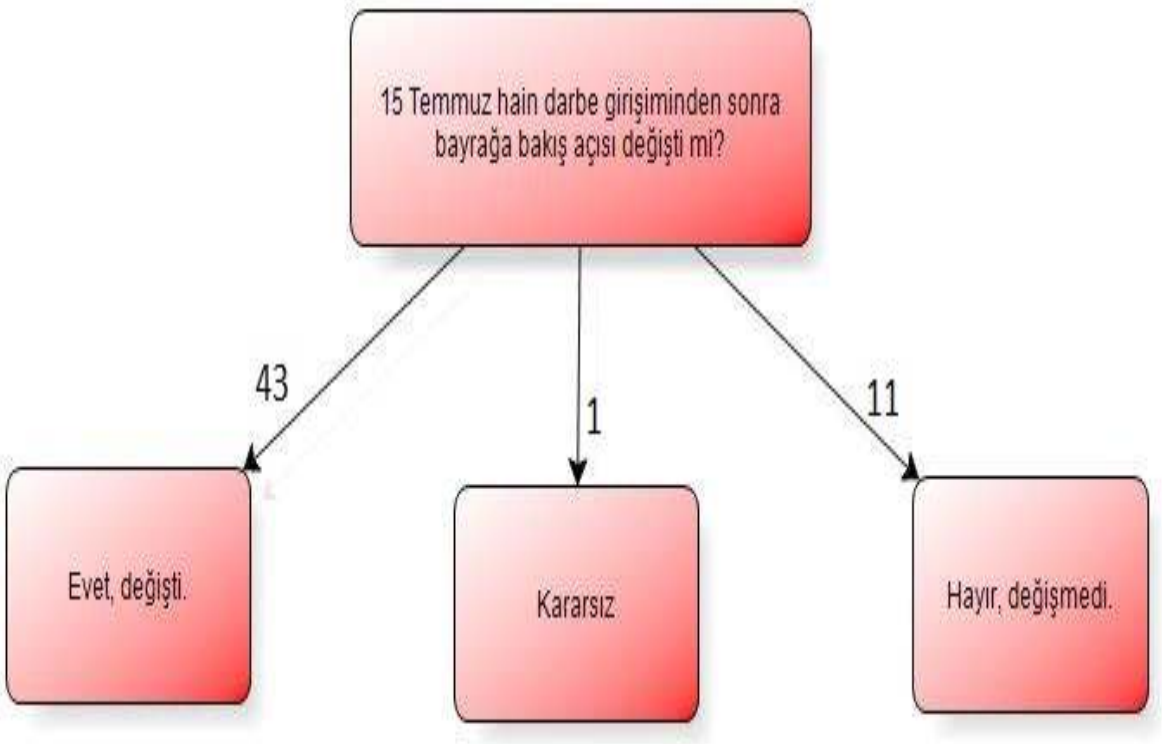

15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra bayrağa bakış açısının değişip değişmediğine dair alt problemimiz esnafların görüşleriyle temalara ayrılmıştır. 43 esnaf "Evet, değişti." derken, 11 esnaf "Hayır, değişmedi." demiştir. 1 esnaf ise kararsız kalmıştır. Esnaflarımızın çoğu bayrağa bakış açısının değiştiğini söylemiştir. Evet değişti diyen esnaflarımız genel olarak bayrağa olan sevginin arttığını dile getirmiştir.

4.Tema: *15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra bayrağa bakış açısı değişti mi?*			
Alt Temalar		**f**	**%**
G.1.	*Evet, değişti.*	43	78,2
G.2.	*Hayır, değişmedi.*	11	20
G.3.	*Kararsız.*	1	1,8
		55	%100

15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra bayrağa bakış açısı değişti mi? Adlı 4. Temada görüş 1 (G1) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Evet değişti. Büyük bir ülke büyük bir devlet köklü bir millet olduğumuzu bir kez daha herkes gördü. 15 Temmuz'daki milletimizin o inanılmaz birliği, beraberliği ve o gün verdiğimiz şehitlerden sonra, bayrağımızın renginin, şehitlerimizin kanının renginden meydana geldiğini düşündük. Bu bayrağın kolay kazanılmadığını bir kez daha düşündük ve ona daha çok özen göstermeye başladık. Maalesef bazı dalkavuklar ise bu olayı fırsat bildiler. Hayatında bayrak kullanmayanlar bu olaydan sonra fanatik oldu."* **(Beyaz eşya, Erkek, 57, deneyim 38)**

"*Bayrak Türk milleti için her zaman çok değerliydi; fakat 15 Temmuz'dan sonra değerinin daha çok arttığını düşünüyorum. İnsanlarımız bayrağımız uğruna canlarını feda ettiler. İnsanlar da bu olaylara şahit olduktan sonra bayrağımızın değerininin bir kez daha farkına vardılar."* **(Kırtasiyeci, Erkek, 51, deneyim 20)**

"*Değişmemesi gerekirdi ama maalesef değişti hayatında eline bayrak almayanlar bayrağı elden ele bırakmaz oldu."* **(Manav, Kadın, 37, deneyim 3)**

"Elbette küllenen ateş misali yeniden toplumumuza birlik ve beraberliği pekiştirdi. Beraberliğin sembolünde bayrağımız tek başına öne çıktı." **(Kuyumculuk, Erkek, 51, deneyim 20)**

"*Evet, bence değişti, bu değişme bence olumlu yönde oldu çünkü artık insanlar bağımsızlıklarının her an tehlikeye girebileceklerini anladı ve dolayısıyla bağımsızlık sembolü olan bayrağa olan önem artmıştır. Bir ülkenin cumhuriyetinin kolay kurulmadığını cumhuriyetin korunmasının ve yaşatılmasının halkın sahip çıkmasıyla olacağı düşünüldü ve bunun için bu değerler önemsenmeye başlandı."* **(Lokantacı, Erkek, 42, deneyim 25)**

"*Evet değişti, avam artık daha büyük bir şevk ve heyecan ile sallıyor. Siyasilerin ise arkasına saklanıp bütün gayriresmî ve gayriahlaki icraatları sallanan bayrağın gölgesinde yapmaya bbaşlamalrı bayrağın bütün bir milleti kucaklayıcı özelliğine gölge düşürüyor."* **(Aktar, Erkek, 35, deneyim 4)**

"*15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra insanlar ülkelerine ve bayraklarına daha fazla sahip çıkmaya başladılar. Çünkü daha önceki darbelerden ders çıkaran halkımız, darbenin gerçekleşmesi durumunda ülkenin felaketlere doğru gideceğini sezdiler. Emperyalist güçlerin ülkeyi düşürmek istedikleri konuma düşüremeyeceklerini göstermek için vatandaşlarımız bayrağa ve ülkeye daha fazla sahip çıkmaya başladılar. Bunu da farklı siyasi görüşlere sahip olan insanların tek çatı altında toplanıp, beraber hareket etmelerinden anlayabiliyoruz."* **(Market, Erkek, 32, deneyim 16)**

"*Tabii ki değiştirdi. Değiştirmekle kalmadı bir devrim yaşattırdı. Hayatında bayrak kullanmayanlar bayrakçı oldu. Dükkânın önündeki bayrak ile dalga geçenler şimdilerde bayrak asma yarışındalar. Umarım hepsi bayrağın değerini anladığı için böyle yapıyorlardır."* **(Bisikletçi, Erkek, 25, deneyim 5)**

"*Evet, oldukça değişti. Bunu bu şekilde düşünmemin sebebi ise yıllarca bayrak sattım ama hiçbir devirde bu kadar çok bayrak satmadım. Darbe önlendikten sonra tutulan demokrasi nöbetlerinde sabaha kadar sattım, herkes çılgınlar gibi aldı. Hatta nöbetler bittikten sonra bile ben yine her gün bayrak satmak için çıktım sokaklara ve sattım. Bu değişim elbette ki olumlu yönde ama aklıma gelen soru şu: 15 Temmuz hain darbe girişiminden bir gün önce 14 Temmuz'da ben bayrak satarken millet garanti gördüğü için mi gereken değeri vermiyordu?"* **(Seyyar satıcı, Erkek, 53, deneyim 20)**

15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra bayrağa bakış açısı değişti mi? Adlı 4. Temada görüş 2 (G2) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"23 yaşında kuaför olarak 5 yıllık deneyime sahip kadın katılımcımız; *'Değişmedi. Bayrağı sevmeyenler ondan rahatsız olanlar darbe yapmaya çalışmış olabilir ama zaten biz onları bizden olarak kabul etmiyoruz. Onlar bu vatanın evlatları olamaz. Bayrağına değer verenler ise o hainlerin karşısına zaten dikildi yine olsa yine dikilir."* **(Kuaför, Kadın, 23, deneyim 5)**

"*Hayır değişmedi bayrak yüzyıldır aynı bayrak birkaç tane kanı bozuk bir şeyler yapmaya çalıştı. Savaştan savaşa koşan Türkleri korkutmaya çalıştılar. Anamız gibi sevdiğimiz bayrak sevgisi nasıl değişebilir? Tek değişen başka tür kanı bozukların,*

yıllardır bayrak yüzü görmeyenlerin bayrak sevdalısı olmaları. Bu da acınacak değil, gülünecek bir mesele." **(Kuaför, Erkek, 24, deneyim 5)**

"*Değişmedi. Bazılarının bayrağa olan sevgisi artmış olabilir. Ama bayrak sevmek için musibet yaşamaya gerek var mı bilmiyorum. Bu olaylardan sonra bayrak sevgisi kazananlar da bana samimi gelmiyor. Şakşakçılık, yalakacılık olarak görüyorum belki de böyle gördüğüm için üniversite mezunu olarak sanayide çıraklık yapıyorumdur. Ne olursa olsun bayrak sevgisi anadan babadan alınır ve vatan için sevilir yalakalık olsun diye değil."* **(Oto tamir, Erkek, 30, deneyim 13)**

"*Değişmedi. Önce nasıl bağlıysak şimdi de bayrağa aynı şekilde bağlıyız. Bizim bayrak sevgisi ana, bacı, yar gibidir. Bayrak bizim namusumuzdur. Bayrağı her zaman her koşulda seven bir milletiz. Başımıza ne gelirse gelsin bayrağın kutsal değeri hiçbir zaman değişmeyecektir.* **(Elektronik servis, Erkek, 28, deneyim 4)**

15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra bayrağa bakış açısı değişti mi? Adlı 4. Temada görüş 3 (G3) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Yaşanan elim hadisenin bayrak sevgisi artırdığını ya da eksilttiğini düşünmüyorum."* **(Demirci, Erkek, 47, deneyim 38)**

4.2.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Son alt problemimiz *"Gerçek bayrak sevgisi nasıl olmalıdır?"* sorusuyla yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer almıştır. Bu soru ile esnaflarımızın gerçek bayrak sevgisi hakkındaki önerilerin alınması amaçlanmıştır. Esnafların önerileri bu aşamada değerlendirilmiştir.

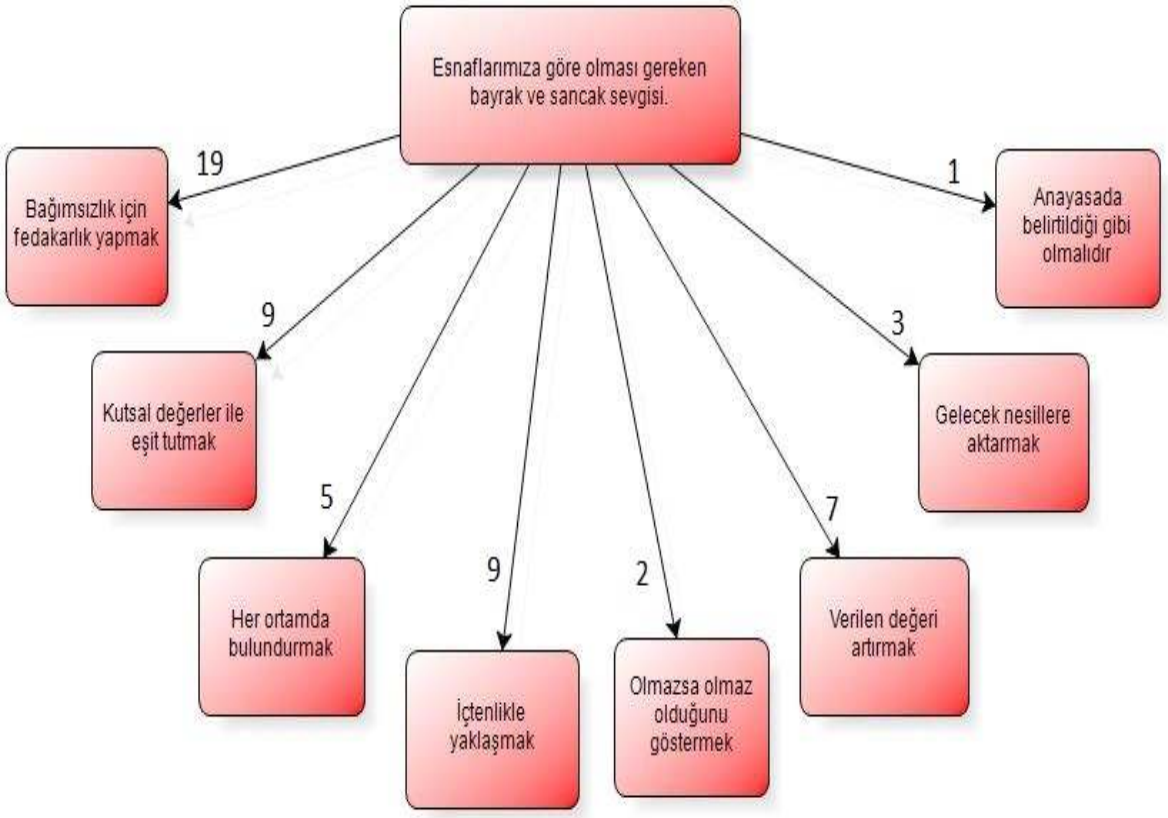

Olması gereken bayrak ve sancak sevgisi alt problemi esnaflarımızın görüşleri doğrultusunda 8 farklı temaya ayrılmıştır. Bu temalardan en çok tercih edileni "bağımsızlık için fedakârlık yapmak" (f=19) olmuştur. Bu temada bağımsızlık için fedakârlık yapmak derken bağımsızlık için yapılanlardan ve vatan için canını feda eden şehitler kastedilmiş olmalıdır. Diğer popüler cevaplar ise "kutsal değerler ile eşit tutmak" (f=9) ve "içtenlikle yaklaşmak" (f=9) olmuştur. Bu cevaplar ise bayrağa yaklaşımın nasıl olması gerektiği ve değerini ortaya koyan cevaplardır.

Ayrıca bu cevaplardan başka "her ortamda bulundurmak" (f=5), "olmazsa olmaz olduğunu göstermek" (f=2), "verilen değeri artırmak" (f=7), "gelecek nesillere aktarmak" (f=3) ve "anayasada belirtildiği gibi olmak" (f=1) temaları esnafların görüşleriyle oluşturulmuştur. Esnafların görüşlerindeki ortak nokta ise bayrağın değeri ve bu değerin devam ettirilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır.

5.Tema: *Esnaflarımıza göre olması gereken bayrak ve sancak sevgisi.*		
Alt Temalar	**f**	**%**

G.1.	*Gerçek bayrak sevgisi, bayrağın birçok savaş neticesinde binlerce şehit verilerek ulusumuzun şeref simgesi olduğunu bilmek ile olur. Onun dalgalanmasının ne derece önemli olduğunun farkında varmak önemlidir. Dalgalanmasına devam etmesi için elimizden geleni yapmak lazımdır. Gerekirse can feda etmek elzemdir.*	19	34,5
G.2.	*Gerçek bayrak sevgisine ulaşmak için bayrağı; din, ana, bacı, evlat, şeref, namus, haysiyetimiz ile aynı kefeye koymak gerekir.*	9	16,5
G.3.	*Bayrak her ortamda olmalıdır. Sadece özel günlerde binalara, camlara, arabalara asılıp bir gün sonra indirilmemelidir. Bizim bayrağımız, bizim ülkemizde, bizim resmî dairemizde her zaman asılı durmalıdır.*	5	9
G.4.	*İçtenlikle olmalıdır. Bayrak sevgisinin tarifi olmaz, tatmini hiç olmaz bayrak sevgisini yaşayacaksın hissedeceksin.*	9	16,5
G.5.	*Yemek yeme, su içme gibi fizyolojik özellikler neyse bayrak sevgisi de olmazsa olmazdır. Çünkü bağımsızlık Türk milletinin olmazsa olmazlarındandır. Bayrak da bağımsızlığın neden ve sonucudur.*	2	3,6
G.6.	*Bayrağa verilen değer artırılmalıdır.*	7	12,7
G.7.	Anayasada belirtildiği gibi olmalıdır. Anayasada belirtilmiş bir hususa yorum yapmak doğru olmaz.	1	1,8
G.8.	Gerçek bayrak sevgisi gelecek nesillerde bayrağın iyi anlatılmasıyla olur. Bayrağın kutsallığını, onun için ne cefalar çekildiği ve hatta hâlâ çekilmeye devam edildiğini gelecek nesillere anlatmak gerekir. Sıra onlara geldiğinde onların da aynı atalarımız gibi gerekirse vatan için canlarını feda etmesi gerektiği konusunu çocuklara aşılamak gerekir.	3	5,4
		55	%100

Esnaflarımıza göre olması gereken bayrak ve sancak sevgisi Adlı 5. Temada görüş 1 (G1) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"Gerçek bayrak sevgisi bayrağın birçok savaş neticesinde binlerce şehit verilerek ulusumuzun şeref simgesi olduğunu bilmekle olur. Ülkemizi, milletimizi, vatanımızı temsil ettiğini unutmadan sevip saymak gerekir. Allah'ın her günü şehit haberi geldiği bu zamanlarda bayrağa ilgisiz kalmak imkânsız gibi görünüyor. Rabb'im bizi bayraksız bırakmasın. Rabb'im tabut üstünde bayrak görmediğimiz mutlu günlere ulaştırsın." **(Beyaz eşya, Erkek, 57, deneyim 38)**

"*15 Temmuz'da olduğu gibi bayrak uğruna onca hainle savaşanlar ve mücadele verenler gibi olmalıyız. Rengini aldığı şehitlerin kanını unutmamalıyız. Ebediyete kadar gönderden inmemesi için, orada huzurla ve güvenle dalgalanması için elimizden gelenin daha fazlasını yapmakla olmalıdır.* **(Terzi, Erkek, 60, deneyim 35)**

Esnaflarımıza göre olması gereken bayrak ve sancak sevgisi Adlı 5. Temada görüş 2 (G2) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

1. 32 yaşında mali müşavir olarak 8 yıllık deneyime sahip erkek katılımcımız; *'Bu dünyada bir insanın canından daha kıymetli olan üç şey vardır. Vatan, din ve namus. Vatanınız giderse dininiz yozlaştırılır, namusunuz elden gider. Bayrak ise vatanın simgesi vücut bulmuş hâlidir. Yani bayrağınız yere düşerse yaşamanız için bir sebep kalmamış demektir. Gerçek bayrak sevgisi, korumanız gereken ve canınızdan bile değerli olan bayrak için ölmeyi şeref saymaktır."* **(Mali müşavir, Erkek, 32, deneyim 8)**

Esnaflarımıza göre olması gereken bayrak ve sancak sevgisi Adlı 5. Temada görüş 3 (G3) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Bayrak sadece özel günlerde binalara, camlara, arabalara asılıp bir gün sonra indirilmemelidir. Bizim bayrağımız, bizim ülkemizde, bizim resmî dairemizde varsın her zaman dursun."* **(Fırıncı, Erkek, 26, deneyim 4)**

Esnaflarımıza göre olması gereken bayrak ve sancak sevgisi Adlı 5. Temada görüş 4 (G4) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Gerçek bayrak sevgisi kuru kuru olmamalıdır. Seviyorum demekle sevilmez. O bayrağın dalgalanması için her türlü fedakârlığın yapılması lazım. Çalışıp ekonomiye katkı sağlamak gerekir. İstikbali düşünüp devletin için çalışmak gerekir.*" **(Oto elektrik, Erkek, 38, deneyim 19)**

"Gerçek bayrak sevgisi öyle lafta değil gönülden olmalı. Sevgi, uğruna her şeyini feda etmeye hazır olmaktır. Kardeşim gibi gördüğüm arkadaşımı 2016'da Diyarbakır'da Sur olaylarında şehit verdim. O, anasını yârini düşünseydi kahramanlık içmezdi, acı ölüm tasından. Gerçekten de ne doğru bir söz;(Bir hilal uğruna ya Rab ne güneşler batıyor.)" **(Yerli üretim, Erkek, 28, deneyim 12)**

Esnaflarımıza göre olması gereken bayrak ve sancak sevgisi Adlı 5. Temada görüş 5 (G5) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Bayrak için her şeyden vazgeçip her şeyi göze almalıdır. Bayrak anadır, yârdır. Bayrak ekmektir, sudur. Bayrak bir vatanda eksik olduğu zaman yaşamanın mümkün olmadığı tek şeydir. Ekmeksiz yaşanır ama hürriyetsiz yaşanamaz."* **(Manav, Erkek, 43, deneyim 14)**

Esnaflarımıza göre olması gereken bayrak ve sancak sevgisi Adlı 5. Temada görüş 6 (G6) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Gerçek bir bayrak sevgisi için o bayrağın tüm insanlığı kucaklayan, insanları fırkalara ayırmayan bir bayrak özelliği taşıması gerekir. Yeryüzünde yaşayan bütün insanların ortak mirası olan ağaçların, gökyüzünün, ayın ve milyarlarca yıldızın bir bayrakta betimlendiği, ilkelerini gökkuşağının bütün renklerinden alan bir bayrak ancak ilahi bir kutsallığı hak eder. İlahi kutsallık derken dinî amaçlara oyuncak etmekle karıştırılmamalıdır."* **(Aktar, Erkek, 35, deneyim 4)**

"Ü*lkesine değer veren, ülkesinin kalkınmasına destek olan, ülkesi için canını feda eden, millî örf ve âdetlerini koruyan, bayrağını her zaman başının üstünde taşıyan, şehitlerimizi hiçbir zaman unutmamak gerekir. Millî bayramlarda heyecan yaşayan, tarihten ders alan, bayrağımızın gelişigüzel kullanılmayacağının bilincinde olan, bayrak sevgisini ve bayrağımızın anlamını kuşaktan kuşağa aktaran vatandaşlar yetiştirdiğimizde gerçek ve samimi bayrak sevgisinin oluşacağını söyleyebilirim."* **(Market, Erkek, 32, deneyim 16)**

Esnaflarımıza göre olması gereken bayrak ve sancak sevgisi Adlı 5. Temada görüş 7 (G7) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Anayasada belirtildiği gibi olmalıdır. Anayasada belirtilmiş bir hususa yorum yapmak doğru olmaz. Zaten en olağan şekli anayasa ile koyulmuş anayasada ne yapılması gerektiği belirlenmiştir."* **(Bisikletçi, Erkek, 24, deneyim 5)**

Esnaflarımıza göre olması gereken bayrak ve sancak sevgisi Adlı 5. Temada görüş 8 (G8) olarak gruplanan verilerden dikkat çeken bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

"*Vazgeçilmez olduğu bilinciyle sevmekle olmalıdır. Çocuk yaşta yeni nesillerle aktarılmalıdır. Bayrak giderse her şeyin biteceğini tüm vatandaşlara belirtmek gerekir."* **(Terzi, Erkek, 36, deneyim 17)**

BÖLÜM V

5. Sonuç ve Öneriler

5.1. Sonuç

Millî varlığın ve millî özgürlüğün hem mazisi hem teminatı hem de geleceği olarak nitelendirilebilecek olan bayrak, bir millet için en önemli hususiyetlerden birisidir. Böyle olmaya da devam edecektir.

Türkler, tarih boyunca birçok devlet kurup birçok yerde hüküm sürmüşlerdir. Buna bağlı olarak da birçok farklı bayrak kullanmışlardır. Bu bayraklardaki bazı ortak özellikler ise gözden kaçmamaktadır. Türklerin bayraklarında bazı renkler ön plana çıkmaktadır. Konu içinde değinilen renklerin yanında Türklerde sarı, kırmızı, yeşil renk ayrı bir anlam ifade etmektedir; ama maalesef günümüzde bizim değerlerimizi bize karşı kullanmaya çalışanlar, bu renkleri pis emellerine oyuncak etmektedirler. Bu renkler bize ait değerler olmakla beraber, bölücülerin bir simgesi olması mümkün değildir. Bu bilinçte olmalı değerlerimize sahip çıkmalıyız.

Her karışı şehit kanıyla sulanan bu toprağın değerini bilmek yetmez bunu gelecek nesillere aktarmak da gerekir. İşte burada okula, eğitimcilere ve daha dar anlamda sosyal bilgiler dersine büyük bir görev düşmektedir. Bu sevginin bir sembolü olan bayrağa duyulan sevgi bu yüzden kutsaldır. Bu kutsiyeti en derin duygularla yaşamak ve gelecek nesillere aktarmak ise her Türk evladının en önemli görevleri arasındadır. Çalışmamızda ise hem okul çatısı altında açık ve örtük program ile hem de yolda, sokakta yaşamımızın her yerinde bayrak sevgisi ölçülmeye çalışılmıştır. Bu bayrak sevgisinin aktarılması noktasındaki çalışmalar irdelenmiştir. Sonuç olarak bu değerler yüksek bir ruh ile yaşansa da aktarılması noktasında eksiklikler olduğu göze çarpmıştır.

Çalışma sonucunda, grubumuzu oluşturan 55 esnaf ve iş adamı, 55 sosyal bilgiler öğretmeni, toplam 110 katılımcımızın tamamının bayrak ve sancak sevgisine sahip oldukları görülmüştür.

Bayrak ve sancak sevgisin aktarılmasında sosyal bilgiler dersinin oldukça büyük bir paya sahip olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanında bu değerlerin aktarılmasında daha da etkin rol alması gerekliliği de anlaşılmıştır. Bayrak ve sancak sevgisi yeni nesillere daha iyi ve gerçekçi aktarılmalıdır.

5.2. Öneriler

Sosyal bilgiler dersi bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında daha aktif bir şekilde kullanabilir. Bunu yapmak için ders içeriği yeniden gözden geçirilmelidir.

1. Bayrak ve sancak sevgisi hakkında, öğrencilerin öğrendiklerini daha iyi hatırlayabilmeleri için derste çeşitli materyaller kullanılarak zihinde somutlaştırılabilir. Bu şekilde soyut şeylerin somutlaştırılması öğrenmenin daha hızlı ve başarılı şekilde olmasını sağlar (Özmen, 2005; Sever ve Koçoğlu, 2013).

2. Manevi ve milli değerlere bağlı bireyler yetiştirmek için çalışmalar artılırmalıdır. Bu değerleri yok eden etkenler minimize edilmelidir. Milliyetçilik ruhu bireylere verilirken; akılcı, çağdaş, medeni, ileriye dönük, demokratik, toparlayıcı, birleştirici, yüceltici ve insani değerlere saygı gösteren Atatürk milliyetçilik anlayış; temel alınmalıdır (Aydın, 2011: 392)

3. Ders içinde bu değerler aktarılırken öğrencide kalıcılığı artırmak için şiir, resim, hikâye yarışmaları düzenlenmelidir.

4. Tarihî öneme sahip yerlere mümkün olduğunca geziler yapılmalıdır.

5. Bayrak uğruna canını ortaya koyan şehitlerimizin yakınları ve gaziler sınıflara davet edilmelidir.

6. Sosyal bilgiler ders saatleri yeniden düzenlenmeli ve artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Alizade, R. (2008). *Türk Mitolojisi ve Eğitim.* Aydın Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

AYDIN, M. ve AYDIN, K.(2011). *Türk İnkılabı Tarihi*. Cantekin Matbaacılık.

Çandarlıoğlu, G. (2004). *Uygur Devletleri Tarihi ve Kültürü.* İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı.

Eskigün, K. (2006). *Klasik Türk şiirinde Efsanevi Kuşlar.* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

GENÇ, R. (2009). *Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

GENÇ, R. ve CANSIZ, İ. (2009). *Türk Tarih ve Kültürü.* İstanbul: Lisans Yayıncılık.

GEZİCİ, A. (2013). *Dünyaya Hükmeden Türk Devletleri.* Ankara: Tutku Yayınevi.

GÖKSU, E. (2010). *"Ok ve Yayın Türk Devlet Geleneği ve Hâkimiyet Anlayışındaki Yeri"*. Yeni Türk Edebiyatının Kaynakları Ⅱ. Ankara.

İNALCIK, H. (2014). *Devlet-i Aliye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar- Ⅱ,* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

KAFALI, M. (2010). *"Türk Kültüründe Renkler"*. Yörtürk Dergisi Sayı:42. Ankara.

KAFESOĞLU, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü,* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KARATEPE, İ. (2008). *Askeri Müze Bayraklar ve Sancaklar Koleksiyonu*. Ankara: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları.

KESKİN, Ö. (2014). *Türk Dünyası,* İstanbul: Seçil Ofset.

KINCAL, R. (2011). *Eğitim Bilimine Giriş.* Ankara: Grafiker Yayınları.

KURTOĞLU, F. (1987). *Türk Bayrağı ve Ay Yıldız.* 2.Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

KÜÇÜK, S. (2010*). "Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı",* Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:54.

MAZLUM, Ö. (2011). "*Rengin Kültürel Çağrışımları."* Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı.31.

METİN, T. (2017). *"Selçuklu Bayrağı Üzerine Bir Değerlendirme"*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

ÖGEL, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş, Cilt 6.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÖGEL, B. (1995). *Türk Mitolojisi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ÖZAKMAN, T. (2012). *Şu Çılgın Türkler*. 395. Basım. Ankara: Bilgi Yayınevi.

ÖZEY, R. (1998). *Tarihte Türk Devletleri ve Hakimiyet Alanları*. İstanbul: Tarih ve Medeniyet Dergisi.

ÖZMEN, H. (2005). Öğretim Araç- Gereçlerinin Teorik Temelleri. N. Yiğit (Ed.), Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Trabzon: Derya Kitapevi.

RAYMAN, H. (2000). *"Nevruz ve Türk Kültüründe Renkler",* Milli Folklor Sayı:53. Ankara.

SERTKAYA, O. (1987). *"Türk Adı"* Tarihte Türk Devletleri, Cilt 1, Ankara Üniversitesi.

SEVER, R. ve KOÇOĞLU, E. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı,* Ankara: Pegem Akademi.

TEZCAN, H. ve TEZCAN, T. (1991). *Türk Sancak Alemleri.* Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

TURAL, S. ve KILIÇ, E. (1997). *Nevruz ve Renkler,* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

TURAN, R. ve ULUSOY, K. (2011). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

YARDIMCI, M. (2002). *"Renk Dünyamız ve Türk Kültüründe Renkler"*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi. İzmir

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H.(2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 10. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.

YILDIRIM, E.(2012). *Türk Kültüründe Renkler ve İfade Ettikleri Anlamlar.* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

İNTERNET ADRESLERİ

https://www.tccb.gov.tr/

http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf

http://www.islamansiklopedisi.info/

EKLER

EK 1: ÖĞRETMEN GRUBU YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Deneyim: Cinsiyet:

1.Sosyal bilgiler dersi bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırılmasında nasıl rol alır?

2.Bayrak ve sancak sevgisinin kazandırılmasında Sosyal bilgiler kazanımları yeterli midir?

3.Sosyal bilgiler öğretmeni için bayrak ve sancak ne ifade ediyor?

4.Bireye bayrak ve sancak sevgisi kazandırmak için yapılması gerekenler nelerdir?

*Verdiğiniz bilgiler "Bayrak ve Sancak sevgisinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin önemi" konulu tez çalışması dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır.

EK 2: ESNAF GRUBU YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI

Sektör: Deneyim: Yaş: Cinsiyet:

1.Bayrak ve sancak sizin için ne ifade ediyor?

2.Sizce bayrak ve sancağa gerekli özen gösteriliyor mu?

3.Şahsınız olarak bayrağı nerelerde ve niçin kullanıyorsunuz? (kültürel değerler, dini ve milli bayramlar vs.)

4.15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra bayrağa bakış açısı sizce değişti mi? Neden ve Nasıl?

5.Gerçek bayrak sevgisi nasıl olmalıdır?

*Verdiğiniz bilgiler "Bayrak ve Sancak sevgisinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin önemi" konulu tez çalışması dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır.

EK 3: GEREKLİ İZİN BELGELERİ

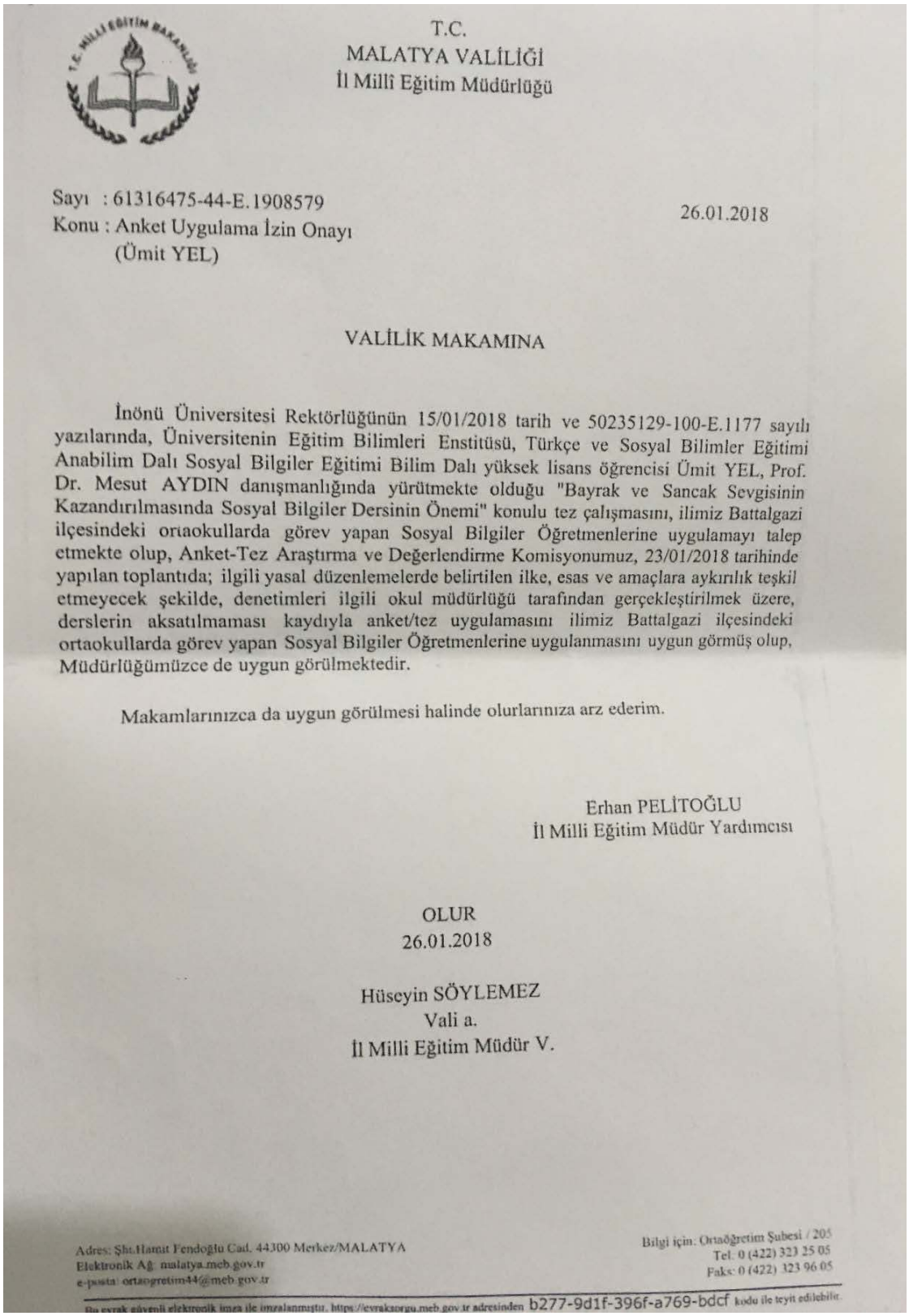

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 61316475-44-E.1908579
Konu : Anket Uygulama İzin Onayı
(Ümit YEL)

26.01.2018

VALİLİK MAKAMINA

İnönü Üniversitesi Rektörlüğünün 15/01/2018 tarih ve 50235129-100-E.1177 sayılı yazılarında, Üniversitenin Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ümit YEL, Prof. Dr. Mesut AYDIN danışmanlığında yürütmekte olduğu "Bayrak ve Sancak Sevgisinin Kazandırılmasında Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi" konulu tez çalışmasını, ilimiz Battalgazi ilçesindeki ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulamayı talep etmekte olup, Anket-Tez Araştırma ve Değerlendirme Komisyonumuz, 23/01/2018 tarihinde yapılan toplantıda; ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili okul müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmek üzere, derslerin aksatılmaması kaydıyla anket/tez uygulamasını ilimiz Battalgazi ilçesindeki ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulanmasını uygun görmüş olup, Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Erhan PELİTOĞLU
İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
26.01.2018

Hüseyin SÖYLEMEZ
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdür V.

Adres: Şht.Hamit Fendoğlu Cad. 44300 Merkez/MALATYA
Elektronik Ağ: malatya.meb.gov.tr
e-posta: ortaogretim44@meb.gov.tr

Bilgi için: Ortaöğretim Şubesi / 205
Tel: 0 (422) 323 25 05
Faks: 0 (422) 323 96 05

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evrakdogrulama.meb.gov.tr adresinden b277-9d1f-396f-a769-bdcf kodu ile teyit edilebilir.